

POŠTINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

6

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 2000

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 2000

6

letnik C

izhaja od leta 1895

vsebina

Pavle Šegula	Večino plazov sprožijo žrtve	241
Marjan Raztresen	Dva zorna kota na iste gore	243
Silvia Kathrein	Poročilo o reševanju	245
Neva Mužič	Bazni tabor filmskih festivalov	247
	Poslovil se je dr. Vojko Arko	252
Darja Gorjup	Vrednote, ki vodijo k cilju	254
Bine Mlač	Oprema za gore in stene	256
	Knjiga o Snežniku	260
Milan Vošank	Med viharniki proti Grintovcu	264
Ksenija Bratina	Filozofija minevanja	267
Jure Markič	Iskanje zakladov	269
Aleš Tacer	Ledenih rož poklanjam gori	271
Irena Štirn	Vzpon na Lepenatko	274
Vera Pipal	Krnu	274
Božo Jordan	Poti na Menino in na Bibo planino	275
Milena Ožbolt	Hrib za nekaj parov nog	277
Franc Rop	Ne trgaj rož v gorskem raju	278
Marjan Bradeško	Tja med trte sva zbežala	278
	Filipinski in inkovski Ōtziji	279
Vesa Siren	Poznojesenski vzpon na Mt. Fuji	280
Helena Giacomelli	Romantika današnjih dni	281
Davorka Lamut	Malce strahu skoraj nikoli ne škodi	282
	Iz planinske literature	283
Ida Slapnik	Na planini	283
	Društvene novice	284

Slika na naslovni strani: **Okno v Prestreljeniku**

Foto: Vladimir Habjan

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Miša Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 2000 znaša 4500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 2000, posamezna številka stane 500 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

PLAZOVI V ZIMI 1998/1999 PO SVETU IN DOMA

VEČINO PLAZOV SPROŽIJO ŽRTVE SAME

PAVLE ŠEGULA

Za pregled nesreč in varstvo pred snežnimi plazovi je med gorskimi reševalci v svetovnem merilu pristojen Zbor delegatov Mednarodne komisije za reševanje v gorah oziroma njena Podkomisija za plazove – PRP-MKRG. To srečanje, žal, ne zajame vsega, kar se pozimi zgodi v deželah-članicah MKRG in še manj drugod po svetu. Zadnji zbor je bil od 22. do 25. septembra 1999 v Sonthofnu na Bavarskem v Nemčiji.

V razpravah je sodelovalo preko 30 udeležencev, ki so zastopali okrog 20 organizacij iz 15 držav: Anglije, Avstrije, Češke republike, Francije, Italije, Kanade, Liechtensteina, Nemčije, Norveške, Poljske, Slovaške, Slovenije, Švedske, Švice in ZDA.

Zasedanje podkomisije je v odsotnosti predsednika vodil g. **François Sivardière**, direktor francoskega Združenja za raziskave snega in plazov (ANENA). Delegati so se uvodoma poklonili spominu preminulega člana GRS Južne Tirolske in prevajalca podkomisije **Hendrika van den Driescha**, nekaj poslovnih besed mu je namenil tudi dotedanji vodja skupine za plazovne pse **Peter Oggì**, ki ga je zastopal njegov naslednik **Axel Budde**, predstavnik SAC. Slovensko GRS je zastopal načelnik PRP-GRS **Igor Potočnik**.

Preletimo na kratko potek zasedanja!

STATISTIČNI PREGLED SMRTNIH ŽRTEV SNEŽNIH PLAZOV V ZIMI 1998/1999

Število preminulih v snežnih plazovih v deželah-članicah IKAR je poskočilo na 209 in je precej večje, kot je bilo v preteklih letih. Stanje je razvidno iz preglednice.

Vzrok za povečanje števila smrtnih žrtev je 74 preminulih v zgradbah, ki so jih v zimi 1998/99 in zlasti februarja 1999 v avstrijskih, francoskih, italijanskih in švicarskih Alpah zasuli snežni plazovi. Umrli predstavljajo kar 35,4 odstotka vseh žrtev – mnogo preveč, če pomislimo, da bi morali naseljeni kraji že davno biti povsem na varnem. Stvarnost kaže, da to še daleč ni res. Samo nekaj več padavin, viharne vetrovi, mešanje snežnih in dežnih padavin – in že nas pestijo katastrofe mednarodnih razsežnosti. Po letu 1975 je število mrtvih zaradi plazov že tretjič prekoračilo 200: pozimi 1984/85 se je dvignilo na 224 in v zimi 1985/86 na 204.

Med nesrečami smučarjev (39 odstotkov), ki še kar vodijo na seznamu žrtev, se je po dolgem času znašlo troje mrtvih iz Andore. Če odmislimo nesreče na cestah in v zgradbah, je število tipičnih žrtev – gornikov in smučarjev – celo za tri manjše kot prejšnjo zimo. Zaradi večjega števila športnikov z motornimi sanmi v visokogorju je, razumljivo, tudi večji odstotek (6,2%) žrtev med sankaci.

PREGLEDNICA

Država	Smučarji				v zgradbah	prometnice	na saneh	drugod	skupaj	
	turni	zunaj	na alpinisti	smučišču					mrtvih	psov
	smučišča	smučišču	peš							
Andora	0	3	0	0	0	0	0	0	3	9
Avstrija	5	1	2	0	41	0	0	1	50	215
Bolgarija	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
Češka republika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Francija	9	21	1	1	12	0	0	0	44	150
Hrvaška	0	0	0	0	0	0	0	0	0	?
Italija z Južno										
Tirolsko	7	0	0	4	1	0	0	0	12	180
Kanada	2	1	0	0	9	0	0	5	17	?
Liechtenstein	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
Nemčija	3	0	0	0	0	0	0	0	3	43
Norveška	1	0	0	0	0	0	0	0	1	163
Poljska	0	0	0	5	0	0	0	0	5	15
Slovaška	0	0	0	1	0	0	0	0	1	16
Slovenija	0	0	0	0	0	0	0	0	0	40
Španija	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?
Švedska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28
Švica	7	7	0	5	11	6	0	0	36	320
Velika Britanija	0	0	0	5	0	0	0	0	5	?
ZDA	8	5	0	1	0	0	13	5	32	75
Skupaj	42	38	3	22	74	6	13	11	209	1279
Odstotkov	20,1	18,2	1,4	10,5	35,4	2,9	6,2	5,3	100	-

Velika škoda je, da pregledi nesreč zajemajo samo smrtno žrtve. Čeprav je jasno, da je preživelih vsaj dvakrat več, statistiki in varstveniki ne vidimo rešitve, ker podatkov pač (skoraj) ni!

O DELU DVEH SKUPIN

54 vodnikov plazovnih in reševalnih psov iz vrst članic MKRG (IKAR) se je sestalo med 14. in 18. majem 1999 v St. Jakob-Pfritschu pri Sterzingu na Južnem Tirolskem. Glavna tema je bilo iskanje pogrešanih v gorah. V zanimivih predavanjih so obravnavali teorijo in prakso iskanja pogrešanih v gorskem svetu. Obravnavali so tudi odnos do plazovnih psov v različnih državah, ki npr. v Italiji nikakor ni posnemanja vredno. Domenili so se, da se spet srečajo leta 2001 v Švici.

Skupino za preventivo, ki je pred leti nastala po prizadevanjih dolgoletnega norveškega člana PRP-MKRP **Nilsa Faarlunda**, vodi francoski delegat **Jean Paul Zuanon**. Ta ni imel poročati nič razveseljivega, saj se srečanja skupine udeleži komaj omembe vredno število delegatov. Vzrokov je najbrž več. Potovanja niso pomeni ljudem, ki so v ta namen pripravljani žrtvovati svoj prosti ali službeni čas, pa je tudi vse manj.

Če objektivno ocenim cilje te skupine, brez posebnega truda ugotovim, da v bistvu ne gre za nič drugega kot za program PRP-MKRP; morda je le malce bolj razdeljen po predalčkih. Gre za vse tisto, kar naj preprečuje nesreče, olajša in pospeši iskanje zasutih in poveča število preživelih. O vsem tem pa Nils, Zuanon in še kopicca drugih – med njimi tudi jaz – neumorno, spontano in organizirano pišemo, razglabljam, svarimo, razlagamo, prevajamo, seznanjamo rojake z novostmi, jih spodbujamo k nakupu in uporabi zaščitne opreme. Zakaj potiskati naprej skupino zaradi skupine, če ni potrebna in že brez nje storimo vse, kar nam prihaja na misel! Čisto vsega tako in tako nikoli ne bo in če – kar je najpomembnejše in hkrati žalostno – kot doslej ljudje tudi v prihodnje ne bodo dosti bolj pridno sledili našim navodilom, jih bodo še naprej po njihovi krivdi odnašali in ugonabljali plazovi.

Morda je bila sploh zgrešena že pobuda za ustanovitev, ker je Nils v svoji vnemi prehitel razvoj, ko se mu je v osemdesetih letih zdelo, da PRP-MKRG stori premalo za preprečevanje nesreč. Morda je imel prav, a če pomislim, kaj vse počnemo in storimo, da bi bilo manj gorskih ali avtomobilskih nesreč, teh pa je kljub vsem objektivnim naporom vedno več, ne pa manj, potem se ne splača pretiravati s prenapihjeno organizirano nastojbo.

PLAZOVNI BALON IN PLAZOVNA ŽOLNA

V uvodu je **Peter Aschauer** predstavil izboljšave svojega plazovnega balona ABS.

Statistiko v plazovih zasutih ljudi, opremljenih s plazovnim balonom, ureja **F. Tschirky** iz EISLF, Davos. Ve se, da nihče od ponesečencev, katerim je uspelo pravočasno napihnuti balon, ni bil v celoti zasut. To pomeni, da se jih po nesreči brez težav opazi na površini plazovine, ker je na površju bodisi človek, bodisi balon. Ve

se še, da so možnosti za preživetje v plazju veliko večje, če žrtev ni povsem zasuta in jo lahko hitro najdemo že s sprehodom po plazovini.

Žal je iz dosedanjih podatkov videti tudi to, da lastnikom balona ne uspe vselej aktivirati, čeprav grozi plaz. V teh primerih žrtev ni aktivno sodelovala (ni potegnila ročice za napihovanje balona), bodisi da si ni bila na jasnem, da je to treba storiti, ali pa se tega ne da storiti tako lahko, kot je videti na prvi pogled.

Če upoštevam še visoko ceno balona in polnjenja kapsul s plinom, velikost in težo balona, lahko mirno priznam, da se zanj ne ogrevam. Idealno bi bilo ljudi prepričati, naj si nabavijo veliko cenejše plazovne žolne, se jih naučijo uporabljati in jih imajo o pravem času na pravem mestu pri sebi.

Preizkusi jeseni in pozimi 1998 so dali o plazovnih žolnah dosti koristnih napotkov in obstoječe naprave opredelili glede na dobre in slabe lastnosti. Žal je bilo tudi več pomanjkljivosti.

V testiranju so sodelovale le večje članice MKRG, kar je navidez olajšalo in pocenilo delo, zbudilo pa tudi slabo voljo in sumničenje nesodelujočih.

Direktor izvajalca naloge – Inštituta za raziskave snega in plazov (EISLF) v Davosu – se je z nedoslednim ravnanjem zameril nekaterim proizvajalcem plazovnih žoln (med njimi zlasti nemškemu Ortovoxu), ki so dvignili nemalo hrupa.

Vodstvo MKRG se je moralo odločiti za ponovno testiranje. Usklajevanje je bilo tokrat zaupano g. Françoisu Sivardièru oziroma združenju ANENI. Razprava se je končala z željo, naj se polemike nehajo, sprotne kritike, strokovni nadzor nad žolnami in izboljšave pa postanejo stalna naloga uporabnikov in proizvajalcev.

RESOLUCIJA PRP-MKRG

Za iskanje zasutih in reševanje iz plazov je dandanes na voljo precej pripomočkov, zato so delegati menili, da bi za potencialne uporabnike ne bile odveč določene smernice:

- Večino plazov sprožijo žrtve. Ob vsaki nesreči je nevarnost, da prizadeti ne preživi. Najbolj zanesljivo se plazju izognemo tako, da ga ne sprožimo.
- Ni reševalnega sistema, ki bi lahko povsem preprečil poškodbe ali smrt tistega, ki ga zasuje plaz.
- Najboljši pripomoček, da se izognemo plazju, so informacije, zlasti podatki o snegu in vremenu, ter opozorila o nevarnosti plazov, lastno znanje in izkušnje, dar za opazovanje in previdnost.
- Če nekoga odnese plaz, ima največ možnosti za preživetje, če ni zasut v snegu.
- Trenutno je na voljo samo en pripomoček, ki prepreči, da bi nas plaz zasul v snežni gmoti – plazovni balon.
- Kadar človeka zasuje plaz, je njegovo življenje odvisno od tega, kako hitro se reši iz plazovine. Najboljša pot, da ostane živ, je, da ima pri sebi aktivirano plazovno žolno in da mu je na voljo pomoč tovarišev, ki se s plazovnimi žolnami, lopatami in sondami čim hitreje lotijo reševanja.

- Za poklicna reševalna moštva na območju smučič in žičnic je dober pripomoček sistem RECCO, ki omogoča najdbo tistih, ki ne uporabljajo plazovne žolne.
- Upoštevati moramo, da pripomočki, kot so naprave za iskanje zasutih in plazovni balon, ne morejo biti uspešni, če jih ne znamo uporabiti.

NEKAJ PODATKOV O DELU PRP-GRS

Naj najprej zapišem nekaj misli o delu podkomisije za snežne plazove! Po zadnji spremembi statuta GRS so načelnik in večina članov podkomisije vodniki plazovnih psov, torej predstavniki reševalske operative, ki je ob nesreči v plazu tako rekoč obvezno prisotna pri reševanju. S tem se je značaj podkomisije spremenil, v njej je le malo poznavalcev širše problematike, »teoretikov«, število sej se je drastično skrcilo.

Če smo bili poprej v podkomisiji zastopani predstavniki vseh treh vej, obveščanja o nevarnosti plazov, trajnega varstva in reševanja iz plazov, ki smo si redno mesečno izmenjali podatke o novostih in skupaj načrtovali marsikateri ukrep v skupno dobro Slovencev, sedaj tega ni več. Nosilci različnih dejavnosti smo sedaj varno zaprti vsak v svoj slonokoščen stolp osame in se

skoraj več ne poznamo. Ne trdim, da je tisti, ki naj povezuje dejavnike varstva, ravno GRS, upam pa si zapisati, da je prej tako bilo in da je bila prav GRS gonilna sila, ki je prispevala k razvoju in napredku na tem področju – kolikor ga je pač bilo. Kot samostojna, neplačana in upoštevana organizacija je pogosto upala dregnuti tudi v osje гнездо državne administracije. Dobro bi bilo, če bi nekaj ukrenila Uprava RS za zaščito in reševanje, poskrbela za povezavo posameznih panog varstva in za to, da se bo, vsaj na prostovoljni, posve-tovalni in usklajevalni osnovi, če že ne drugače, nekaj dogajalo tudi na ravni države.

Naj na kratko preletimo poglavitno opravljeno delo PRP-GRS!

Največ dela so opravili vodniki plazovnih psov, ki so skrbeli za usposabljanje vodnikov in psov in v ta namen priredili redne tečaje in preskuse znanja. Na svoje prireditve so vabili tudi vodnike Slovenske vojske (SV), policije in sosednjih držav, zlasti Avstrije. Na seznamu je 35 plazovnih psov GRS vseh razredov. Pripomniti velja, da v odseku in podkomisiji na srečo že nekaj let ni več razprtij glede vloge reševalnih psov in s tem nesporazumov s kinologi. Stvari so urejene, silnice se

namesto komentarja ✓

DVA ZORNA KOTA NA ISTE GORE

Planinska zveza Slovenije, ena od najbolj množičnih slovenskih organizacij in doslej poleg nekaterih plezalnih klubov edina slovenska planinska organizacija, je pred časom dobila konkurenco, Gorniški klub Skala, katerega vzornik je nekdanji turistovski in pozneje alpinistični klub Skala. Gre za nekako takšno konkurenco, kot je med taborniki in skavti, ki sta v bistvu organizaciji, katerih člani negujejo življenje v naravi ter se trudijo, da bi to njihovo okolje ostalo ali spet postalo čisto.

Planinci v Sloveniji zadnjega pol stoletja in več nismo bili navajeni na kakršnokoli konkurenco v gorskem svetu. PZS je bila pri nas edina organizacija, ki se je ukvarjala s turizmom (v najširšem smislu) v goratem in gričevnatem svetu ter z dejavnostmi, povezanimi s takim obiskovanjem gorá. V skoraj vseh drugih goratih državah, predvsem še v alpskih, sta bili »od nekdanj« najmanj dve taki organizaciji, ki sta imeli vsaka svoja (v dobršni meri dokaj podobna) društvena pravila, svoje planinske kočice in pota in svoja območja delovanja. Nekatera od teh društev so si v resnici konkurenčna, nekaterim gre predvsem za to, da bi imeli njihovi člani večje ugodnosti in večje varstvo na svojih gorskih poteh. Nekatere službe v

gorah pa so v marsikateri državi takointako že dolgo profesionalizirane in se jih poslužujejo člani tako ene kot druge (ter nemara še tretje in četrte) planinske organizacije, potem ko je ta njihova storitev zagotovljena bodisi z društveno članarino, bodisi s posebnimi prispevki.

Doslej »enotne« slovenske gore naj bi po mnenju nekaterih planincev kmalu postale razdeljene med planince in gornike, na gorskih poteh naj bi se grdo gledali gorski obiskovalci z majicami, na katerih bi bila upodobljena Jalovec in orel ter ustrezni napisi, na nekaterih gorskih vrhovih z določenimi oznakami naj bi prihajalo do sporov, planinske kočice naj bi postale tudi prizorišča napetih ideoloških in barvno opredeljenih razprav, planinci in gorniki naj bi drugi drugim marsikaj očitali, v nekaterih krogih naj ne bi bilo zaželeno omenjanje druge vrste planinske populacije.

V tujih gorah so takšno planinsko dvojnost že zdavnaj sprejeli kot del vsakdanjega planinskega življenja, pri nas je le v nekaterih ozkih krogih občasno slišati večjidel neupravičene kritike na račun drugih. Prirediteljev tako enih kot drugih se udeležujejo člani obeh organizacij, če gre predvsem za planinska slavja, najpogosteje so člani manj številnih gorniških klubov hkrati člani planinskih društev.

Kot smo se Slovenci v vsakdanjem življenju navadili na različne poglede na družbena dogajanja in sta čisto zasebna stvar vsakega posebej njegova vera in strankarska pripadnost, se zdaj navajamo tudi na nekakšno različnost v gledanju na dejavnosti v gorah, ki pa je pravzaprav le pogled iz drugega zornega kota na isto gorsko pokrajino.

Marjan Raztresen

seštevajo, nekaj naših vodnikov je uspešno sodelovalo v mednarodnih akcijah po potresu v Turčiji.

Načelnik in posamezni vodniki so se udeležili tudi prireditve v okviru Treh dežel in PRP-MKRG.

Člani podkomisije se z isto vneto kot doslej trudijo pri izvedbi »dneva varstva pred plazovi« (DVSP). Prireditve vsako leto izvedemo na Rudnem polju na Pokljuki, kjer nam s prostori in namestitvijo bratsko pomaga Vadbni center SV, s predstavitvijo celovitega organiziranega reševanja pa tudi člani PGRS Radovljica in Jesenice.

Ob sicer nespremenjenem teoretičnem in praktičnem programu je 50 udeležencev, med njimi tudi tečajnik-kandidati za planinske vodnike D-kategorije, spoznalo tudi novejšo napotke na podlagi učenja W. Munterja (metoda 3 x 3 in redukcijskih faktorjev). Vsak tečajnik je sodeloval pri iskanju s plazovno žolno in sondo ter opravil preskus trdnosti snežne odeje po norveški metodi. Drugi dan srečanja so udeleženci pod vodstvom članov GRS opravili turnosmučarsko in pohodno turo; težišče dogajanja je bilo na varnosti v plazovitem gorskem svetu.

Dan varstva izvajamo že tretje desetletje, poleg republiške prireditve je bila letos tudi tista, ki so jo vzorno izvedli člani PGRS Prevalje (ki so o tem pisno poročali), verjetno pa še katera postaja GRS. Zadnje čase uvajajo podobno prireditve tudi v Kanadi (avalanche awareness day), o njej razpravljajo tudi v Franciji, kjer smo DVSP predstavili na mednarodnem simpoziju.

Pri nas so – nasprotno – vsako leto pomisleki, češ da naj to počne PZS, ne pa GRS – kljub temu, da so stroški minimalni, saj udeleženci krijejo sami svoje izdatke. Zato pripombe posameznih članov KGRSS res niso umestne.

Drži, da bi tudi za preventivo te vrste morala skrbeti PZS s svojimi kadrovskimi komisijami, vendar doslej ni bilo posluha. Kdor torej želi, da DVSP zamre, naj ga kar črta s programa GRS in prevzame odgovornost za škodo. Končno imamo o tem izkušnje s prireditvijo Gore in varnost. To je več let pripravljala GRS, kjer so se med posamezniki pojavili podobni ugovori, čeprav tudi v tem primeru ni bilo omenbe vrednih stroškov. Prišlo je do dogovora, da »naslednje srečanje organizira PZS«, kar se – kot je bilo pričakovati – žal, ni zgodilo. Res me zanima, kje so vzroki za tako ozkost, neučinkovitost in pomanjkanje dobre volje, ko je vendar jasno, da gre za kakovostna, odmevna in poceni srečanja, s katerih udeleženci odnesejo dragocene napotke in bi morala biti med prvimi na programu PZS.

Dva člana podkomisije sodelujeta tudi pri pripravi elektronske verzije večjezičnega slovarja o snegu in plazovih. V pripravi je tudi ponoven natis lepaka »Pozor, plaz«.

NESREČE V PLAZU

Kljub živahni zimski dejavnosti v naših gorah nam plazovi s hujšimi posledicami prizanašajo. Smrtnih žrtev ni bilo, omenil bom le en znan dogodek, ki ga, žal, v celoti ne morem objaviti, ker nimam pooblastila, dodal pa še

dva iz letošnje zime, ki sta zanimiva in vredna pozornosti, čeprav ne sodita v obravnavano zimsko obdobje.

Plaz pod Kredarico 8. aprila 1999. Konec prvega tedna aprila 1999 se je vreme okrog Kredarice izpridilo prav tedaj, ko se je večja skupina gornikov in alpinistov odpravljala v dolino. Čas je pritiskal, megla, spremenljiv veter in skoraj 40 centimetrov novega, suhega sprjetega snega so bili slab obet skupini, ki so ji prekrizali načrte. Spričo razmer so opustili misel na smuk za Cimrom in se odločili za sestop v Krmo kot v danih pogojih še najbolj znano in morda najmanj tvegano možnost. Vremenarji so menili, da bodo razmere tisoč metrov nižje bistveno boljše, saj naj bi bila snežna meja na višini 1500 metrov. Izkazalo se je, da je na višini 1600 metrov snega še več – kar 80 centimetrov.

Po skrbnem načrtovanju sestopa so se ob 9. uri s smučmi odpravili na pot.

Srečno so prešli ozko grlo – žleb z napihanim klozastim snegom med Ržjo in Kalvarijo. Ob slabi vidljivosti zaradi sneženja z vetrom so sproti izbirali najvarnejše možnosti. Vsi so bili opremljeni s plazovnimi žolnami, počutili so se razmeroma varne.

Težavna orientacija v megli, sneženju in razpršeni svetlobi je **M. P.** onemogočila, da bi se dosledno držal izbrane trase. Že je zaslišal značilni »vuh« ob splazitvi klože in nad seboj opazil napoko. Pri seboj se je znebil nahrbtnika in palic in že ga je dosegel plaz ter ga rinil pod površino. Bil si je na jasnem, kaj se dogaja, in si je dosledno, a s težavo prizadeval, da ostane zunaj plazovine. Že je kazalo, da se bo plaz ustavil, ko je začel hrumenje naslednjega plazu. Komaj je opazil bližajočo se belo gmoto, je ta že butnila vanj. Odpor je bil zaman, plazovina ga je nosila naprej. Odpela se mu je smučka. Med ugibanjem, kako in kaj, je pritisk počasi popustil, ko se je plaz ustavil, se mu je uspelo izmotati na varno.

Po brezuspešnem sondiranju in iskanju izgubljene opreme je skupina kljub številnim snežnim pastem srečno sestopila v dolino.

Sile narave so bile močnejše od načrtovanja, pameti. Sneg in menjajoč se veter sta tiste dni ustvarila množico skrajno rahlo postavljenih klož. Imeli so srečo, da jim je sestop uspel brez žrtev. Čeprav bi bilo pametneje, če bi sestop prestavili, je srečen konec dokazal, da so se razmeram znali optimalno prilagoditi.

Zanimivo je, da so v opisanem območju Kalvarije in pod njo plazovi nosili in zasuli že precej gornikov – opazovalce meteorološke postaje, gorske reševalce, tujce in domačine – in pri vsem tem doslej k sreči še nihče ni bil ob glavo. Doklej bo še tako?

Plaz pri Češki koči 9. marca 2000. Ta plaz ljudem ni prizadejal škode, navajam ga, ker ga je poročevalec lepo opisal in bi mu bil v manj srečnih okoliščinah lahko celo usoden, saj je 2. marca 1986 prav tam med vračanjem v dolino v manjšem plazu umrla kranjska alpinistka **Tanja Fajmut**. Spodnesel jo je bil manjši plaz in jo odnesel s seboj skozi grapo.

Alpinist **T. Tišler** je prijatelju Tomažu 13. marca 2000 opisal naslednji dogodek:

»V četrtek, 9. marca, sva z Boštjanom plezala Vikijevo svečo na Jezerskem. Med sestopom (po napačni grafi) sva zaslišala močno grmenje. Najprej sem mislil, da spet letalo krši zračni prostor, nato pa ugotovil, da gre za nekaj precej hujšega. S pobočja desno od Češke koče (če gledaš proti Grintovcu), torej z enega od grebenov Kočne, se je utrgal plaz in zgrmel čez grapast svet, po katerem poteka pot od koče proti dolini. Vse skupaj je trajalo eno do tri minute. Koridor snega v grapah je bil visok nekaj deset metrov in oblak snega, ki je nastal spodaj v dolini, je bil res velik (vsaj 50 metrov v premeru). Ko se je vse skupaj poleglo, sva videla, da je šlo za plaz sprijetega mokrega snega, ki ga je omeščalo sonce. Šlo je samo za nov sneg na površini velikosti nekaj nogometnih igrišč. Opustošenje v dolini je bilo fenomenalno, snega do 5 metrov visoko na ogromnem območju. Tam sicer poteka dostop in sestop za omejnjeni plaz. Vesela sva bila, da sem zjutraj bolj počasi hodil, nato počasi plezal in da sva se med sestopom izgubila. Ker so se še prožili manjši (?) plazovi z istega pobočja, sva sestopila nekoliko bolj severno in prišla na dostop za Babo (Ledinske slapove). Tam je bilo varno.

Zaradi tega doživetja sem se za en konec tedna odpovedal hribom.

Slap je bil lep.«

Poznavalci sveta okrog Češke koče, zlasti Jezerjani, pač vedo, zakaj se je pozimi pogosto izogibajo. Pred vojno tam pozimi skoraj ni bilo žive duše!

Plaz v Jalovčevem ozebniku 24. aprila 2000. Postaja mejne policije Kranjska Gora je 24. aprila 2000 zabeležila naslednje: »Postaja GRS Rateče je 24. aprila 2000 ob 14. uri sprožila reševalno akcijo nad Tamarjem, kjer naj bi plaz zasul najmanj enega človeka, v skupini na gori pa naj bi bilo pet ljudi. Ob 14.15 je bilo sporočeno, da se je planinec sam izkopal iz plazu.

Ugotovljeno je bilo, da sta proti vrhu Jalovca plezala državljana Italije **Robert Joseph Wright** in **Michele Tomaselli**. Med plezanjem se je vsul plaz snega in pri tem odnesel s seboj Wrighta, kateremu se je uspelo obdržati na vrhu plazu. Iz plazu se je izkopal sam. V nesreči je utrpel poškodbo desnega gležnja. Bil je odpeljan v Planico, od tu pa je na lastno željo odšel v Italijo. Tuja krivda je izključena.«

GOSPODARICA IN PES HEIKO NA PRIZORIŠČU KATASTROFALNEGA PLAZU

POROČILO O REŠEVANJU ✓

SILVIA KATHREIN*

O katastrofah v plazoviti zimi 1999 so nas sprti seznanjala sredstva javnega obveščanja, posnetke nekaj prizadetih krajev smo si nazorno ogledali na televizijskih zaslonih, marsikdo je spremljal dogodke prek interneta, o reševanju in posledicah ujme je bilo pisano tudi na straneh našega glasila.

*Reševalce po svetu povezujejo skupni cilji, delo in solidarnost, zato je slovenska GRS ponudila pomoč avstrijskim tovarišem. Pokazalo se je, da ta ni bila potrebna, saj niso v polovici avstrijskih zveznih dežel mobilizirali niti svojih enot. Bili pa so hvaležni za pripravljenost in so nam kasneje postregli s številnimi koristnimi podatki, med katerimi je tudi poročilo gospe **Silvije Kathrein** iz Galtür. Vsebinska me je ganila, saj ima zaradi svoje odkritosrčnosti in neposrednosti nekakšno nenavadno, že kar umetniško sporočilnost. Zato sem se odločil, da ga predstavim tudi bralcem Planinskega vestnika; gospa Silvija mi je to prijazno dovolila.*

Naš pes Heiko, črni belgijski ovčar, je bil star ravno dve leti. Izšolali smo ga za plazovnega psa. Preteklo jesen sta s soprogom opravila prvi delni izpit. Šolanje sem bila sicer spremljala in poznala delo, nikoli pa si nisem mislila, da bom kdajkoli sodelovala v resnični akciji. Vendar se je moralo zgoditi drugače.

Zaradi izjemnih snežnih padavin je bila cesta v dolini Paznaun že teden dni zaprta. Mož je bil odsoten. Prepozno je bil zvedel, da bo cesta zaprta, zato je moral ostati pri svojem delodajalcu v Kapplu.

Bil je torek, 23. februarja 1999. Snežni vihar je divjal brez prestanka. Nenadoma nas je okrog 16. ure zagrnila tema. Takoj nato je zatulila sirena. Živčno sem tavalala

Lavinski pes Heiko – v akciji Galtür 1999 je našel šest zasutih v uničevalnem plazu.

* Silvia Kathrein, Dorfblück 58a, A-6563 Galtür; prevedel Pavle Šegula, Suška 34, 4220 Škofja Loka

iz sobe v sobo. Vedela sem, da v teh vremenskih razmerah ne more leteti noben helikopter. Nemogoče torej, da bi se pripeljal moj mož. Ostala sem sama, odgovorna za otroke in dom. Zazvonil je telefon, klical je eden izmed vodnikov plazovnih psov. Opogumljal me je in dejal: »Pes je tvoj, dovolj je, da si z njim; vse drugo bo opravil sam. Heiko to zna.«

Brez obotavljanja sem poklicala Heika. Hčerki sem naročila, naj dobro pazi na najmlajša in ji ukazala, da nikakor ne sme iz hiše. Kar se dá naglo sem odhitela v vas, da bi zvedela, kje potrebujejo mojo pomoč. Odpravila sem se na občino, k županu. Njegov blede obraz mi je povedal vse. Moralo se je zgoditi nekaj strašnega. Dejaj se samo: »Pohiti k 'Litznerju'!« Vsa zmedena sem vprašala, če je tam varno. Odvrnil je le: »Tam ne bo nobenega plazu več, saj se je na vas splazilo že vse pobočje.«

Naglo sem odhitela. Ko sem prišla do plaznega stožca, mi je zastal dih. Doma »Haus Litzner« ni bilo več, domačija v ozadju je bila v ruševinah, od hiš v novem stanovanjskem naselju je bilo videti samo strešna čela. Snežni vihar je še kar divjal brez premora. Šla sem naprej proti 'Galtürhofu'. Tam je bilo kakih sto ljudi, ki so sondirali in z lopatami odmetavali sneg. Mnogi so obupani iskali svojce, vsevpred kričali, jokali in kopali z golimi rokami. Prizor je bil strašen, nikoli ga ne bom pozabila. Končno se mi je uspelo prebiti do načelnika Gorske reševalne službe **Gottharda Salnerja**.

Loveč sapa sem ga vprašala, kje naj začnem iskati. Pokazal mi je: »Začni kar tam zadaj, tu lahko iščeš vsepovsod!« Bila sem šokirana. To ne bo dobro, med vsemi temi ljudmi, v tej strašni zmedei. Neki notranji glas pa mi je govoril: »Poskusiti moraš!«

Spustila sem Heika s povodca in mu rekla: »Heiko, išči, poišči!« Osredotočila sem se na psa in ga pozorno opazovala. Nobena druga stvar me ni več zanimala. Nenadoma sem bila neverjetno mirna. Vse Heikovo obnašanje mi je takoj razodelo, da pes natanko ve, kaj mora storiti. S smrčkom je bil ves čas ob tleh in že je pričel kopati. Najprej je našel pižamo. Pohvalila sem ga in ga spodbujala: »Naprej, Heiko, išči!«, nakar mi je prinesel očala, spodnje hlače, rokavico.

In spet je kopal, tokrat kot neumen; luknja je postajala vse večja. Takoj sem čutila, da je naletel na človeka. Vsi so hoteli pomagati, jaz pa sem hvalila Heika; najraje bi ga bila poljubila. Nežno sem ga preusmerila od luknje in začela iskati na drugem mestu. Šele kasneje sem zvedela, da so reševalci tam odkopali dva možka; eden je bil živ, drugi mrtev.

Heiko je ovohaval in kopal naprej. Našel je rokavico, kratko nogavico, pulover in torbico. Nenadoma ga je potegnilo na desno k dvema zasutima avtomobiloma, ki sta ležala drug prek drugega. Pri stranskih vratih je rinil navzdol, vse nižje in nižje.

V hipu je bilo vsepovsod polno krvi. Heiko si je ob avtomobilski šipi hudo raniil sprednjo šapo. To pa ga ni prav nič odvrčalo od kopanja. Poklicala sem pomoč in prosila za obveze. Vendar ni v teh razmerah nihče doumel, zakaj bi bila sedaj zdravniška pomoč potrebna psu.

Heiko pa je brskal dalje, me mimogrede pogledal in mahal z repom, kot da bi hotel reči: »Pomagaj mi vendar!« In kopala sem z njim. Na pomoč mi je priskočil domačin. V globini dveh metrov sva naletela na žensko. Bila sem je neizmerno vesela – bila je živa. Ko so jo odkopavali, so našli še truplo nekega možkega.

To me je spet opogumilo. S Heikom sem se ponovno odpravila iskat zasute v plaz. Ljudje so že govorili o uspešnih najdbah. Nenadoma so me klicali od vsepovsod: »Iščem ženo. Iščem svoje otroke! Iščem ženo in otroke! Pridi, pomagaj nam vendar s svojim psom!« Neizrekljivo strašno mi je bilo, ko sem morala poslušati te prošnje. V svoji stiski sem prosila nekega gorskega reševalca, da je pomiril ljudi in poskrbel, da mi niso bili tik za petami, saj sicer ne bi mogla delati.

Navzlic močno krvaveči Heikovi šapi sem nadaljevala z iskanjem. Iz plazovine je izbrskal še dvoje rokavic, nato pa nenadoma spet kot divji kopal kar naprej. Vedela sem, da bo spet našel človeka. In res, v globini 30 centimetrov se je prikazala glava. Bila je majhna deklica z dolgimi lasmi. Spet sem morala ugotoviti, da je plaz ugasnil tudi to mlado življenje.

Mislila sem, da vse skupaj ni res. Da je le film, v katerem igrava s Heikom glavno vlogo. Da se bom ravnokar zbudila. Kar hitro pa sem se spet znašla v resničnosti.

Predel, kjer sem iskala, je postajal vse manjši, ker sta se mi približevali dve skupini iskalcev s plazovnimi sondami. Ponovno sem se lotila dela na kraju, kjer sem iskala na začetku. Vendar je Heiko našel le nekaj oblačil. Bil je na koncu z močmi, nujno je potreboval počitek. Oskrbeti bi morala tudi njegovo rano. Obvestila sem načelnika Gorske reševalne službe in se odpravila proti domu. Snežni vihar je divjal kar naprej, nikoli nisem natanko vedela, kje sem.

Nenadoma sem se znašla pred neko hišo. Videla sem le dvoje velikih oken. V hiši so z vso ihto kidali sneg. Na lepem se je znašel pred menoj **Franz Lorenz**. Zavpil mi je: »Poiskati moraš mojo ženo in snah! Najbrž sta v izbi ali v kuhinji.« Nemudoma sem s Heikom zlezla v izbo, iz katere so sneg deloma že odstranili. Tu pa nisva imela uspeha. Tudi v kuhinji je bilo vse polno snega. Sklonjena sva s Heikom rila skozi trdo stisnjen sneg. Kopal je naprej čez rob mize, in se znašel ob glavi gospe Lorenz. Možje z lopatami so otrpnili in nehali delati. Oglasil se je Franz Lorenz in s trdim glasom spregovoril: »Hvala ti, Silvija, lahko greš; svojo soprogo bom že sam odkopal iz snega.«

Še danes sem zadovoljna, da mi ni bilo treba doživeti tega prizora.

Heiko je medtem postal povsem izčrpan. Vedela sem, da moram domov, sicer pes ne bo preživel. Povrhu me je skrbelo za otroke.

Med hojo proti domu sem bila vedno bolj prepričana, da se bodo te strašne sanje zdaj-zdaj končale. Pa ni bilo tako, bila je resničnost, žalostna resničnost.

Doma sem Heiku s kompreso obvezala šapo. Nemudoma je zaspal, sama pa se nisem umirila; nujno sem se morala z nekom pogovoriti. Samodejno sem poklicala svojega moža. »Halo, ljubica,« je dejal, »Gilbert, vodnik plazovnega psa, me je že obvestil, da si bila s

Heikom v akciji.« Vsa razburjena sem poročala, da je Heiko našel šest ljudi. Res je bil uspešen. Žal pa sem morala poročati tudi o razsežnostih tega strašnega plazua, o mnogih pogrešanih in porušeni hišah. Slišala sem moža zaihteti: »Moj Bog, saj to je noro!« Naslednje noči so bile strašne. Čim sem zaprla oči, sem videla, kako naš črni Heiko koplje iz snega glavo.

Poteči je moralo kar nekaj dni, da sem vse to prebolela. Z mnogimi pogovori, s samozavestjo in trdno vero mi je končno uspelo.

V nesreči je umrlo 31 ljudi. Povsem uničenih je bilo sedem hiš, več jih je bilo hudo poškodovanih. Heiko je rešil življenje dvema človekoma. Skupno je preživel 22 ljudi.

48. FESTIVAL GORNIŠKEGA FILMA IN ŠE ČESA DRUGEGA V TRENTU

BAZNI TABOR FILMSKIH FESTIVALOV ✓

NEVA MUŽIČ

Čprav smo se nad plakatoma letošnjega gorniškega filmskega festivala v italijanskem Trentu najprej vsi zgrozili, se je na koncu vendarle pokazalo, da je bil edino pravi znak za množico dogodkov, ki so se zvrstili od 28. aprila do 6. maja: od rečne beline do zelenih travnikov in gozdov ter preko strmih sten vse do modrega neba in naprej se je kazal plakat, kajti zgornji del ni bil zamejen. 48. po vrsti je festival že nekako na sredi svoje poti dojel, da film ne bo povedal vsega, kar je treba vedeti, in pokazal vsega, kar se dá videti, zato je segel po še drugih sredstvih sporočanja spoznanj in spominov; tako je bil letos na ogled že 14. sejem publikacij z gorsko tematiko in vsem, kar je povezano z njo, in 5. sejem antikvarnih knjižnih primerkov.

Paša za oči se je odvrtela na glavnem mestnem trgu Duomo, prav tistem, kjer so v 16. stoletju v okviru tridentinskega koncila zakoličili vlogo katoliške cerkve in papeža in »premagali« protestantsko protireformacijo. Pred velikanskim šotorom so tokrat stali posterji – kot kakšni moderni svetniki – tistih alpinistov, ki so videli vrhove vseh 14 osemtisočakov in morda zaslužili tudi svojega boga. Na vsak način je s tem pogledom festival napovedal letošnjo spremljevalno temo, potem ko je v zadnjih dveh letih že osvetlil Patagonijo in Aljasko, se pravi – protagoniste 8000 metrov.

Razumljivo, saj je minilo okroglo 50 let od prvega vzpona na kakšen osemtisočakov, se pravi na Anapurno. Film, ki se je edini tega spomnil še pred trentskega praznovanjem, je bil španski z enakim naslovom, v katerem je španski alpinist **Juan Oiarzabal** osvojil še svoj zadnji osemtisočakov in povabil v bazni tabor **Maurica Herzoga**, ki mu je v steklenici izročil zadnji list svoje knjige, da bi ga prebral prav na vrhu gore in ga potem izročil materi naravi, da naredi z njim, kar hoče. Film je bil eden izmed tistih, ki je ostal zunaj uradne konkurence in je tako lepo ilustriral glavno Herzogovo misel, da so na svetu seveda še druge Anapurne.

KNJIGE IN RAZSTAVE

Vendar pa se je festival v slogu »najprej je bila beseda« tudi sam najprej poklonil vsem knjižnim moljem, ki so skušali vsaj z očmi zaobjeti vseh osemsto primerkov razstavljenih knjig in 350 med njimi popolnoma novih, žirija pa se je lotila poslednjega tehtanja besed in je

Posterje s portreti vseh alpinistov, ki so doslej priplezali na vseh 14 osemtisočakov, so med letošnjim filmskim festivalom v Trentu postavili na osrednji mestni trg, Piazza duomo.

podelila najuglednejšo nagrado ITAS francoskemu avtorju **Yvesu Balluju** za delo »Brodolom na Mont Blancu«, v katerem avtor rekonstruira tragedijo, ki se je na tej slavni gori dogajala za božič leta 1956, ko sta dva mlada alpinista po dolgi agoniji na žalost umrla, medtem ko so v Chamonixu v vzdušju polemik in zgražanj skušali organizirati pomoč. Po besedah poznavalcev je prišla nagrada v prave roke, vendar pa se z odločitvijo, če nas znanje italijansčine ni prevaralo, očitno ni povsem strinjal avtor sam.

Eden od zanimivejših dogodkov v okviru srečanj med avtorji in bralci pa je bil prav gotovo – poleg tega, da so osvetlili alpinistične dogodke v slavni dolini Fassano in

Na eni od tiskovnih konferenc so se predstavili nekateri znameniti osvajalci osemtisočakov – od leve proti desni sir Edmund Hillary, Fausto de Stefani, Kurt Diemberger, Tomaž Humar, Carlos Carsolio in Nives Merol, zadaj stoji vodja konference.

so o svoji stroki spregovorili tudi knjižničarji – vstop (končno) nekega ženskega pogleda na gore in alpinizem, saj se je s svojo knjigo oglasila **Daniela Durissini**, tržaška zgodovinarica, in črno na belem predala svetovni zgodovini neovrgljivo dejstvo, da so bile med prvo svetovno vojno ženske v pokrajini Carnia, revni pokrajini, velikokrat ne le nosači, ki so nosile tudi po 30, 40 kilogramov prtljage, ampak tudi izkušene vodičke, ki so z najpotrebnejšim materialom oskrbovale celo bojne

linije in morale zato obvladati težavne vzpone in prehode.

Organizatorji so do prvih filmskih kadrov odprli še vrsto razstav. Med njimi so izstopale »Gore iz globine morja«, dokumenti **Sergea Bertina**, ki ga je od rane mladosti zanimala narava in se je s svojo kamero sprehajal od gorá do morskih globin ter bil vrsto let najožji sodelavec **Jacquesa Yvesa Cousteauja**, »Bela duša gore« o ledenikih, razstava raznovrstnih umetnikov, ki jih je za delo navdihnili prav gorska tematika, pa znanstvena raziskovanja **Angela Mossa** o fiziologiji gore, fotografije **Massima Marchinija**, ki je gledal na goro kot na življenjsko izkušnjo, ne nazadnje celo filatelistična razstava, ki je postavila v ospredje minerale in nadvse zanimiv arheološki trekking po rimski poti, ki je povezovala Jadransko morje z Donavo.

Da bi festival obdržal vsaj minimalno ravnovesje med himalajskimi višinami in domačimi gorami, je organiziral srečanje med gorskimi vodniki, na katerem niso spregovorili le o svoji za današnje potrebe spremenjeni vlogi, ampak tudi o videzu, usklajenosti z okoljem in novi vlogi gorskih zavetišč – temi, ki utegneta biti nadvse zanimivi tudi za nas in naše razmere, in verjetno srečanje o tej temi ne bi bilo odveč, še zlasti, ker obstajajo o tem diplomske naloge – verjetno ne brez vzroka. Poleg obujanja tovrstne problematike pa so se organizatorji spomnili še Civette in legendarne smeri Solleder, ki sta jo po prvem neuspelem poskusu leta 1925 po severozahodni strani vendarle preplezala **Emil Solleder** in **Gustav Lettenbauer**, 1200 metrov nadvse impresivne strmine v Dolomitih. Leta 1930 se je nanjo povzpela še prva ženska, **Paula Wiesinger**, potem pa smo čakali do leta 1952, da je **Cesare Maestri** zabeležil svoj solo vzpon. Sledila je še zimska zmaga marca 1963 (**Ignazio Piussi**, **Giorgio Redaelli** in **Toni Hiebeler**) in 14. januarja letos še prvi zimski solo vzpon po severozahodni strani, s katerim se je **Marco Anghileri** vpisal med nepozabne. Teža vseh teh vzponov je

Skupščina PZS ✓

Brez posebnih zapletov se je v rekordnih treh urah končala letošnja skupščina Planinske zveze Slovenije, ki je bila 27. maja v Ljubljani. Delegati planinskih društev, ki jih je bilo – morda deloma tudi zaradi zelo lepega vremena – še manj kot minula leta, so sklepe sprejeli z veliko večino glasov, če že ne soglasno, poročila so bila kratka, k razpravam so se oglašali večinoma delegati, ki so v resnici imeli kaj povedati. Predsednik PZS **Andrej Brvar** je na podlagi sklepov upravnega odbora in meddruštvenih odborov v poročilu o delu UO in njegovih organov med drugim dejal, da je potrebno združevati komisije in ukinjati podkomisije, da bodo organi lahko kakovostno opravljali naloge, in da naj krmilo Planinske zveze Slovenije, se pravi politika PZS, še vedno ostaja v rokah amaterskih delavcev in organov Zveze, medtem ko naj izvajanje prevzamejo (seveda plačani) profesionalci. Razprave so bile povečini umirjene z izjemo redkih, ki so zadevale lastninska vprašanja, vendar se je pokazalo, da je celo do teh nesoglasij prihajalo skoraj izključno zaradi nesporazumov. Toda čeprav je bila skupščina kratka, so se delegati na njej dogovorili o vsem, kar je bilo predvideno z dnevnim redom. – Podrobnosti bomo objavili v naslednji številki.

prišla na plan prav za mizo v hali ITC, ko je Marco izjavil, da se mu je uresničil triletni sen, na njegovi desni pa je sedel Maestri in poleg obeh Redaelli.

ŠOLE MENDA NE ZANIMA NARAVA

Da je Trento ne le mesto med visokimi gorami, kar prav gotovo za festival ni brez pomena, ampak da je tudi nadvse akademsko in kulturno mesto s številnimi univerzami in instituti, ne nazadnje je tudi prostor festivala znotraj fakultet za film in jezike, se je pokazalo tudi pri številnih spremljajočih manifestacijah, saj je očitno, da mesto in celotna pokrajina vsaj nekaj časa živita v nadvse ustvarjalni atmosferi festivala. Tako na primer SAT od leta 1997 podeljuje nagrade zaslužnim ljudem ali organizacijam v kategorijah alpinizem, znanost-zgodovina in družba. Letos so nagradili predvsem za zasluge za uspehe številnih alpinističnih navez in za njegov humanizem alpinista **Carla Clausa** na področju raziskovanja za življenjsko delo »Bela vojna« z ledenikom Adamello. Na področju dela, ki spodbuja solidarnost, ekologijo in kulturni odnos do gorá, pa je nagrado prejel »Center srečanja z naravo«, društvo, ki skuša mlade učiti o okolju s stališča naravnih in zgodovinskih znanosti, tudi antropoloških, in vzpostaviti kreativen odnos med umetnostjo in naravo.

In prav na področju mladih se je v Trentu letos zataknilo. Tistega dne, ko je festival skušal pokazati učencem srednjih šol svet gorá, svet živali in ljudi, ki naseljujejo gore, tistega dne, ko naj bi se srečali z režiserji in alpinisti in izmenjali misli, v dvoranah mladih ni bilo. Maestri je izjavil, da se je še enkrat pokazalo, da šole ne zanima narava, ki je najsvetejša reč, ki jo imamo. Naslednji dan so se v časopisih pojavili veliki vprašaji, a šolske oblasti nanje niso odgovorile. Pač pa so študentje filmske režije sklenili, Comitato EV-K-CNR pa odobril, da v času globalizacije evropski film, ki se ukvarja z gorami, mora spremeniti svoj slog in zato bodo v ta namen odobrili sredstva, da po en študent s šole Zelig v Bolzanu in Accademie dell'Immagine dell'Aquila odideta v oktobru 2000 pod Everest in posnmeta film o skupini znanstvenikov, ki se bodo ukvarjali s piramido na njem. Film bodo potem lahko gledali na naslednjem festivalu.

OBČUTLJIVO RAVNOVESJE GORSKE NARAVE

S tem pa pobud za prihodnost še ni konec. Najpomembnejša od vseh je prav gotovo priprava na leto gorá, ki bo leta 2002. V ta namen so se zadnji dan festivala predstavili pobudniki za »Mednarodno zvezo gorniškega filma«, v katero so vstopili festival v Trentu, Nacionalni muzej za gore v Torinu, Mednarodni filmski festival v Autransu (Francija), Filmski festival v Banffu (Kanada), Festival v Cerviniji (Italija), Festival v Grazu (Avstrija), Festival festivalov v Luganu (Švica) in Festival v Torellu (Španija). Vsi se zavzemajo za ohranjanje in še večjo promocijo gorniškega filma, s tem pa tudi opozarjajo na občutljivo ravnovesje oziroma neravnovesje narave. Se pravi: v prihodnosti bo poudarek na ekologiji in na problemu onesnaževanja narave, pred-

vsem vodá, ki se kažejo kot problem številka ena in tematiko resno obravnava v svojih okoljevarstvenih programih tudi EU. V času Svetovnega foruma gorá, ki se bo pričel že v začetku junija v Chamberyju in Grenoblu in kjer bosta sodelovala tudi UNESCO in FAO, bodo organizatorji pripravili razstavo sto slik, kar pomeni, da bo vsak od pomembnejših svetovnih fotografov prispeval po eno sliko z gorniško tematiko.

Med drugimi teksti je bilo v Trentu zaslediti tudi poziv za predloge tistih ljudi, za katere menimo, da so na področju gorskega reševanja storili nekaj izjemnega in si zaslužijo Srebrno plaketo, mednarodno priznanje za solidarnost, ki ga podpira sam papež. Poleg tega bo leta 2002 očitno izšel prevod knjige »Gora sveta, globalna prioriteta«, ki se naslanja na priporočila Agende o gorah iz Ria (1992) in dopolnilo iz New Yorka leta 1997. Seveda gre predvsem za klic o ohranjanju gorá in njihovega ekosistema.

Tomaž Humar prejema posebni Encijan za svoj vrhunski vzpon po steni Daulagirija.

Kar se pa tiče prav filmskega festivala, je odbor odločno razglasil, da v prihodnje lahko pričakujemo nagrado tudi za igrane filme, ki jih bodo vrteli v Bolzanu, hkrati pa napovedujejo nagrado še za najboljši film med tistimi, ki jih bodo alpinisti posneli v lastni produkciji, vendar bodo morali kljub vsemu v tehničnem in estetskem pogledu doseči določeno kakovost.

NAGRAJENI FILM O HIMALAJI

Kako se bo to izšlo s še eno veliko željo, ki jo je občinstvu posredovala letošnja uradna žirija (**Steve Burns**, ZDA, **Francisco Algora**, Španija, **Rachid Benhadj**, Alžirija, **Christophe Profit**, Francija in **Adalberto Frigerio**, Italija – razen Profita so vsi filmski ustvarjalci), ostaja za zdaj še skrivnost, vendar je povsem jasno, da je selekcijska komisija pregledala 201 film iz 23 držav in predala v presojo za nagrade 78 del iz 21 držav, 14 filmov pa je določila za predvajanje zunaj konkurence. Uradna žirija je nato predlagala, da izbor skrčijo na trideset del, češ da je le tako filme mogoče objektivno ali

celo večkrat pogledati in oceniti. Filmi so razdeljeni v štiri vsebinske sklope: gora, alpinizem, raziskovanje ter šport in avantura.

Ko si ogledaš večino filmov, postane jasno, da je glavni problem čisto drugače, namreč v mešanju res profesionalnih filmov s skoraj amaterskimi, oziroma povedano drugače: za nekaterimi filmi je zaznati veliko denarja in poklicne ekipe, za drugimi skromna sredstva in kame-re, ki so jih alpinisti prvič držali v rokah ali jih pritrdili na svoje čelade. Treba je namreč vedeti, da filmski festival v Trentu sploh ni samo alpinističen, zato najdemo med njimi filme, ki jih za raziskovalne programe predvsem velikih televizijskih hiš in za kanal National Geographic snemajo avtorji tudi po leto dni in več. Letošnji zmogovalec pri tem ni nobena izjema, skoraj bi lahko rekli, da prej pravilo; v pravilniku festivala namreč stoji stavek, da se mora zmogovalni film odlikovati po umetniški plati, hkrati pa v najboljši možni luči predstaviti glavno geslo festivala, ki ima bolj kulturne kot športne aspiracije.

In »Himalaja, mladost nekega vodje« jih prav gotovo ima. Kot izvršni producent se že na začetku pojavi nekdanji francoski igralec **Jacques Perrain**, kar daje

Velika nagrada mesta Trento: režiser Eric Valli je v koprodukciji posnel svoje tibetanske prijatelje iz pokrajine Dolpo visoko v nepalski Himalaji.

filmu takoj poseben pečat, saj je znan po tem, da podpira filme o naravi in s kulturno-ekološko tematiko. Režiser **Eric Valli**, prav tako Francoz, je v okviru evropskega sklada za scenarij in v francosko-nepalsko-angleško-švicarski koprodukciji posnel tako rekoč svoje tibetanske prijatelje, ki živijo v pokrajini Dolpo, ki je hkrati tudi eden od najbolj izoliranih in visoko ležečih predelov v nepalski Himalaji. Tako so ljudje tam še najbolj avtentični in prav to je tisto, kar v tem filmu navdušuje. Vse ostalo pripada težavnemu boju za obstanek, osebnemu ponosu in boju za oblast. Zgodba, v kateri en šef odhaja in drugi prihaja, preobrat pa se dogaja med potovanjem črede jakov iz ene doline v drugo preko visokih hribov, in kjer pod površino slike tli še prikrito ljubezensko čustvo, je tista referenčna točka, ki najde občinstvo kjerkoli na zemeljski obli, saj govori o elementarnih človekovih potrebah, kot so dostojno življenje, urejen dom in spoštljiv odnos do človeka in narave. Režiser in ekipa so film snemali devet mesecev ne glede na to, da je režiser dobro poznal tako glavne junake, ki so pri filmu ves čas kreativno sodelovali, kot

tudi življenje samo, saj je preživel v tistih krajih kar precej časa in napisal o tem več knjig. Bogastvo tega filma so igralci naturščiki in fantastična fotografija.

»KAVALIRJI VIŠIN« ZA POSLASTICO

Nagrade zanjo pa ni dobil ta film, ampak **Patrice Aubertel** za raziskovalni film o Ushuaii, zemeljskih spominih, o kraju Tepuy v Venezueli, kjer so se nad naravo navduševali predvsem ornitolog, biolog in geolog. Res je, kot bi se znašli na drugem planetu. Vse skupaj je bilo seveda posneto za veliko serijo o naravi francoske televizije.

Za raziskovalno delo je pristal na prvem mestu avstrijski film o živali na majhnem koščku precej osušene zemlje, ki jo človek s svojimi posegi spreminja v še večjo puščavo. Film »Sledi v pesku« je definitivno dokazal, kakšni naporji so potrebni za snemanje majhnih ekosistemov in si je nagrado vsekakor zaslužil.

Vse druge nagrade so šle v roke skromnejšim prispevkom. Za gore jo je prejel švicarski film »L'e uscia«, ki prikazuje kmeta iz doline Bregaglia, ki za noben denar ne bi zapustil sicer težaškega dela na gori in se preselil v mesto. Tam je že bil, a ima raje samoto in osamljenost gorskih pašnikov in gozdov. Zelo prepričljiv film, še posebej, ko dobi besedo tudi glavni junak in ko vidimo, da samota ne pomeni nujno tudi duhovne revščine.

V kategoriji igranih filmov je odnesel lovoriko film »Ötzi in njegov svet«, ki je nastal po do danes odkritih zakonitostih življenja v gorah, ki so jih znanstveniki lahko ugotovili ob najdbi znamenitega Ötzija. Lep in domiseln film, morda v celoti nekoliko predlog!

Za najboljšega italijanskega avtorja je žirija določila **Valeria Folca** in njegovo »Veliko steno«, seveda El Capitan, pravzaprav »Retacent Wall«, ki se niti od daleč ne more primerjati z lanskoletnim filmom **Stipeta Božiča**, ko je posnel v tem delu stene alpinista **Tomaza Humarja**.

Kot poslastica pa še film z alpinistično vsebino, seveda, »Kavalirji višin«, švicarski film treh avtorjev (**Gianluigi Quarti**, **Giovanni Cenacchi** in **Fulvio Mariani**), ki so se v zabavnem zamahu lotili italijansko-švicarskega tekmovanja v direktissimi zahodnega vrha Lavareda leta 1959 med Švicarjema **Webrom** in **Schelbertom** in člani Veveric iz Cortine. Na predstavo in podelitev so prišli številni člani omenjenih Veveric, ki jim ta zmaga očitno še danes pomeni statusni simbol, gledalci pa so se zabavali, ko so videli, s kakšno ihto se predvsem italijanski udeleženci še danes spominjajo dogodkov, ko so s Švicarjema tekmovali, kdo bo prvi na vrhu in kdo po najbolj direktni smeri, in kako vsak zase o sebi misli, da je bil takrat v tisti tekmi do drugega pošten in predsem gentleman, fotografija pa seveda kaže prav nasprotno. Film je pošteno priznal, da gre tudi v tem športu za nacionalni prestiž in osebno uveljavljanje. Izdelek je solidna, predvsem pa humorna kombinacija sedanjih intervjujev z nekdanjimi udeleženci in dokumentarnih posnetkov tedanje bitke s časom.

V kategoriji »Pustolovščina in šport« je dobil nagrado južnoafriški film *Oceani strahu*, v katerem plezalci dokončajo izredno težavno smer.

Za avanturo in šport je dobil nagrado južnoafriški film »*Oceani strahu*«, v katerem plezalci dokončajo izredno težavno smer, ki jo je pred časom pričel najbolj izkušen med njimi, z vrha pa se spustijo s padalom. Zanimivo, predvsem zaradi enkratnih posnetkov narave!

ZAKAJ »DHAULAGIRI EXPRESS« NI DOBIL NAGRADE

Posebnih nagrad so različne žirije podelile kar 13, za nas pa sta prav gotovo najzanimivejši dve. Za film »Kjer pršijo meglice – Pršivec« v režiji **Igorja Likarja** z odlično kamero **Janeza Kališnika**, ki predstavlja zanesljivo kakovost serije o slovenskih gorah, posebna žirija pa se je odločila, da dobita **Klemen Veber** in **Aldo Kumar** nagrado za najboljšo glasbo, ker odlično dopolnjuje sliko in poudarja njeno poetičnost, še posebej na začetku, ko odlično dopolnjuje nekakšno religiozno noto, ki jo ponuja sam prostor dogajanja.

Drugo presenečenje je bila nagrada U.I.A.A. (Mednarodno združenje planinskih zvez), ki za največji alpinistični uspeh ni odšla v roke naveze Stipe Božič-Tomaž Humar za »Dhaulagiri express«, film, ki v velikem zamahu prikaže veličastno steno in alpinistov dvoboj z njo, ampak mladim domačim plezalcem (**Andrea Zanetti**, **Cristoforo Groaz**, **Giorgio Pancheri**), ki so odšli v Pamir in tam preplezali steno, ki se je po njihovih besedah izkazala za težjo, kot so sprva menili; posebno vrnitev je zahtevala številne bivake v steni. Režiserja **Lorenzo Pevarello** in **Alberto Beltrami** sta filmu dala naslov »Pamir Alay, plezanje v veliki steni 1999«. Po posnetkih sodeč je težko soditi o težavah, vsi pa so si bili edini, da je nagrada vprašljiva. Predsednik žirije se je moral zagovarjati in je povedal, da so nagrado podelili predvsem zaradi preprostosti in iskrenosti filma, ki jih je prevzela, hkrati pa naj bi bil prav ta film tisti, ki odlično ponazarja alpinistični duh organizacije, ki nagrado podeljuje.

Tretji naš film v tekmovalnem programu je bilo delo **Marjete Keršič Svetel** »Valentin Stanič«. Kot je bil že **Stanič** pogumen posebnež in natančen raziskovalec, ki je za znanost storil prav vse, tako se je tudi avtorica lotila filma o njem in sodelovala s številnimi inštituti in poznavalci ne le Staniča kot alpinista, ampak tudi kot znanstvenika in kasneje prijaznega dušnega pastirja primorskim prebivalcem, še zlasti otrokom, ki jih je navadil marsikaj koristnega in praktičnega za vsakdanje življenje. Izredno skrbno pripravljen in odlično posnet film!

Zgodovina menda beleži leto 1901 kot tisti datum, ko lahko govorimo o prvem posnetku z gorá. Gre za kratke fragmente, saj kadar gre zares, snemalec ne more snemati, ampak rešuje predvsem sebe. In letos, ko je bila obletnica prvega vzpona na osemtisočak, se je pokazalo, kako ta trditev drži.

Od vseh 14 osemtisočakov je filmsko gradivo dočakalo končno obdelavo le šestkrat. Tako smo v Trentu lahko videli Anapurno, Everest, Nanga Parbat, K2, Makalu in Manaslu. Ostali vrhovi so v surovem materialu ali le napol zmontirani.

Zanimivo je, kako stari filmi še vedno delujejo nadvse mogočno, dramatično in hkrati izžarevajo neko nedorečeno poezijo. Nekaj te skrivnosti se še danes drži tudi prvih zmagovalcev in **Sir Edmund Hillary** je bil v Trentu prav gotovo eden izmed njih. Srečanja, ki so jih organizatorji pripravili s številnimi slavnimi in uspešnimi alpinisti, so vznemirjala tudi tiste, ki se sicer z alpinizmom ne ukvarjajo.

SPOMINI NA STARE FILME

Takšno stanje duha je še najbolje ujel **Reinhold Messner**, ki je ob zaključku festivala pripravil pregled najbolj prelomnih trenutkov pri osvajanju Himalaje in na oder vabil ljudi, ki so v tem kontekstu nekaj pomenili in še pomenijo. Najprej seveda legendo italijanskega alpinizma **Ricarda Cassina**, pa **Christopherja Profita** in **Kurta Diembergerja**, ki je priča kar več obdobjem, in

Carlota Carsolia, Fausta de Stefanija, Krzysztofa Wielickega – vsi so stali na vseh osemstisočakah in vsak je povedal kakšno svojo izkušnjo ali opredelil svoje početje. Končalo se je z začetkom, kajti ko so Francozi osvojili Anapurno, so od dveh možnosti izbrali njo, ker je bil Daulagiri v tistem času zanje pretežak.

In tako je Messner pripravil iztočnico, da je na oder lahko za konec stopil **Tomaž Humar** in povedal nekaj misli. Nato pa je sledilo največje presenečenje: prireditelji so mu podelili posebni Encijan za alpinistični uspeh, Siru Edmundu Hillariju in Reinholdu Messnerju pa za posebne zasluge v alpinizmu in skrbi za naravo.

Boljšega konca si ne bi mogli zamisliti: združil je preteklost, sedanjost in prihodnost. Preteklosti so s kritičnim pogledom na filmsko tematiko, ki se tiče gor, prireditelji dali besedo že čisto na začetku, saj so kritično zastavili pogled na nekatere prve scenarije s tega področja, ki so potem na umetniškem področju ponujali nekakšne kliše nadaljnjim zgodbam in izdelkom.

Film »Gora«, v katerem je igral slavni **Spencer Tracy**, je že eden izmed takšnih primerov, ko so ameriški scenaristi predstavili probleme iz doline in po nepotrebnem prikazali goro kot nekaj negativnega. V retrospektivi so se organizatorji spomnili še **Victorja Matura** kot domačina, katerega oče je odšel v Ameriko, sinu pa bodo od julija do septembra namenili retrospektivo v Madon-

ni di Campiglio. Omenimo, da so gledalci lahko znova presodili kakovost filmov **Luisa Trenkerja**, ki so ga nekoč razglašali za kič, spet drugi pa za humanista, in ne nazadnje še Jamesa Bonda, konkretnije njegovega dvojnika, kaskaderja **Remyja Julienna**, kadar je šlo za nevarne scene – in kot vemo, se je tudi James Bond gibal v gorah.

Tudi švicarski film je dobil svoj prostor, čisto po pravici, saj o njem vemo prav malo, čeprav so švicarski režiserji dali velik prispevek celo v francoskem igranem filmu, **Xavier Koller** pa je leta 1990 za svoj film »Reise der Hoffnung« prejel oskarja. Kot je dejal direktor švicarske kinoteke **Herve Dumont**, je težko govoriti o švicarskem filmu, saj ima vsak narod, ki je sestavni del Švice – nemški, francoski, italijanski in retoromanski – svojo kulturo. Tudi v umetniškem smislu so se francoski avtorji kmalu obrnili v igrani film, nemški v dokumentarni, Italijani pa vemo, da imajo festival v Locarnu, ki je ena izmed največjih valilnic filmskih talentov.

In v tem smislu je v prelepi dvorani prvega nadstropja palače Geremia predsednik **Claudio Visintainer** zaključil filmski festival z besedami: »Gledati moramo v prihodnost. Pa ne le v leto 2002, ko bo leto gorá in bo festival v Trentu praznoval petdeset let, ampak še naprej, tako kot nam je to ves čas dopovedoval letošnji filmski plakat.«

UMRL JE IDEJNI VODJA IN KRONIST SLOVENSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA V BARILOČAH

POSLOVIL SE JE DR. VOJKO ARKO ✓

V San Carlosu de Bariloche v Argentini je letošnjega 9. marca v osemdesetem letu življenja umrl **dr. Vojko Arko**, planinec in pisatelj, duša slovenskega andinizma v Južni Ameriki, ustanovni član Slovenskega planinskega društva v Argentini, pobudnik za gradnjo planinskih koč in poti, predvsem pa alpinist in idejni vodja slovenskih argentinskih alpinistov in planincev. Dve odpravi v Patagonijo, ki se ju je udeležil, več prvenstvenih smeri in prvih vzponov na vrhove, tudi na Cerro Arko, gorski vrh, ki so ga imenovali po njem, so le fizični izraz njegovega alpinizma.

Bil je sodelavec mnogih svetovnih revij, posebno španskih, ameriških in švicarskih, ki so naravnane tudi raziskovalno.

V slovenskem jeziku je napisal knjige Zgodbe z Nahuel Huapija (izšla je leta 1975 v Mohorjevi družbi v Celovcu), Ljubezen po pismih (izdalo jo je Slovensko planinsko društvo Bariloče-Buenos Aires leta 1975, prevod te knjige v španščini Amor por carta pa je izšel v Clubu Andino Bariloche leta 1995), v španščini pa Otto Meiling in veliko člankov, nekatere tudi v nemščini. V Sloveniji je bil najbolj znan kot soavtor knjige Dhaulagiri, ki jo je napisal skupaj z **Dinkom Bertoncijem** in ki jo je izdala Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu leta 1956 – Bertoncij je bil takrat član argentinske odprave na ta osemstisočak. Bil je tudi pobudnik za izdajanje zbornika Goré, glasila SPD Bariloče, ki občasno izhaja

Dr. Vojko Arko, ustanovni član SPD Bariloče v Argentini

od leta 1955 in katerega zadnja številka je izšla leta 1996 v sodelovanju s PD Celje – za to revijo je sam tudi napisal največ prispevkov. S sestavkom-novelo Cerro Shaihueque je sodeloval v antologiji emigrantske proze 1945–1991 »Pod južnim križem«, ki je izšla v Mohorjevi družbi leta 1992.

Ob vsem tem so pomembne njegove biografije znanih planincev Reicherta, De Agostinija, Freya, Tončka Pangerca, ki se je smrtno ponesrečil v tamkajšnjih gorah, Otta Meilinga (v španščini) in Neumeyerja (v nemščini) ter kronološki članki o delovanju Slovenskega planinskega društva v Bariločah, tudi v Planinskem vestniku leta 1991 (v nadaljevanjih).

Za svoje delo predvsem na planinskem in planinsko publicističnem področju je leta 1969 dobil diplomu argentinskih gorskih čet, leta 1978 je postal častni član Centra Andino Buenos Aires, tri leta pozneje Cluba Andino Bariloche. Od leta 1969 se eden od vrhov ob izviru reke Turbio blizu čilske meje imenuje po njem Cerro Arko, Arkov vrh.

Andinist, planinski organizator in vzgojitelj, pisec in kronist Vojko Arko se je rodil 19. avgusta 1920 v Ribnici na Dolenjskem. Maturiral je leta 1938 na klasični gimnaziji v Ljubljani, na Pravni fakulteti v Ljubljani je diplomiral leta 1944, podiplomsko je študiral do leta 1947 na Fakulteti političnih ved v Padovi, kjer je isto leto doktoriral z nalogo »Kolonijalni razvoj Brazilije«.

Oktober leta 1944 so ga Nemci zaradi političnega delovanja, ko je delal za zavezniške obveščevalne službe, aretirali, vendar pa je transport v Nemčijo prekinil konec vojne. Potem ga je za dobre štiri mesece zaprla še ameriška vojaška uprava, nato je odšel v Padovo, kjer je bil tolmač pri angleški vojski.

V začetku leta 1948 je emigriral v Argentino, kjer se je najprej kot delavec-težak in potem kot uradnik zaposlil pri ministrstvu za javna dela pri gradnjah okoli letališča Ezeize v Buenos Airesu. Od leta 1949 do 1962 je bil uradnik in knjigovodja pri Raynoff y Caldart v Bariločah, potem je kupil konfekcijsko trgovino, v kateri je prodajal tudi športno opremo vse do leta 1985, ko se je upokojil. Ta čas je na srednješolskih tečajih v Bariločah tudi poučeval slovensko zgodovino in slovensko književnost.

V Bariločah se je vseskozi planinsko udeleževal. Bil je eden od ustanoviteljev SPD v tem kraju (društvo je bilo ustanovljeno 22. februarja 1951) ter njegov dolgoletni odbornik, od leta 1952 do 1968 tudi član upravnega odbora Cluba Andino Bariloche ter pobudnik za gradnjo njihovega planinskega zavetišča Refugio Frey ob Laguna Tonček, Tončkovem jezeru (v spomin na Tončka Pangerca), od leta 1952 pa je bil tudi klubski knjižničar.

Od prihoda v Bariloche leta 1949 je bil dopisnik buenosaireskega tednika Svobodna Slovenija, članke je pisal tudi za njihov Zbornik, dopisoval je v tržaško Mladiko, v španščini je pisal za Anuarios Cluba Andino Bariloche, od leta 1959 do leta 1962 je o planinskih dogajanjih iz Argentine poročal za Journal der schweizerischen Stiftung für alpine Forschung, od leta 1951 pa je bil tudi sodelavec American Alpine Journala.

Dinko Bertoncelj, soustanovitelj Slovenskega planinskega društva v Bariločah, vrhunski plezalec-alpinist in prijatelj dr. Vojka Arka, je posebej za Planinski vestnik svojemu prijatelju napisal tole:

Ko smo Te nosili po strmi stezi proti gorskemu pokopališču pod Lopezovo steno, o kateri si tako rad govoril kot o svoji steni, sem v mislih pohitel nazaj za pol stoletja, v dobo, ko sva se spoznala in postala iskrena prijatelja.

Začelo se je na bariloški železniški postaji, kamor si me prišel sprejet v družbi Frenka in Janeza. Ne da bi me dobro spoznal, si me sprejel kot prijatelja; dovolj Ti je bilo dejstvo, da sem smučar in gornik. Skoraj nehote in ne da bi se zavedla, si postal moj varuh in svetovalec.

Kar lepa družbica se nas je znašla okoli leta 1950 v Bariločah, vsi navdušeni planinci, plezalci in smučarji, in mislim, da si kar za vse postal neke vrste duhovni vodja. To ni bila lahka doba za nove naseljence v teh krajih; vsi s Teboj vred smo se borili za obstoj, kar pa ni preprečilo, da se ne bi z vso mladostno ihto zagnali v gore. Začela se je cela vrsta vzponov, ponovitve vseh znanih smeri v okoliških hribih, in ko smo na lepem ugotovili, da je nešteto vrhov še nepreplezanih in brez imen, ni bilo več meja našemu navdušenju. Pri vsem tem razpoloženju si bil Ti vedno z nami; lahko bi rekel, da si bil kljub temu, da večkrat nisi bil osebno prisoten, alma mater našega udejstvovanja v hribih. Zbiral si podatke, zemljevide, opise smeri, da si nam s tem olajšal podvige, po končanih turah si pa vse dosežke skrbno zabeležil v knjigo vzponov, v katero si začel zapisovati že v februarju 1949.

Po ustanovitvi Slovenskega planinskega društva v Bariločah in do zadnjega dne Tvojega produktivnega življenja si pisal in pisal. Praktično vsi naši podvigi, na novo začrtane smeri v stenah Lopezu, Tronadorja, med Katedralskimi stolpi, na Celinskem ledu Patagonije, Antartike, Himalaje in še marsikje, vse je ostalo dokumentirano in popisano v črticah, spisih, poročilih. Brez Tvojega navdušenja in požrtvovalnosti bi se vse to izgubilo. Skoraj si upam trditi, da bi tudi Slovenska steza, ki vodi mimo bivaka »Pod Skalco« do Tončkovega jezera v Katedralskem pogorju, pod »Slovenskim Zvonikom«, ne obstajala, če ne bi bilo Tebe, ki si nas navduševal in nekako priganjal k delu, kateremu smo se mlajši kaj radi izognili.

Tudi križ na gori Capilla in slovenska steza do bivaka »Slovenija« v dolini tolmunov imata Tvoj neizbrisen pečat. V goro Capillo si bil skoraj zaljubljen; ne morem pozabiti, ko sem bil tik pred Tvojim odhodom v večnost pri Tebi, kako so Ti oči v veselju zasijale in se Ti na široko odprle, ko sem Ti na kratko poročal o našem skupnem izletu na Capillo za 49. obletnico bariloškega SPD. Tako si bil slaboten, da si se praktično že poslavljaj, zelo mi je bilo hudo, vendar sem bil vseeno vesel, da sem Ti v zadnjih urah vsaj za trenutek pregnal teme misli, ki so Te brez dvoma mučile.

V Bariločah ne poznam človeka, ki Te ne bi spoštoval, če že ne imel rad. Odkar deluje v našem planinskem »Stanu« Aljaževa šola, si bil neutruden učitelj in profesor, mladina Te je imela rada in Te je spoštovala, ker si ji nudil vse, kar si imel v sebi, z vso ljubeznijo in dobro voljo.

Na vseh naših prireditvah si bil prisoten, vedno si bil pripravljen pomagati in sodelovati. Rad si zapel z nami, saj 253

to je tudi Tebe spominjalo na tiste večere v gorskih kočah ali ob tabornem ognju, ko smo dostikrat tudi pozno v noč prepevali. Tudi deklamiral si rad, sploh Prešerna, saj si skoraj vse znal na pamet. Še danes mi ni jasno, kako si si mogel zapomniti celoten Krst pri Savici, Sonetni venec in še marsikaj drugega.

Vsa slovenska skupnost, ogromno Bariločanov, večina članov Cluba Andino Bariloche, vojaška častna straža nas spremlja do Tvojega zadnjega počivališča pod Tvojo severno steno Lopeza. Prosili so me, da bi Te na kratko ogovoril in se poslovil od Tebe v imenu društva – oprosti, Vojko, nisem zmogel...

Govoril je **Vicente**, bivši predsednik Cluba Andino Bariloche, omenil je vse, kar je bilo treba povedati, iz vsega pa je zvenelo globoko spoštovanje in celo občudovanje. Močno nas je ganilo, da so Te tudi argentinski prijatelji tako upoštevali. V govoru se je poslovil tudi predsednik SPD Bariloče, nakar so Ti zapeli naši najmlajši in v slovo Ti je zatrobil trobentač vojaške godbe.

Dragi Vojko, s Teboj sem izgubil najboljšega prijatelja, poštenega, zvestega, brez vsake zavisti in pripravljene, da pomagaš v vsaki potrebi. V čast mi je, da sem Te spoznal in edino, kar mi še preostane, je, da se poslovim – in Bog lonej, da sva bla prijatla!

GORNIŠTVO KOT OBLIKA VZGOJE ODRASLIH Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

VREDNOTE, KI VODIJO K CILJU

DARJA GORJUP

Gornišтво je lahko način preživljanja prostega časa, oblika doživljanja narave, s sociološkega vidika pa tudi vzgoja za samostojno življenje.

Z vzgojnega vidika je izredno primerna dejavnost, saj pomeni neizmerno in hvaležno področje za formiranje osebnosti človeka, na primer tovarštva, spoznavanja okolja, za učenje pravilnega ovrednotenja odnosa do družbe, pomoči v nesreči in za izpopolnjevanje lastne osebnosti.

Potrebe odraslih oseb z zmerno in hujšo motnjo v duševnem razvoju so takšne, da jih ne moremo zadovoljevati samo na socialnem področju, kot na primer z bivanjem, s prehrano in varstvom. Njihove potrebe so vsestransko obsežne in jih je mogoče zadovoljevati le v interdiciplinarnih, visoko diferenciranih strokovnih programih.

Cilj gorniške vzgoje ni samo tehnično usposabljanje odraslih oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju za gore in za življenje v naravi, temveč tudi v

tem, da znajo gore pravilno doživljati in potem ovrednotiti svoja spoznanja.

POZITIVNI VPLIVI GORNIŠTVA

Positivni vplivi, ki jih gornišтво kot oblika vzgoje prinaša odraslim osebam z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, so naslednji:

- vpliv gornišťva na zdravje, na krepitev telesnih sposobnosti, vztrajnosti in moči;
- sposobnost doživljanja sebe v gorah v obliki sprostitve, razmišljanja in psihične stabilizacije;
- povečanje delovne sposobnosti po aktivnem planinskem izletu;
- večja socialna prilagodljivost, razumevanje doma, na delovnem mestu, v družbi;
- življenjski optimizem s pogledi in načrti za prihodnost;
- iznajdljivost in prožnost v življenjskih situacijah, iskranju izhodov iz težav ter socialna gibljivost v življenju in družbi;
- ustrežljivost v socialnih situacijah, ki zahteva odzivnost sočloveka in samopožrtvovalnost.

Odrasle osebe z zmerno in hujšo motnjo v duševnem razvoju imajo zelo nizko stopnjo samozaupanja in prav to je pogosto vzrok, da določene aktivnosti težje sprejemajo, ker nimajo upanja, da bodo nalogo uspešno opravile. Spodbujanje lahko veliko prispeva k samozaupanju, pohvala in občutek sprejetosti pa povečujeta samoodgovornost.

Vztrajnost pri delu je pri odrasli osebi z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju zelo težko dosegljiva in je v večini primerov odvisna od želje po doseganju ciljev. V začetni fazi obravnave morajo biti varovancu predstavljeni cilji, ki jih bo lahko dosegel v kratkem času. Tako bo varovanec začutil zadovoljstvo nad lastnim uspehom.

GORNIŠTVO KOT OBLIKA VZGOJE

Z gornišťvom kot obliko vzgoje in ne nazadnje kot načinom življenja lahko pri odraslih osebah z zmerno in hujšo motnjo v duševnem razvoju dvigujemo stopnjo

*razmišljanje
povečanje*

Pohod, poln zanimivosti ✓

V soboto po kosilu smo šli na pohod. Bil je lep, sončen dan. Šli smo mimo vojašnice ob Soči pod vasjo Dolje do vasi Gabrje. Po travniku, kjer smo hodili, je bilo blatno. Ob poti nismo srečali nobene živali.

Po enurni hoji smo prišli v Gabrje. Ustavil nas je gospod Slavko in nas povabil, da si ogledamo obnovljen star mlin in kapelico iz I. svetovne vojne. Mlin ima novo mlinsko kolo, mlin za mletje pšenice pa bodo obnovili še letos. V kapelici je bil kip italijanskega vojaka, na stenah pa so bila napisana imena padlih v vojni.

Vrnili smo se po cesti skozi vasi Dolje in Zatolmin polni lepih doživetij.

Andrejka, Božo, Lucijan, Marija, Miran in Dolfi, stanovalci Naše hiše, Tolmin

Po naporni hoji se prileže počitek.

Foto: Darja Gorjup

samozaupanja in vztrajnosti, kar ugodno vpliva na razvoj osebnosti.

Že skoraj tri leta sem zaposlena v stanovanjski skupnosti v Tolminu, kjer delam kot diplomirana delovna terapevtka z odraslimi osebami z zmerno in hujšo motnjo v duševnem razvoju. Gornišтво kot obliko vzgoje sem izbrala zaradi vseh pozitivnih vrednot in vrednosti, ki jih ima pri razvoju osebnosti. Zaradi pestre sestave skupine odraslih oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, s katero delam, je bila to tudi ena od redkih možnosti za uspešno skupinsko obravnavo.

Kot pri vsaki terapevtski aktivnosti je tudi pri gorništvu pomemben vpliv delovnega terapevta, saj brez osebne prepričanosti v gornišтво kot način življenja rezultati obravnave niso nikoli tako prepričljivi. Pri obravnavi odraslih oseb z zmerno in hujšo motnjo v duševnem razvoju mora biti delovni terapevt še toliko bolj prepričan v ustreznost aktivnosti, ki jo pri obravnavi uporablja. Varovanci namreč prehitro začutijo terapevtov lasten odnos do aktivnosti in malodušje terapevta do izbrane aktivnosti vodi do odklanjanja aktivnost varovanja.

Vključitev gorništvu v terapevtsko obravnavo odraslih oseb z zmerno in hujšo motnjo v duševnem razvoju je zato indicirana le v primeru, ko delovni terapevt sam pri sebi začuti gornišťvo kot način življenja, saj bo le tako lahko z uporabo gorništvu kot obliko vzgoje odraslih oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju dosegel razvoj tistih pozitivnih vrednot in vrednosti, ki jih gornišťvo prinaša.

GORNIŠTVO KOT NAČIN ŽIVLJENJA

Terapevtski cilji, ki sem si jih v začetni fazi zadala, so imeli bolj sprostitveni namen, vendar pa se z dosežanim delom in vključevanjem gorništvu v terapevtsko obravnavo vse bolj približujem pravi vlogi gorništvu kot načina življenja tudi za odrasle osebe z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju.

Gornišťvo kot način življenja za odrasle osebe z zmerno in hujšo motnjo v duševnem razvoju ni nekakšno sprehajanje po okolici z namenom krajšanja prostega časa. To je odgovorna naloga vzgoje in učenja, ki

zahteva strokovno usposobljeno osebo tako z vidika delovne terapije kot gorništvu.

* * *

Cilji začetnega uvajanja gorništvu v terapevtsko obravnavo so bili sprostitvev, doživljanje narave in razvedrilo. Sčasoma cilji postajajo vedno bolj usmerjeni v razvoj pozitivnih vrednot, ki jih gornišťvo prinaša.

Zavest in doseganje vztrajnosti pri usposabljanju za čimbolj neodvisno in samostojno življenje, pozitivno navdušenje in izbira osmišljene aktivnosti lahko pri obravnavi odraslih oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju pokažejo zelo zadovoljive rezultate, ki nas včasih celo presenetijo.

Bistvo cilja je v vrednotah, ki nas vodijo k njemu.

Razstava o Julijskih Alpah v Krakovu

V začetku letošnjega leta 2000 je bila v Centru za planinstvo PTTK v Krakovu otvoritev fotografske razstave z naslovom »Po stezah Julijcev«. Avtor **Jacek Plonczyński**, ki je močno povezan s Tatrami (je gorski vodnik II. kategorije), je geolog, kartograf in organizator številnih planinskih odprav v evropska, pa tudi daljna, eksotična gorstva. Že vrsto let obiskuje Julijske Alpe, ki jih ima posebno v čislih. Prvič jih je obiskal, ko je prišlo do zamenjave koprskih in krakovskih planincev. Od

Jacek Plonczyński, avtor razstave umetniških fotografij »Po stezah Julijcev« ob odprtju

Foto: Wojciech Biedrzycki

takrat je bil v slovenskih Julijcih večkrat z ženo in zadnjič tudi z otroki. Za izdajo je pripravil tudi drugi vodnik po Julijskih Alpah (prvi je izšel leta 1998 v založbi »Kraj« PTTK – avtor je **Piotr Nowicki**).

Na razstavi umetniške fotografije je bilo veliko obiskovalcev in je bila odprta več kot dva meseca. Avtor fotografij piše: »Po večkratnem obisku Julijcev sem dognal, da so mi enako blizu kot Tatre. Imajo namreč odlike, zaradi katerih se ljubitelj planinstva počuti v njih kot doma. Kljub temu, da so kot gorstvo bolj »domače«, se razprostirajo na veliki površini in včasih znajo biti tudi nedostopne. Zato lahko gorski popotnik v njih doživi planinsko dogodivščino, ki je neizbežno povezana s premagovanjem težav in nevarnosti.«

Fotografije so pokazale vso lepoto gorske narave, le redko pokvarjeno zaradi človekovega poseganja vanjo, pa tudi surovo lepoto skal in sten.

W. B.

OPREMA ZA GORE IN STENE

BINE MLAČ

*V Planinski založbi Slovenije je kot 198. publikacija sredi aprila izšla zajetna, več kot 400 strani debela knjiga **Bineta Mlača** »Oprema za gore in stene«, v kateri je opisano, predstavljeno, priporočeno ali odsvetovano, analizirano in zgodovinsko podprto malone vse, kar potrebuje obiskovalec gorskega sveta na poteh v ta svoj svet. V knjigi ni samo naštevanja, ampak je ob vsakem predmetu, ki bi prišel prav pri hoji, plezanju, smučanju in drugačnem odkrivanju gorske narave, ovrednoteno prav vse. Najprej so opisani materiali, potem po vrsti in nadrobno vse, kar bi utegnil potrebovati gornik na svojih poteh, oblačila, pokrivala in prevleke, obuvala, oprema za taborjenje in bivakiranje, vsakršna tehnična oprema od nahrbtnikov in čelad do najrazličnejših klinov, prižem in drugih varovalnih priprav, zaščitna oziroma varnostna oprema od očal in čelnih svetilk do zaščitnih krem ter plazovnih žoln in lopat, smučarska oprema ter druga oprema, kot so, na primer, fotoaparati in daljnogledi, topografske karte in vodniki, pa tudi sredstva za zveze in prenosne postelje. Vsako od teh poglavij je še posebej natančno razčlenjeno: v poglavju o oblačilih, pokrivalih in prevlekah so, na primer, opisani anoraki in puhasta oprema, hlače, jopice in puloverji, spodnje perilo, gamaše, rokavice in nogavice ter pokrivala. Na koncu knjige so navedeni še sezname opreme za vsakršne planinske potrebe.*

Vsak od predmetov, opisanih v tej knjigi, je predstavljen s čimveč zornih kotov, opisani so predvsem vsi materiali, iz katerih so predmeti izdelani, njihove dobre in slabe strani, avtor razloži obnašanje vsakega materiala posebej in tudi, na kaj naj bo pozoren kupec, ko se odloči za nakup novega kosa svoje planinske opreme.

Za pokušino z dovoljenjem založnika ponatiskujemo iz Mlačeve knjige o opremi za gore in stene nekoliko skrajšano poglavje o anorakih, ki so vsekakor pomemben del planinske opreme, in hkrati planinskim obiskovalcem v branje toplo priporočamo to v planinski knjižnici skoraj nepogrešljivo knjigo. (Op. ur.)

ANORAKI

Anorak je nepremočljiva športna vetrovka z oglavnico (kapuco). Ponavadi jo oblečemo tisti trenutek, ko se v gorskem svetu začne nekaj dogajati: ko zapiha hladen veter, ko začne močno snežiti, ko se pripravljamo na bivakiranje itn. Med gornškimi oblačili predstavlja tretjo ali zunanjo plast čebulnega sestava (sistema). Toda pravilo za izdelovalce je še naprej isto: anorak za gore oziroma športna vetrovka naj bo zaščitno oblačilo v skladu z namenom.

Če se torej vprašamo, kdo vse potrebuje anorak, ugotovimo, da so to planinci, alpinisti, športni plezalci, odpravarji in smučarji, skratka, obiskovalci gora. Vsi ti

namreč dobršen del prostega časa, seveda če niso poklicni gorski vodniki ali učitelji smučanja, prebijejo na prostem, v gorski naravi.

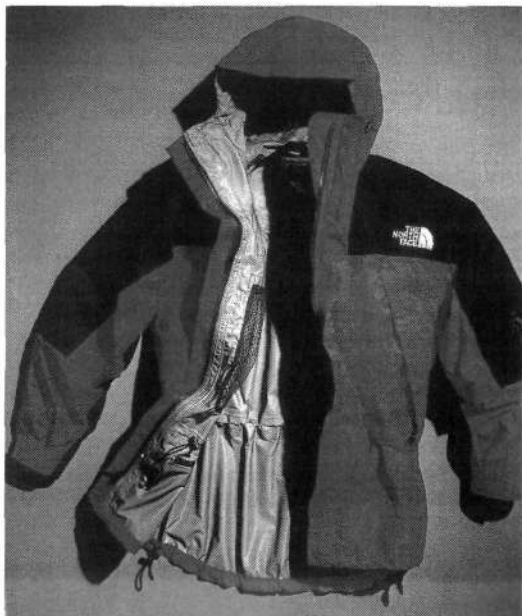
Sleherna gorniška dejavnost, ki je rekreativno ali športno obarvana, ima svoje značilnosti, ki jih upoštevamo, ko izbiramo ustrezen anorak. Vsi standardi za gorniško opremo se prilagajajo ožjemu namenu: v Evropi EN, v Kanadi MEC (Mountain Equipment Co-operative) itn. Če izdelek pri dodatni namenskosti ne ogroža varnosti uporabnika, standard v mejah tolerance dopušča tudi prekoračitve, toda ne zavezuje izdelovalca. Nemci taki prekoračitvi nekoliko zavito rečejo varnostna rezerva, čeprav imata ti besedi dvojni pomen.

Današnji sistem oziroma sestav oblačenja obiskovalcev gora je glede strogih meril za izdelovalce in priporočil oziroma nasvetov za kupce po vsem zahodnem svetu dokaj dobro znan in utečen. Skratka, izdelovalci ga morajo poznati, uporabniki pa naj bi ga poznali.

KAKŠNI ANORAKI ZA KATERE NAMENE

Med izdelovalci je že nekaj časa v veljavi splošno sprejeto grupiranje anorakov po standardu EN (nalepke, katalogi itn.) – in tudi hlače:

- visoko zmogljiv funkcionalni anorak za odpravarstvo (Alpine Expedition System), npr. iz dvoplastnega goretexa;
- za skrajno zahtevne razmere v Alpah (Alpine Extreme System) – zimski vzponi, ledno plezanje, kombini-

The North Face je že ena od vrhunskih znamk, anoraki s to oznako so gotovo vredni svojega denarja.

rani vzponi: čim lažji in čim trpežnejši anorak, npr. iz triplastnega ripstop goretexa;

- za vse vste gornjskih tur (Alpine Performance System): funkcionalen, zelo lahek in trpežen anorak, npr. iz dvoplastnega ripstop goretexa;

- za gorsko popotništvo in pohodništvo v prostem času (Alpine Outdoor System): velike dihalne sposobnosti, čim manjša teža in prostornina, npr. dvoplastni goretex; neprepustnost zoper močo in veter naj bi bila čim boljša;

- za vse oblike oziroma zvrsti plezanja (Climbing System): funkcionalen, čim bolj lahek anorak, ki naj ne bi oviral pri gibanju.

Dodajmo povedanemu še kanček zgodovine. Beseda anorak izvira iz eskimske besede anora in pomeni krznen plašč oziroma vetni jopič z oglavnico. Njega dni so kopenski Eskimi takšen anorak oblačili tesno čez glavo, obmorski pa so ga zapirali od spredaj. Da bi na primer pri – 40 stopinjah Celzija omogočal celodnevno bivanje na prostem in da ne bi prepuščal dragocene toplote, so za šivalno nit uporabljali živalske kite. Te v vlagi nabreknejo in zatesnijo najmanjšo vrzel, pri nizkih temperaturah pa se skrčijo. Danes so starodavne anorake zamenjale puhovke z naravnimi ali sintetičnimi polnili.

Teško je točno reči, kdaj so se pojavili prvi anoraki. Na fotografijah iz prve polovice dvajsetih let jih vidimo na nekaterih tedanjih vodilnih alpinistih (npr. **Emil Solleder** iz Monakovega). Takrat so jih izdelovali iz gosto tkanega platna. Nemara so jih še pred tem uporabljali v ameriški vojni mornarici, kjer se že leta 1917 na teh anorakih omenja zadržga. Uporabnik ga je potegnil čez glavo, nakar ga je podobno kot pri čevlju povezal s tanko vito vrvico (podložen in rahlo razprt V izrez). Iz starih virov je mogoče razbrati, da so ga posamezniki impregnirali s čebeljim voskom. Prišita oglavnica, ki je posnemala značilne kape kapucinov, je sicer ščitila pred dežjem in snegom, ni pa bila predvidena za veter.

Sodoben anorak je prirejen za različne vremenske in terenske razmere, ki so lahko ugodne ali (tudi skrajno) neugodne. Podobno je z materiali, iz katerih je anorak sešit. Od tod delitve v ožjem in širšem smislu, ki jih terjajo standardi za gornjsko opremo.

NEKAJ OSNOVNIH NAPOTKOV

Nikakor naj vas ne zapelje (pre)majhna teža anoraka, ki ima za zdaj še vedno svojo tehnološko kritično maso. Ni lažjih ali še lažjih anorakov, je le teža z majhnimi odmiki navzgor ali navzdol. Spodnja meja pri lahkem anoraku naj ne bi bila pod 500 g, prostornina v vrečki naj ne bi zajemala manj kot 0,5 l (firma Patagonija je izdelala le 225 g težak anorak, a je le za kratkotrajno močo).

Vodoneprepustnost ali nepremočljivost za zunanjo močo je nekakšen tehnološki dvorezni meč. Zaradi suhega ali toplega vetra na ledeniku, med dolgotrajnimi nalivi z vetrom v sunkih, pri skrajno nizkih temperaturah, pa tudi pri podhlajenem človeku bi s poglobljeno tehnično razlago razkrili številna protislovja in pomanjkljivosti v delovanju sodobnih dihalnih materialov.

Pritisk 0,13 bara (vodni stolp, visok 13.000 mm na površini kvadratnega metra) pomeni popolno neprepustnost za vodo. Kar sedem izmed enajstih vodilnih izdelovalcev na svetu s svojimi materiali dosega 10.000 mm, čeprav so v katalogih te številke mnogo manjše. Tehnologi jih zaradi najugodnejšega (optimalnega) delovanja v obeh smereh, se pravi prepuščanja molekul znoja in zapiranja vdora molekulam vode in fizikalno-kemijskega delovanja (ne)prepustnih mikroopen uvršča v zgornji razred zelene neprepustnosti že pri 7000 mm. Problem se kaže tudi v toplotni izolaciji.

Dihalne sposobnosti, s katerimi je v tesni povezavi hitrost odvajanja notranje vlage pri sintetičnih materialih, različni izdelovalci merijo po treh doslej znanih načinih. Najpogosteje se definira kot količina odvedene gazo znoja, podanega v gramih na kvadratni meter v 24 urah. Rezultat je odvisen od zunanje in notranje temperature ter od dihalnih sposobnosti materiala (npr. dvoplastni goretex v določenih merilnih pogojih vleče notranjo vlago navzven za 23,7% hitreje kot triplastni).

Tehnologija iz druge roke v najboljšem primeru zaozstaja vsaj za eno stopničko za tehnologijo izdelovalca izumitelja. Ta trenutek najboljši materiali za anorake oziroma vetrovke, ki podlegajo strogi tehnološki kontroli, so iz tovarn izdelovalca Gore (ZDA). Če naletite na označbe Made in Korea, China ali Taiwan, se pri tekstilnih izdelkih odločite takole: Taiwan, Korea (Južna) in šele na koncu China.

Člani A, to se vas tiče! ✓ obvestilo

Vse več članov Planinske zveze Slovenije oziroma planinskih društev, ki so članice PZS, ugotavlja, da je članstvo A vsestransko koristno za tiste gornike, ki veliko hodijo po gorah, tudi po tujini, in ki hočejo biti hkrati dobro seznanjeni z dogajanjem na planinskem področju. Ob drugih ugodnostih, ki jih imajo kot člani A, je v to članarino vključena tudi naročnina na Planinski vestnik, za katerega članom A posebej ni treba plačevati niti tolarja, saj je naročnina vključena v članarino A. Tako se zdaj dogaja, da prihajata v eno družino, v kateri sta dva člana A, dva izvoda naše revije. V pisarni Planinske zveze Slovenije svetujejo: ker večini družin vendarle nista potrebna dva izvoda, naj bi enega, če se seveda tako odloči, podarila svojemu planinskemu prijatelju ali znanцу in njegov naslov sporočila PZS (Dvorčakova 9, 1000 Ljubljana, ali po telefonu), da bi ga iz tiskarne neposredno pošiljali novemu bralcu.

Članstvo A je od letošnjega leta denarno karseda ugodno: medtem ko je letna članarina za članstvo B 1400 tolarjev in imajo zanjo člani popuste pri prenočevanju v planinskih kočah ter so nezgodno zavarovani za primer invalidnosti ali nezgodne smrti v času, ko se ukvarjajo s planinsko dejavnostjo, imajo člani A poleg vseh teh ugodnosti (za 6000 tolarjev letne članarine) še 12 številik Planinskega vestnika (letna naročnina znaša 4500 tolarjev), 50 odstotkov višje zavarovalne vsote pri nezgodnem zavarovanju, pokrite stroške za reševanje v evropskih gorah (do 5000 mark) in brezplačen izvod koledarja akcij PZS.

Pri nakupu je treba paziti na kup podrobnosti, ker je cena za ta del planinske opreme vendarle precej visoka.

Problem zase je nov izdelek kot plod lastnega znanja, ki tekmuje na trgu in se šele polagoma uveljavlja. Štejejo izkušnje tistih izdelovalcev, ki jih premorejo, resni strokovni preizkusi ter odziv tržišča. Reklama je pač samo reklama, kar je razvidno tudi iz vseh zapeljivih katalogov.

VRSTE ANORAKOV

Navaden, lahki, (ne)dihajoči anorak – Nekateri mu pravijo vetrovka, drugi omenjajo povrhnjico, vendar ta beseda ni dovolj natančna glede razlage njegove uporabe. Seveda obstajajo tudi vetrovke, ki so zgolj za veter. Kakorkoli že, za zdaj beseda anorak pomeni, da je namenjen za dejavnosti na prostem, v gorski naravi, za izlete po sredogorju, poleti ga imamo s seboj na izletih v gorah do 2000 m.

- Anorak naj bi segal do meč, približno 15 cm od kolen navzgor.
- Je izredno lahek, enoplasten, običajno iz poliamidov, podložen z odmično mrežico zaradi notranje vlage. Druge rešitve, kot je na primer prišita lahka podloga iz flisa, gosto tkana volnena tkanina, tudi tako imenovana flanela, ne igrajo nobene vloge, razen v močnejšem, hladnem vetru.
- Prenesel naj bi vsaj 3 do 4 ure hoje po srednje močni moči. Njegova vodoneprepustnost je okoli 2000 mm stolpca vode. Izplača se potruditi in priti do stvarnih podatkov o neprepustnosti za veter, kar je zlasti pomembno pri podatku, da material zdrži 2000 mm visok stolpec vode. Običajno takšen anorak na hladnem vetru ne služi svojemu namenu.
- Vedno ga nosimo v nahrbtniku in naj bo na dosegu roke. Lahko je stlačen v samega sebe, kar pomeni, da ga lahko z elastičnim trakom pritrdimo okoli pasu. Zapira naj se z zadrgo, stransko prekrivalo za zadrgo pa z ježki ali sponkami (kovinske sponke zdržijo dalj časa). Vedno bodimo pozorni, da smo dovolj zaprti z vseh strani, kajti hladen veter takoj izniči toplotno izolacijo.
- Glede materialov si zapomnite: posegajte raje po lahkih dihajočih materialih, pa čeprav prevajajo znoj skozi mikropore. Tako sta pertex 6 in endurance pertex

edina iz družine tovrstnih tkanin, ki se odlično obnesejo na vetru. Nekoliko slabši je pertex nightshine. Teža anoraka ne presega 200 g. Dobre ocene glede vetra sta dobila tudi Berghausov aquafoil iz poliestrskih mikrovlaknen in aquafoil life iz najlona oziroma ripstopa. Vendar je boljši sodobnejši material activent, čeprav je težak 400 g.

Seveda so mnogo boljši, a za tretjino težji in precej dražji laminati iz družine goreteksov (npr. Gore-Tex D/ Lite, Gore-Tex Ultra TZ, Gore-Tex Taslan, Gore-Tex Sultra, Gore-Tex Diamet) ter venturi in tristar memotex. Pri zadnjem je finost najlonskih mikrovlaknen doseglja neverjetnih 40 den in premore nekaj vgrajenega spomina (npr. uravnavanje toplote), kar že sodi v materiale naslednjega tisočletja.

Tehnični anorak – Ta vrst anorakov, ki jim nekateri rečejo tudi plezalni anorak (seveda je lahko tudi turno-smučarski), je krajša in sega do dimelj, od zadaj pa

Oprema mora kľubovati tudi najtežavnejšim razmeram.

nekje do višine križa. V glavnem je za visokogorje, kjer je veliko gibanja, dinamike.

Bil naj bi dovolj močan, robusten, obenem tudi dovolj prožen.

Imel naj bi ojačane komolce, ramenski del in manjši zgornji del hrbtišča.

Žepe naj ima samo zgoraj.

Visokogorski anorak

- Obvezno naj ima oglavnico. Med prišito in tako, ki jo lahko snamemo, odločajo dolgotrajne skrajne razmere. V polarnih krajih ali krajih s stalnimi hladnimi vetrovi ima prednost prišita in toplotno ojačana.
- Zaščitna obrazna prevleka je za nizke temperature in močan veter, hkrati pa naj bi obraz dodatno prekrival visok, spredaj zaprt ovrtnik. Običajno pokriva del obraza do nosu ali do oči.
- Ovrtnik v višini brade naj bi bil z notranje strani oblažinjen, zadruga pa odmaknjena in prekrita, da ne bi cukala brade ali poškodovala kože ustnic.
- Anorak naj ima ojačan ramenski predel, predel pod njim in v območju kolkov (bočna oprt pri nahrbtniku).
- Novejši modeli imajo še dve majhni reži z zadrkami pod lahtjo, ki služita za uravnavanje toplote. Za podlogo imajo dodatno plast, ki diha in prevaja vlago.

- Zapestnici naj bosta zunanji, mehki in lepo se prilagajajo, ki ju uravnavamo z zaponko in ježkom. To je sicer hitra, ne pa najboljša rešitev, ker v obilni mokroti ter med sneženjem v mrzeltem vetru včasih odpovesta.
- Rokav naj bo dovolj dolg in naj sega do členkov na roki, s čimer preprečimo kapljanje in odtekanje vode pod rokav.
- Predel na območju komolca naj bo anatomsko oblikovan (ploskovna krivulja: »postelja« za komolec naj omogoča nemoteno gibljivost brez gubanja, vključno z možnostjo manjšega sukanja, vrtenja).
- Spodnji del naj sega do meč, ali, če se usedemo ali skrčimo noge, da lahko s njim prekrijemo kolena.

KAKO KUPOVATI ANORAK

Bonton veleva: preizkušati smemo samo tisto, kar nam dovoli prodajalec. Vseeno ne kupujte mačka v žaklju. Najprej anorak oblečemo. Nato previdno sklenimo roke za hrbtno, nad glavo in se s prsti rok dotaknimo tal. Pri teh gibih nas ne sme nikjer nič tiščati ali ovirati.

Ko smo anorak oblekli, moramo imeti občutek udobnosti; ne sme ohlapno viseti, ne sme nas utesnjevati. Glede ustrezne velikosti moramo vedno pomisliti še na spodnje perilo in malce debelejšo vmesno plast, praviloma na jopico ali pulover.

Nikakor ni zanemarljiv še dodatni preizkus s polnim nahrbtnikom. Na ta način ugotovimo morebitno pomanjkljivost med premiki rok (teleskopske palice) ali pomanjkljivost pri ponovnem upogibu telesa (zavezovanje vezalk).

Če si anorak kupuje alpinist, naj vzame s sabo debelejšo rokavico in čelado. Če ga kupuje planinec ali turni smučar, je par debelejših rokavic dovolj; z rokavicami na rokah naj si ga obleče in sleče.

V rokavicah sledi preizkus zapiranja zadrge ter delovanja zaponk in ježkov na zapestju. Polagoma naj kupec še z golimi prsti preveri vsako zadrgo po vsej dolžini. Pri odpiranju in zapiranju z drsečo pripravo naj spreminja kote ročice oziroma zavozlance zanke, za katero drži s prsti.

Dobro naj si ogleda, kako je s prišito podlogo okoli pazduh in višje na ramenih, okoli vratu, pod oglavnico in v spodnjem delu, tik pod robom anoraka. Pozoren naj bo na vse ohlapne, prosto viseče nitke ali večje polzanke.

Uravnalne oziroma zategovalne vrvice naj bodo elastične in skrite znotraj – na spodnjem robu anoraka in višje zgoraj v območju života, kjer je tako imenovani snežni pas za globok sneg in veter.

Uravnavanje obrazne odprtine na oglavnici naj poteka brez zatikanja, nabiranja gub ali prevelikega trenja z elastiko. Oglavnica naj ima vgrajen elastični trak, ki bi v primeru okvare uravnalne vrvice skupaj s podbradno zaponko tudi pri malo močnejšem vetru obdržal kapuco na glavi. Zaželeno je, ni pa nujno, da se oglavnica lahko hitro spravi v vratni tulec z zadrgo ali ježkom, da se v njej ne nabira voda ali sneg. Tudi plapolanje ovrtnice na vetru deluje moteče.

Žepi so obvezen del vsakega anoraka.

Kako je sploh z žepi? Z njimi so opremljena skoraj vsa oblačila in so najrazličnejših oblik in izdelav. V prid gorniškim anorakom govorijo notranji žepi tipa vrečka z zunanjim pokrovom ali brez njega (lahko je zadruga), ki imajo poševno zarezan žep z robom (tipanje v temi, debele rokavice, gaženje v globokem snegu).

Staro pravilo veleva:

- anorak naj ima vsaj tri žepe, dva spodaj (za rokavice in pomožno vrstico) in enega zgoraj (za zaščitna očala, deksstroenergen itn.);
- spodnji žepi naj imajo vodoraven poklopec, zgornji pa poševnega. Vsi žepi naj imajo pritrditvene sponke ali ježke;
- zgornji, naprsni žep naj bi bil pri desničarjih na levi, pri levičarjih pa na desni; izdelan naj bi bil iz tankega, a dovolj čvrstega zračnega materiala (gretje baterijskih vložkov; čokoladna tablica ne bo zmrznila, rezervne rokavice so na toplem itn.);

Anorak iz gore-texa, primeren za visokogorje, najtežavnejše ture in odprave

- pri žepih, ki se zapirajo z zadrgo, naj bo ta všita vsaj 1,5 cm pod robom žepa;
- žepi morajo biti iz vodoneprepustnih materialov in hkrati odporni do umazanije; če so dvoplastni, je zaželeno, da je ena plast iz antibakterijsko obdelanega (mikro)flisa;
- pri odprti roki naj bo globina oziroma prostornina žepa takšna, da za centimeter ali dva prekrije rob rokava.

Podloga pri anoraku prekriva vso notranjo stran oblačila in ima pri občutljivih dihalnih plasteh pomembno zaščitno vlogo. Poleg tega v mehanskem smislu (trenje) lajša oblačenje in slačenje. Velika večina izdelovalcev še vedno uporablja varovalne ali zaščitne mreže.

IZKUŠNJE, NASVETI, VZDRŽEVANJE

Materiali, ki zadevajo zunanjo plast z notranje strani in podlogo, so lahko med sabo šivani, varjeni ali zlepljeni. Še vedno so najboljši šivi in vmesni lepilni trak, skratka, stari način šivanja in vsakokratne novosti. Tehnologija »varjenja« je že več let v rabi. Za zdaj jo obvladajo le nekateri vrhunski izdelovalci. Vendar ima tudi nekaj slabih strani. Trdnost zvarov je slabša, če niso zvarjeni istovrstni materiali. Lepljenje pa ima nekaj drugih napak: neenakomeren nanos lepila, številne mikrovzrzi v obliki mehurčkov ter občutljivost za visoke in nizke temperature.

Veliko napak naredi uporabnik, ki se ne zna ustrezno obleči. Kaj sodi skupaj? Ni jih malo, ki zanemarjajo pravilno oziroma predpisano vzdrževanje: perejo z nedovoljenimi sredstvi, sušijo na razbeljenem soncu, tlačijo železje in tkanine v isti nahrbtnik. Omejeno življenjsko dobo anoraka še bolj skrajšamo, če nosimo težak nahrbtnik, pri čemer ustrezno hrbišče lahko te pojave le deloma omili.

Anoraka ne smemo tlačiti v nahrbtnik, zlasti ne mokrega. Pri morebitnem pranju, pri katerem moramo upo-

števat navodila, ga lahko zlikamo (največ pri 40 stopinjah C). To velja za material, ki je izvirnega porekla (Gore-Tex, Simpatex, H₂NO₂ Storm, Entrant itd.).

Če upoštevamo združljivost kakor tudi dognanja s tega področja, bo še najbolje, če smo zvesti izdelkom iz istih tekstilnih družin. Tako ne bomo napravili nobene večje napake: Gore-Tex in drugi Mills Maldenovi izdelko gre do skupaj, Salewin Powertex in Polarite (Fine, Classic itn.) prav tako. Milletov »dihalni« sestav Carline ubira svojo francosko pot, skandinavski Das Craft Prinzip pa spet svojo itn.

Vsakoletni katalogi izdelovalcev, ki upoštevajo vse tri vrste izdelkov (anorak+jopica+spodnje perilo), podatke navedejo posebej in so zagotovo rezultati temeljitih preizkusov.

Pretežna večina anorakov ima fluoridni hidrofobni (vodoodbijajoči) premaz. Po enem letu ali petih, šestih pranjih ga je nujno obnoviti. V tujini ga obnovijo v specialnih servisih, ponekod pa je mogoče kupiti ustrezen razpršilec. Informacije glede sredstev, zlasti prirodnih in učinkovitih razpršilcev za čiščenje in impregnacijo, dobimo na spletni strani www.nikwax-usa.com.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

KNJIGA O SNEŽNIKU ✓

Ne da bi Planinsko društvo Snežnik iz Ilirske Bistrice proslavljalo katerega od visokih in okroglih jubilejev, v sredi letošnjega aprila izdalo malone 250 strani debelo »Knjigo o Snežniku«, v kateri je zapisano in opisano verjetno prav vse, kar še ni bilo v prvem zborniku z naslovom »Snežnik«, ki ga je društvo izdalo leta 1977 ob svoji 70-letnici delovanja, in kar je do tega trenutka znanega o tej lepi, zanimivi in zdaj že kar znameniti gori.

Izdati takšno delo, o obsežnosti katerega med drugim govori podatek, da je natisnjeno v monografskem formatu A4, je vsekakor zalogaj, ki bi lahko bil celó življenjsko delo, če bi se ga lotil en sam človek. In prav to se je zgodilo, čeprav bi skromni urednik in poleg tega še pisec kakšne tretjine prispevkov v tem zborniku **Vojko Čeligoj** nemara protestiral, češ, knjigo je uredil uredniški odbor. To je seveda tudi res: ob uredniku so bili člani uredniškega odbora še **Ivan Žibert**, **Mirjam Čeligoj**, **Dora Kalčič** in **Hinko Poročnik**, za slovenščino sta poskrbeli lektorici **Zalka Šajn** in **Gabriela Boškin-Blokar**, za oblikovanje pa **Romeo Volk**. Toda največ bremena si je, kot se vidi, vendarle naložil urednik, ki je v uredniškem uvodu pojasnil, za kakšno knjigo gre in zakaj je izšla zdaj.

Potem ko so v PD Snežnik izdajo drugega zbornika iz različnih vzrokov nekajkrat odložili, so se trdno odločili, da ga izdajo leta 1997 ob društveni 90-letnici; pa je tudi tisto leto pred obletnico čas prehitro mineval, tako da je knjiga izšla šele letošnjega aprila.

Toda kakšna knjiga! »Snežnik smo poskušali predstaviti iz mnogih zornih kotov; ne le kot prvovrstni naravni

KNJIGA
O
SNEŽNIKU

Takle Snežnik se predstavlja na naslovni strani Knjige o Snežniku
Foto: Hinko Poročnik

Snežnik, kakršen je bil ob množičnem zimskem planinskem vzponu 12. in 13. marca 1994.

Foto: Hinko Poročnik

fenomen s številnimi strokovnimi članki uglednih avtorjev, ampak tudi kot goro, ki je mnogim pomenila umetniški izziv,« piše v uvodniku urednik Čeligoj. »V Knjigo o Snežniku smo želeli shraniti tudi del tega, kar je domače planinsko društvo, ki ne nosi le slučajno imena po tej naši sveti gori, v devetdesetih letih delovanja pomembnega opravilo.«

Ob uredniku sta v tej knjigi še dva uvodničarja: predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar** in predsednik države **Milan Kučan**. Njim sledi v »znanstvenem sklopu« prispevkov vrsta uglednih avtorjev: **Rajko Pavlovec** in **Mario Pleničar** pišeta pod naslovom »Kako je nastajal Snežnik« o geologiji, **Tone Wraber** obsežno o botaničnem raziskovanju na Snežniku, **Boštjan Surina** o rastlinstvu Snežnika v luči Bistričana, **Slavko Polak** o pticah Snežniškega pogorja, **Bojan Počkar** in **Jernej Stritih** o smreki s Snežnika – in tako do »planinskega sklopa«, ki seveda obsega največji del knjige, v njem pa je velik del posvečen tamkajšnjemu planinskemu podmladku.

Z dovoljenjem urednika objavljamo dva prispevka iz te knjige, ki jo je mogoče kupiti menda edinole v Ilirski Bistrici. (Op. ur.)

NA SNEŽNIK, NA SNEŽNIK!

Leta 1941 je sredi avgusta nenadoma završalo v Starem trgu:

»Pojdimo na Snežnik! Zdaj ni treba nobene dovolilnice.«

To pot ne peš. S kolesi smo bili še prej kot v eni uri v Leskovi dolini. Nobenih straž. Krasno! »Zdaj smo bili vsi eno,« sem si mislil.

Pa ni bilo tako.

Stari obodar, neki Benečan, ki je obode delal in ki smo ga bili pred časom tam dobili za vodnika, je bil še vedno v Leskovi dolini. Zdel se mi je nekam potr. Med potjo mi je pravil, da se mu je hčerka poročila z nekim

vojakom. Sam si je sezidal bajtico iz kamna in blata. Seveda: »Ljub je domek, čeprav ga je samo en bobek.« Prepričan sem, da ni danes ne obodarja ne njegove bajte v Leskovi dolini, kakor še marsikoga ne. Neštokrat je šla že skozi osvobodilna pesem. Leskova dolina se je spremenila v prah in pepel. Bog ve, če bo še kdaj zrasla nova na prejšnjem mestu.

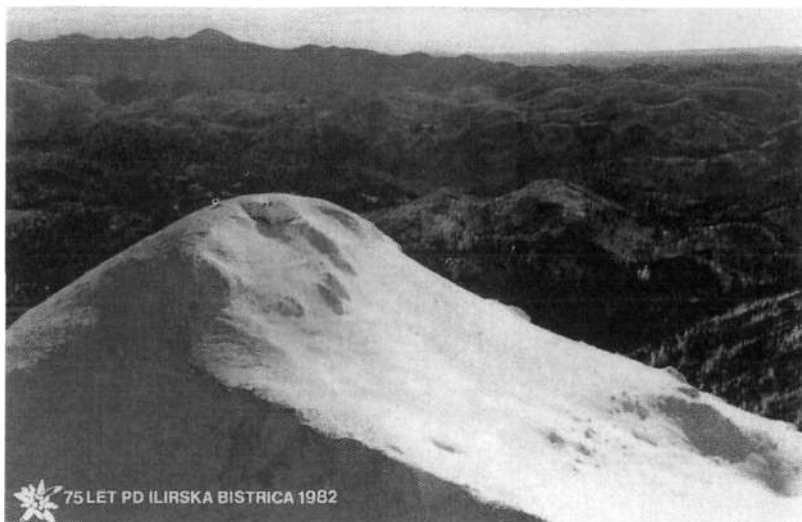
Pot je bila vsa spremenjena. Cesta razrita, ob cesti žica, španski jezdec, luknja pri luknji, vse sledovi naše aprilске šale. Obodar je vedel za vsako mesto, kjer so stali topovi, naperjeni proti Loški dolini. Moj Bog, če bi bruhal ogenj in železo na Loško dolino, bi jo spremenili v enem tednu v prah in pepel. No, čas je to prepustil drugim.

Malo pred Kneževo bajto smo našli naše Kastavce, ki so delali novo cesto pod snežniški vrh. Bila je že noč. Ravno so natepali polento in zelje. Mi smo se zatekli v bajto, ki je že kazala sledove vojne. Kamor prej ni smela stopiti noga navadnega zemljana, je vdrla roka brezobzirnega vojaka. Vse je bilo na stežaj odprto.

Ob dveh zjutraj smo bili že na nogah. Zopet smo jo mahnili po kneževi stezi čez Tri kaliče. Bila pa je tako porasla, da smo ji komaj sledili. Okrog pete ure smo bili že na vzhodnem robu Snežnika. Presenetilo pa me je, da ni bilo več ozke steze, ampak široka, od konjskih kopit razrita pot. Ozrem se proti vrhu. Za božjo voljo, kaj vidim? Tik ob vrhu stoji visoka, enonadstropna hiša.

»Ljudje božji, pogledjte, planinski dom! Le katero društvo ga je postavilo? Ilirska Bistrica ali Št. Peter?«

Vstopimo v sobe. Veliko izletnikov bodo lahko sprejele. Veter neusmiljeno vleče skozi nezadelana okna. Poiščimo zavetje! V levem vogalu stoji za silo obita shramba. Tu notri bodo najbrž zidarji. Pokukam skozi prislonjene deske. Na tleh se tišče štirje starejši možje. Tresejo se kakor sestradani psi. Očitno jih zebe. Sunkovit razgovor spremlja južna kletvina. Aha, Italijani so. Že ta nedolžni veter vam je tako zlezal v kosti, kaj bo z vami, kadar pridejo sredozimci sv. Anton, sv. Neža, sv. Pavel. Kaj boste pa takrat rekli?«

Snežniški snežni val leta 1982
Foto: Rudi Paškulin

»Kdo pa gradi ta planinski dom?« sem stresal radovednost nad njimi.

»Kakšen dom? To bo vendar protiletalska opazovalnica.«

Po kratkem okrepčilu smo splezali na vrh. Samo pet metrov je do vrha. Streha sega prav do vršička.

Na vrhu! Sonce je ravno vzhajalo. Očarljiv pogled. Morje, morje! Iz zelenkastosive morske gladine štrle kamniti primorski otoki. Tako blizu je morje, da bi ga lahko zajel. Reka se sramežljivo skriva v izliv Rečine, Opatija pa v razkošju kraljuje pod Učko goro. Srebrni sončni žarki se kopljejo v mirnem morju. Nobene ladje ni videti. Kvarnerski zaliv sameva in žaluje za srečnimi starimi časi, ko je noč in dan odmeval po Kvarnerju pisk ladijskih siren. Žalosten je pogled na nekoč tako živo, a danes mrtvo mesto – Reko.

In s kamenjem posuta Istra leži pred teboj kot na dlani. Tamle, med kamnitimi brdi, domujejo čički oglarji, na levi kastavski oplenčarji in zidarji. Proti zahodu se razteza valovita kraška zemlja. Kamor pogledaš – sam kamen. Trde življenjske pogoje narekuje ta siromašna kraška zemlja.

Najbližji sosed Snežniku je Javornik in malo dalje, nekoliko južneje, mu dela družčino po eni strani plešasti Nanos. Čez Polhograjske dolomite ti uhaja pogled prav do Triglava, ki ga ta dan nismo videli, dasi je lepo viden, če ni megleno. Z razbeljenih Alp te vleče pogled na oddaljene Karavanke. Onkraj Ljubljanskega polja se hudomušno smejejo Kamniške planine. Nazadnje se izgubi pogled v štajerskih gorah. Komaj se naučiješ prijetne domačnosti veselih dolenskih hribčkov. Tam, prav v kotu, se svetlika hmeljski grad. Ko se ozreš na vzhod, vidiš nepregledne gozdove od kočevskih pa do dvesto metrov nižjega Risnjaka, kjer zopet dobiva prvo besedo kamen. Mogočno kraljuje Snežnik nad vsem Krasom. V oblasti ima vse kraje od Primorske do Hrvaške. Kdor je gospodar Snežnika, obvlada velik del slovenske zemlje.

In ti, preljuba Loška dolina, ti si najbližja hčerka Snežnika. Tako blizu mu ni nobena dolina. Vsako vasico,

vsako hišico spoznaš s Snežnika. Po cesti proti Igavasi je drvel Pečnikarjev avto in takoj smo vedeli, da je osem ura proč. Kmalu so začele romati procesije po cestah proti Starem trgu. Farani gredo k deseti maši. Po sredini doline se vije Obrh, dokler se pred Nadleskom ne pridruži svojemu bratu, ki je revez skoraj vse poletje suh. Potem pa ni čudno, da je prav takrat po Cerkniskem jezeru kosa pela. Fej te bodi in tako jezero, ki nima niti toliko vode, da bi vsaj svoje dno pokrilo. Lahko bi postalo notranjsko morje ali pa kranjski Banat.

Uboga Loška dolina, kakor v kleščah te imajo z ene strani Snežnik in Bička gora, z druge Racna gora, s severa pa te tišči Križna gora. Zelo si majhna, Križna gora, glej, še Slivnica se ti smeje tam zadaj. Maraš ti za Slivnico, ko imaš tako blizu Bloško planoto, Bločani pa so tvoji najpogostejši obiskovalci!

Ko smo bili že napasli svojo radovednost, je prispela večja družba fantov in deklet. Bili so iz Jelšan, Ilirske Bistrice in okolice. Ko smo se pobratili, smo se usedli v borovje in peli slovenske pesmi. Nikdar še ni tako zmoglavno donela slovenska pesem z vrha Snežnika kakor ta dan. To ni bila pesem obupanca, ampak spev radostnih src.

Hej, Slovenci, kje je naša kri?

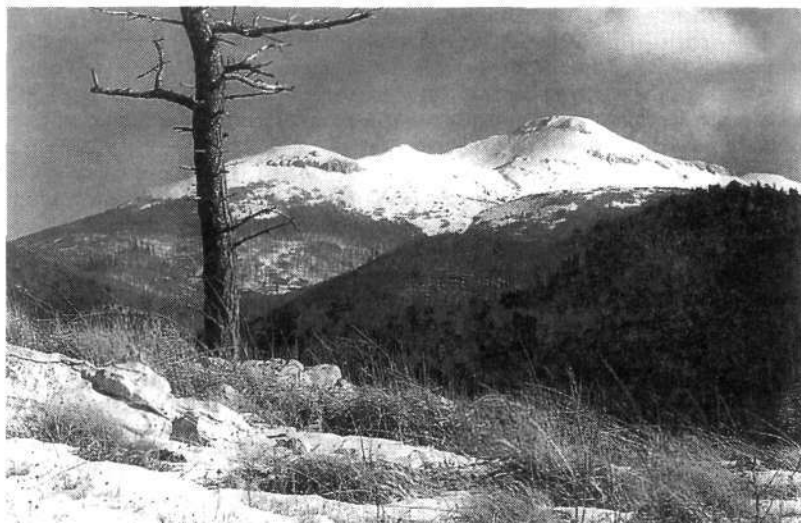
»POZDRAV S SNEŽNIKA!«

Verjetno se prav s »Pozdravom s Snežnika« najpogosteje oglašajo obiskovalci tega našega očaka svojcem in prijateljem po vsem svetu. Kam vse so potovale razglednice s sliko Snežnika! Sodeč po obiskovalcih, vpisanih v številne snežniške vpisne knjige, ki jih hrani društvo, bi verjetno težko našli državo, iz katere ni bilo nikogar na Snežniku ali vsaj nekoga, ki ne bi tja poslal snežniško razglednico. Na desetstisočih izdanih snežniških razglednicah odtisnjena podoba Snežnika je tako gotovo našla pot v mnoge domove na vseh koncih sveta in tolikim prinesla s pozdravi tudi košček lepote našega Snežnika in naše dežele.

Snežniške razglednice so torej svoje poslanstvo, predstaviti lepoto snežne gore, obilno izpolnile. In kaj vemo

Tale posnetek iz zbirke »Čudoviti svet Snežnika« je oblikovalcu Boštjanu Kendi Botasu služil kot osnova za likovno predstavitev Snežnika na poštni znamki.

Foto: Hinko Poročnik

o njih? Verjetno prav malo. Kdo ve, če nam bo kdaj uspelo zbrati vse izdane snežniške razglednice in odkriti njihove avtorje. Poskusimo zapisati vsaj to, kar ta hip vemo o njih.

Razglednice so se pojavile v drugi polovici prejšnjega stoletja in množično preplavile kulturne dežele, dežele avstroogrške monarhije pa šele v zadnjem desetletju preteklega stoletja. Sprva so razglednice predstavljale le vedute mest in krajev, krasneje tudi motive planinskega sveta, gorskih vršacev in idilike planinskih pejzažev. Razglednica je prehodila dolgo in zanimivo tehnično ter likovno pot, da je postala takšna, kot jo poznamo danes.

Žal nam ni znana nobena razglednica iz obdobja pred prvo svetovno vojno in tako tudi ne iz prvih let dejavnosti naše ilirskobistriške planinske podružnice, če so bile sploh izdane. Zaman smo tudi stikali po razglednici ali fotografiji z otvoritve Vilharjeve kočje v Črnem dolu iz leta 1914, po razglednici Snežnika – pa nič. Vsekakor bi to bilo izredno zanimivo in prijetno odkritje.

Prve znane razglednice Snežnika in domače planinske okolice z Mašunom, Sviščaki, Črnim dolom, Klansko

polico in Grčevcem se tako pojavijo šele z italijansko zasedbo naših krajev. Ocenjujem, da je bilo v tem času izdanih vsaj trideset različnih razglednic različnih založnikov. Med njimi so **Carlo Marozzi**, **Francesco Simone** iz Ilirske Bistrice, **Stein Cadel** iz Trsta, **Vittorio Stein** iz Benetk, med naročniki se pojavljajo tudi »bratje Šket«, kot fotograf pa tudi domačin dentist **Ivan Biček** v okviru ilirskobistriške podsekcije reške sekcije Italijanskega planinskega društva (CAI). Ohranjena je tudi zanimiva Bičkova razglednica s pogledom na Snežnik s Sviščakov z avtorjevo zahtevo založniku »Ditti Stein Cadel« v Trstu, da mora za vsakih tisoč tiskanih razglednic vplačati prispevek 20 lir planinski podružnici v Ilirski Bistrici.

Obdobje po osvoboditvi gotovo ni bilo naklonjeno ne splošnim razglednicam, še manj pa snežniškim. Razrušene so bile nekdanje italijanske planinske postojanke na Sviščakih, Klanski polici, vojaška opazovalnica na Snežniku in drugod. Zaradi maloštevilnega obiska snežniškega planinskega sveta tudi ni bilo pravega zanimanja za izdelavo razglednic. Šele z obnovitvijo planinskega društva in skrbi za Snežnik ter odprtjem Cankarjeve kočje je prve razglednice izdelal fotograf **Silvester Marož**, ki je prevzel skrb za izdajo razglednic tudi naslednji dve desetletji, ko ga je tudi na tem fotografskem področju uspešno zamenjal sin **Emil Marož**. Ročno izdelane črno-bele razglednice so bile prave fotografije. Razglednice iz tega časa, izdane v nakladah po sto do dvesto kosov, seveda govorijo o pogojih fotografovega dela. Prav majhne naklade pa so omogočale, da je pri ponovnih naročilih fotograf izdelal nove razglednice z novimi motivi. Tako je to obdobje snežniških razglednic, sicer zadnje obdobje črno-belih snežniških razglednic, ponudilo vsaj sto različnih motivov z vseh območij domačega planinskega sveta.

Z graditvijo in otvoritvijo Koče na Snežniku in kasneje Planinskega doma na Sviščakih se je povečalo povpraševanje po razglednicah, pa tudi njihova izdelava. V ta čas sodijo tudi številne »risane razglednice«, ki jih je v

Bogumil Brinšek 30. marca 1907 ob snežniški piramidi: to je najstarejša znana fotografija s Snežnika.

Foto: Rudolf Badjura

posebne namene izdelal prof. **Drago Karolin**, od zemljevidov snežniškega območja, novoletnih voščilnic, fantazijskih razglednic, obstoječih razglednic fotograf Maraz s fotomontažo z vrisanimi živalmi, cvetjem idr. V ta čas sodi tudi edina esperantska snežniška razglednica z napisom »Vizitu Snežni aput Ilir. Bistrica«, ki jo je izdalo Esperantsko društvo Ilirska Bistrica ob pomembnem srečanju esperantistov v Ilirski Bistrici spomladi 1959. Vsem sedem motivov na sestavljeni razglednici in njena izdelava so delo Ateljeja Maraz.

S pojavom barvnih razglednic in napredkom tiskarske tehnike od koncu šestdesetih let se je društvo v letu 1968 hitro lotilo tiskanja prve barvne razglednice s štiri-mi motivi Snežnika in Sviščakov avtorja Emila Maraza. Sledilo je še vsaj štirideset barvnih razglednic z motivi celotnega snežniškega planinskega sveta, planinskih koč na Snežniku, Sviščakah in Kozleku. Začet pa je tudi niz razglednic za Snežnik značilnega cvetja. Doslej so bile izdane tri takšne razglednice. Avtorji snežniških

barvnih razglednic so bili Emil Maraz (5), **Hinko Poročnik** (30), **Rudi Paškulin** (1), **dr. Tone Wraber** (1), **Jože Dobnik** (1) in **Vojko Čeligoj** (2). Razglednice so bile tiskane v nakladah od 2000 do 10.000 kosov, mnoge tudi nekajkrat ponatisnjene. Več stotisočim snežniških razglednic je društvo za različne društvene prireditve dodalo še vsaj nekaj tisoč tiskanih dopisnic z grafičnimi predstavitvami planinskih objektov, simbolov prireditev, dotiskov na poštinih dopisnicah in poštne ovitke. Avtorji teh edicij so bili **Jože Šajn**, **Marjan Lukančič**, **Edo Seles** in **Romeo Volk**. Za prizadevno propagandno dejavnost pri izdajah planinskih razglednic je Planinska zveza Slovenije društvo namenila posebno pisno priznanje, najplodnejši avtor barvnih snežniških razglednic Hinko Poročnik pa je za svoj fotografski opus, posvečen prav Snežniku, posnet po diapozitivih pod geslom »Čarobni svet Snežnika«, prejel Kettejevo nagrado, najvišje občinsko priznanje za uspešno delo na področju kulture.

ESEJ O LIKOVNI KOMPOZICIJI SVOJE LASTNE SLIKE

MED VIHARNIKI PROTI GRINTOVCU

MILAN VOŠANK

Izobraževalni seminar Logika likovnega komponiranja v Radovljici mi je ob predavateljih **dr. Jožetu Muho- viču**, **dr. Milanu Butini** in **Marjanu Prevodniku** odprl nove poglede ter dopolnil znanje in poznavanje zakonitosti v široki in nikdar teoretsko ter praktično izčrpani temi likovnega komponiranja. Človeški duh snovanja in iskanja je pač tudi na tem področju umetnosti in dela nezadržno nenadkriljiv ter vedno znova sveže prodor- en—od prvih jamskih slik dalje.

Teoretske razlage predavateljev z dokajšnjim filozof- skim nabojem gledanja na likovno umetnost, zanimivo in za nas, likovne pedagoge, praktično poučno pris- stvovanje uram likovne vzgoje na radovljiški osnovni šoli, predvsem pa praktično delo udeležencev semi- narja in medsebojna izčrpna analiza le-tega so mi v mnogočem razprli nova in rahlo v spominsko pozabo potisnjena široka obzorja teorije likovne umetnosti in likovne prakse. Vse to mi bo še kako prav prišlo tako kot likovnemu pedagogu na osnovni šoli v Cerknici kot tudi samostojnemu likovnemu ustvarjalcu.

Ob razmišljanju, kako zastaviti samostojno nalogo kot nadaljevanje skupnega dela v Radovljici v zaključno delo, sem v mislih podoživljanja preko zapiskov, števil- nih drobnih skic in večjih slik od tam prišel do ideje in sklepa, da analiziram svoje lastno delo »Med vihar- niki proti Grintavcu«. Zakaj? Naš seminar je bil v kraju pod visokimi gorami. Takoj tam so se dvigale Karavanke – Stol, Vrtača in Begunjščica. Ko sem se napotil le do prvih travnikov, so bili v ozadju Julijci z očakom Triglavom. Gore so mi prinašale mnoge popotne spomine in me spet vabile. Tudi zato sem že kot praktično delo na

seminarju zastavil gorsko temo: vihar- niki, skale, orel, nevihtni oblaki nad gorami... Nisem mogel drugače.

S samostojno nalogo, z analizo slike z motiviko gorā, vse le nadaljujem.

ANALIZA KOMPOZICIJE

Najprej nekaj osebnih misli.

Kot gornik sem v gorah ob svojih športnih hotenjih ved- no prisoten tudi z vso bitjo duše. Kot zapisovalec vtisov in kot slikar. Na poti se pogosto ustavljam, da skiciram, fotografiram ali zgolj vtisnem v spomine premmoge mo- tive. Tu so siluettne podobe vrhov in grebenov, skalna- tih tvorb, živali in ljudi v tem svetu, tu je nebo in so oblaki, pastirske planine ter bajte, ograje, lovske preže, drevesa... Da, drevesa. Gorski macesni. Viharniki.

V zgodbi z Uršlje gore sem zapisal: *In sedaj sem spet tu, pri tebi, moj dragi macesen. Po gruščnatem žlebu sem se povzpel do polic, po katerih sem poiskal preho- dov nad prepadi do tvojega skalnatega, orlovskega do- movanja. Komaj sem te še prepoznal. V spominih sem te imel nekako bolj pokončnega. Ne, ne... Saj se mo- tim, mar ne? In tega mi seveda ne boš zameril! Nisi se ravno veliko spremenil, le še bolj skrivenčen si videti, bolj upognjen od viharjev, ki so ti polomili vrhove. Toda ne, ti se ne daš, res si prava koroška grča, pognal si nov vrh, ki že išče pot k svetlobi, proti soncu.*

Se spominjaš, kolikokrat sem s prijatelji ali sam po na- pornih vzponih sredi poletnih dni ali v zimskih zvezdna- tih nočeh, ko smo vedeli, da se pri tebi končuje najtežje plezanje, nate hvaležno privezal vrv in smo posedli v tvoje varne rogovile?

Se spominjaš, kako sem te obiskoval, ko sem bil sredi tegob vsakdanjega življenja, da sem v tvoji družbi zbi-

stril misli? Ali ko sem bil ves vihrev in vesel in sem se ob tebi izvriskal, preden sem odšel proti vrhu Gore? Tu pri tebi je takšen mir! A ko klestijo ujme – takrat verjetno zaječiš v svoji neusmiljeni samoti.

Toda še boš živel, to oba predobro veva; morda boš čez leta le še bolj kriv in polomljen, tudi mene bo čas življenja upognil, vendar boš tu. In prihajal bom k tebi po svoj notranji mir!

Ob tej zgodbi se vedno znova zavedam, kako navezan sem pravzaprav na ta drevesa. Saj, viharniki z gora so tudi tisti, ki v miru ateljeja zapolnjujejo vse več beline mojih platen.

Naj torej preidem na analizo lastnega dela, likovne kompozicije slike »Med viharniki proti Grintovcu«. Ta motiv, ta zanimivi splet dreves s slikovitim ozadjem gorá, sem našel, ko sem s Kravca hodil na Kalški greben, kjer se odpirajo prelepi razgledi na osrednje Kamniško-Savinjske Alpe od Kočne do Ojstrice. Sprva sem odšel kar mimo – a kot da me je nekaj zadržalo... Spominjam se samogovora: kakšen motiv, kakšna kompozicija! Prišel sem iskati tam nakrog po rušju in skalah, bilo je kar strmo, dokler nisem obstal pred podobo, ki je našla pot do platna. Potem sem hlastno skiciral.

Preden nadaljujem analizo, bi rad dodal še nekaj misli. Pred pisanjem pričujoče naloge sem pregledal nekaj monografij o slovenskem slikarstvu v iskanju motivov z drevesi. Priznam, z drevesi z gora. Tako pač, za osebnostno informacijo, za motivacijo, za lažjo vpeljavo v pisanje morda. V Breze **Riharda Jakopiča** sem se dolgo zaziral. Ta lepa, nežna drevesa nastopajo kot osrednji motiv. Bolj ko se oddaljuješ od slike, bolj prepričljivo žarijo v svoji impresionistični slikarski maniri. Potem nisem mogel spregledati Zimske pokrajine **Franca Pavlovca**, kjer drevesa, skorajda kakor gorski viharniki, obvladujejo sprednji del slike in pritegnejo pogled, čeprav je tu še vas v ozadju, voznik na cesti... Tudi Aleja v Tivoliju **Ivana Vavpotiča** je prava drevesna slika. Zelo lepa, zelo barvito doživeta. Aleja je široka, bela sprehajalna pot v ljubljanskem Tivoliju, ki jo z obeh strani zapirajo visoka parkovna, drevoredna drevesa, izza krošenj katerih še čutimo nekaj svetlomodrega neba. Še Pokrajino z razvalinami **Lovra Janše** sem izbral: skale in drevesa, skorajda kot prepričljiv motiv iz gorskega sveta, kjer lahko tudi tako delujejo – skalovito, razbito.

Še sem iskal po monografijah in še sem našel slikarskih podob z drevesi v ospredju. Samo z gorskimi drevesi pa jih ni bilo prav veliko. To spoznanje me je malo razočaralo, hkrati pa tudi prepričalo: pot do gorskih viharnikov ni vedno lahka, je tudi garanje, tveganje pri iskanju. Tisto s preštevilnih fotografij za osnovo slikarju – to pač ni to in iskreno!

Našel pa sem te slike drugje: pri likovnem pedagogu, pisatelju, alpinistu in himalajcu iz Ljubljane **Danilu Cedičniku-Denu** in pri akademskem slikarju z Jesenic **Igorju Torkarju**, popotniku in izrazitem slikarju pretenjenih gorskih krajin. Njuno slikarstvo – da, to so gore, to so viharniki! To je resničnost tega nekoristnega sveta v vsem lepem in manj lepem. Zato sem vse bolj prepričan, da zna samo pravi gornik in slikar najbolje

Milan Vošank, Med viharniki proti Grintavcu; olje na platno, 100 x 80 cm, 1992

začutiti dušo gorskih macesnov-viharnikov. Te slike so vse v harmoniji hladnih barvnih tonov, topli barvni toni – ti pa so v srcu slikarja!

ELEMENTI KOMPOZICIJE V RAVNOVESJU

Svojim učencem (petarjem) ob uvodnih razlagah besede **kompozicija** ta izraz vedno najprej prenesem na glasbo. Glasbenik komponira, torej sklada, torej sestavlja skladbo iz not v neki red, v neko melodijo. Kaj pa likovnik, slikar? Ta tudi **komponira!** Torej tudi sklada ali sestavlja risbo iz črt, sliko iz barvnih ploskev v neko smiselno vsebinsko likovno celoto. Pouk še dopolnujem s kratkimi analizami del njihovih vrstnikov in s skicami na tabli. Učenci običajno uvodno motivacijsko razlago dobro osvojijo. In še preden se lotijo samostojnega iskanja svoje kompozicije, nadgradimo naš pogovor z besedilom in slikami iz učbenika **Tonke Tacol**, kjer pod naslovom *Likovna kompozicija (sestava likovnega dela)* tudi pravi: »*Likovno izražanje je v bistvu smiselno razvrščanje likov, figur in predmetov, ki jih imenujemo elementi. Pravimo, da jih kompozicijsko razporejamo. Takšno razporeditev imenujemo kompozicija. Pri kompozicijskem razporejanju pa skušamo elemente razporediti v ravnotežju, ravnovesju, tako da ustvarimo v likovnem delu takšen ali drugačen red.*« Ravnovesje v nadaljevanju Tacolova razdeli na simetrično in nesimetrično (asimetrično). In ko v šestem razredu nadaljujem s Kompozicijo likovnega dela, je učencem po izkušnji iz petega razreda vse že bistveno bližje. Vedo in spoznavajo naprej, da je *simetrična* kompozicija (še citirano po učbeniku Tacolove) *enakomerna razporeditev elementov, ki se nam zdi umirjena, zanesljiva, včasih toga, zato tudi nerazgibana in statična. Zatem preidemo še na asimetrično kompozicijo, na neenakomerno postavitev elementov glede na namišljeno os likovne kompozicije, kar je v primerjavi s simetrično kompozicijo bolj razgibano*

ali dinamično. V nadaljnjem razgovoru z učenci spet ob analizi del njihovih šestarskih vrstnikov spoznamo še, kako iz osnov simetrije in asimetrije lahko dobimo še druge, različne oblike kompozicij: vodoravno, navpično, poševno, krožno, trikotno in prosto. Pot k lastnemu delu učencev je tako spet odprta.

Odprta je tudi pot k moji zastavljeni analizi lastnega dela »Med viharniki proti Grintovcu«. S pravkar nameroma opisanimi spoznanji likovnega pedagoga si skušam sedaj pomagati še sam. Morda še prej kot epilog, kot zaokroženost teh svojih razglabljanj preberem prvi odstavek iz skript svojega profesorja risanja in slikanja na ljubljanski Pedagoški akademiji **Miloša Požarja**: »Beseda kompozicija izhaja iz latinske besede componere – zlagati, sestavljati. Kompozicija torej pomeni, da nekaj sestavljamo, zlagamo. In če zlagamo, sestavljamo, ne razlagamo, ne razstavljamo. Cilj je neka celota. V obeh besedah je tudi skrit pomen urejati, delati red iz nereda. Kompozicija pomeni urejanje likovnih elementov v likovno celoto.«

Prej sem zapisal: »Potem sem hlastno skiciral.« Kako sem torej vendar urejal: zlagal, sestavljal, delal red, iskal neko celoto v tej svoji kompoziciji z gora?

Everest je še višji

Občasno, vendar kar pogosto se v časopisih in revijah pojavijo vesti o najvišji gori sveta, Mount Everestu: kadar plezalci in drugi obiskovalci dalj časa ne poskrbijo za kakšno senzacijo na njegovih pobočjih, se je treba spomniti česa drugega, kajti Everest je na koncu koncev pač najvišji na svetu in mu je treba gledati na to posvečati ustrezno pozornost.

Tako so pred časom nekatere svetovne tiskovne agencije objavile vest, da naj bi bila ta gora pred milijoni let visoka kar več kot 15.000 metrov, kot je prvi zapisal japonski časnik Asahi Šimbun. Do te ugotovitve naj bi prišel japonski znanstvenik z univerze Kjušu: analiza kamnitih plasti na gori je namreč pokazala, da je pred približno 20 milijoni let skoraj 10.000 metrov debela kamnita plast nekdanje gore nenadoma začela drseti, ko pa so se geološki premiki umirili, je nastal sedanji vrh 8848 metrov visokega Mt. Everesta.

Toda ali je gora v resnici visoka toliko, kot so namerili leta 1974? Kot smo v Planinskem vestniku poročali pred petimi leti, je višino Everesta z najnatančnejšimi instrumenti leta 1993 meril **Ardito Desio** in mu nameril natančno 8846,10 metra, kar je natančno za dva metra in tri centimetre manj, kot so namerili leta 1974, 8848,13 metra.

Vendar niti s tem se ni bila o višini te gore izrečena zadnja beseda. Lanskega novembra je višino meril Američan **Pete Athans**, ki je bil že šestkrat na najvišji točki našega planeta – večkrat so bili le nekateri pripadniki šerpovskega plemena iz doline Kumbu pod Everestom. Mož je lanskega 14. novembra s pomočjo GPS, globalnega satelitskega sistema, ugotovil, da je Everest dva metra višji, kot je bil dotlej uradni podatek, da je torej visok 8850 metrov.

Viharniki. Štirje. Kakor iz enega skupnega gnezda prepletenih korenin se vrtoglavo poženejo kvišku. Levi trije bolj tesno skupaj, desni, četrti, bolj zase, rahlo odmaknjen. Da, takoj vidim: izrazita navpična kompozicija! Drevesa sama to hočejo, saj dajejo vtis nedokončane rasti, poleta proti daljnim nebesom, silnega vzgona iz skalovitih skopih tal... Statična kompozicija le navidez, sicer pa izžarevanje nedvomne dinamike, nenehnega, čeprav morda komaj zaznavnega gibanja! Kasneje, ko v ateljeju prenašam skico na platno, se spominjam, kako sem se v tistem rušju in skalah zaman trudil zajeti na papir vsa drevesa po vertikali, dokler nisem spoznal, da jih je vendarle bolje »odrezati« spodaj in zgoraj. Kajti tam zadaj, onkraj globoke doline Kamniške Bistrice, je bil nov, še kako zanimiv in očem gornika-slikarja dopadljiv motiv. So bile gore. Je bil mogočni, postavni Grintovec, najvišji v tem pogorju.

Kot slika v okvirju, ujet med viharlike in na motivu še kako pomemben. Najbrž bi sama drevesa brez te izrazite gore delovala na sliki, na kompoziciji, prazno, morda celo nekolikanj monotono. Tako pa se vse skupaj prepleta v zanimivo dopolnjujoče se celoto. V lep gorniški realističen motiv, kjer viharlike zapolnjujejo osrednji prostor spredaj – prvi plan, gora Grintovec pa kot tista v drugem planu vso motiviko le še smiselno zaokrožuje. Nežni oblaki in sinje nebo tam zadaj so le še samoumevni tretji dodatek. Ko je kompozicija tako urejena, sestavljena, zložena, dosega bistveni cilj – likovno celoto! (Ob tem ne morem mimo misli, kako zna narava poskrbeti, da je vse lepo in prav. Nekje na svojem mestu.)

HLADNA ASIMETRIČNA KOMPOZICIJA

Ko danes, po nekaj letih, sliko »Med viharniki proti Grintovcu« ponovno, tokrat bolj analitično preučujem, me morda prvi hitrejši pogled nanjo zavaja, da je to simetrična kompozicija. Ob tem pa se le kritično zamislim: Kaj pa tisti splet levih treh dreves? Mar ne prevesijo kompozicije na to stran? Porušijo zakonitosti simetrije o enakomerni razporeditvi elementov in nakažejo gotovo pot v asimetrično kompozicijo? Torej v neenakomerno postavitev elementov glede na namišljeno sredinsko os likovne kompozicije? Bolj ko se zaziram v sliko, bolj to vidim in začutim. Leva drevesa pač že kar nevsiljivo porušijo to idealno ravnovesje, ki ga tudi osrednja gora tam zadaj ne more več izravnati.

Priznam: ko sem skiciral ta motiv, nisem prav veliko razmišljal o tem, kar zdaj na sliki vidim in nekako na novo odkrivam. Tedaj me je pač v severnem majskelem vetru tudi zeblo. Hitel sem, hkrati pa sem se pri skiciranju miril, da le ne bi, Bog ne daj, česa pozabil, izpuštil. Priznam še: takšnale, lahko tudi rečem rahlo asimetrična kompozicija mi je zelo in vse bolj povšeči. Simetrije smo pač že kar samoumevno bolj navajeni, nehote nismo nanjo več tako pozorni. Asimetrija pa nas po svoje nevsiljivo preseneča, izziva, bolj povabi k ogledu in poglobljeni analizi nekega likovnega dela. Nismo je tako vsakdanje vajeni kot simetrije, ki je, kakor je tudi res, nikjer pravzaprav ne srečujemo v neki idealni obliki. Bolj nakazano najbrž!

V svojem slikarstvu se vedno znova trudim iskati asimetrične kompozicije. Svojim učencem tako rad kar naprej razlagam to nesimetrijo.

Ko sem torej skiciral ta svoj gorniški motiv, me je resda zeblo, hkrati pa me je skladanje kompozicije tako silno pritegnilo, da še danes prav zaznavno občutim tisto toploto v prsih, to povzdignjenje duše človeka v gorah. Kakor motiv sam, ki je kot risba nastajal v moji skicirki, sem v mislih hkrati že bil pri slikanju v ateljeju. Pri barvah torej. Motiv krajine pred mano: to so bile res ene same hladne barve (prej sem že govoril o toplih barvah, ki so v srcu slikarja!). Nebesna modra: ogromno te modre vsepovsod, izrazito prevladujoče, vanjo so se vrivali nakazani mimobežni beli oblaki. Razlivala se je nizzdol na gore, se skušala z belim snegom in ga spet modro nadvladala v sencah, hkrati pa se še modro razletela po skalah, ki tako kar niso mogle več ostati sive, ampak so nekako samoumevno pomodrele. Na osončnem, prisojnem, na senčnem, osojnim, tam pa je bilo tako začutili vdor še temnejše, vijoličaste, da je tudi ta prevladujoča modra morala priznati njeno premoč, nadmoč. Naj se umakne ali pa lepo spoji, zlije z njo? Le spodaj, že nižje, blizu podnožij gorá, tam pa je bilo še nekaj travk nakazane zelene, tiste rušnate, macesnovske. Nebo in gore so torej dosegale zanimiv spoj hladnih barv, modre, vijoličaste in zelene, v soodnosu z nevtralnó belo kot izrazit splet svetlotemnega barvnega kontrasta.

HLADNOST Z NEBA PREKO GORA

Sliko »Med viharniki proti Grintovcu« sem razstavil na samostojni predstavitvi v cerkniški občinski knjižnici. Razstavil sem šest takihle gorskih slik v poudarjenih hladnih barvnih tonih. Še sam sem se malo bal teh modrih kompozicij. Odziv občinstva je bil ravno ob tej šesterici najbolj buren. Te hladnosti nekateri ne bi obesili v svojem stanovanju, drugi so bili navdušeni nad njo. Na moje presenečenje je požela največ zanimanja pričujoča analizirana kompozicija.

Saj res, hladnost kar veje iz nje! Kakor severni veter čez gorske hrbte. Najbrž se med slikanjem tega pravzaprav sploh nisem zavedal. Sedaj vidim: hladnost z neba preko gorá zaveje še sem v ospredje. Na viharnike. Jih prekrije in zavije v svoj piš. Tu, na drevesih, sem obdržal modro, tudi vijoličasto, nisem pa mogel ubežati vsem trem nevtralnim: črni, sivi in beli. Taki so pač osušeni gorski macesni. Toda, kako dobro mi je uspelo vtisniti si v spomin, kako je modra in tudi vijoličasta iz ozadja sedla v močni jarki svetlobi na gladko brezskornato, izsušeno površino dreves! Sedla, se zariša, se spojila s temi debli v barvno skupnost, kjer slikar pač ne sme s čopiči zarisati drugače. Greh bi bil. Oskrunjenje. Zato sem pri slikanju hotel ostati realen. Zvest resnici z gora! Kompozicijsko in v barvah.

SAMO OKVIR JE PLANINSKI, VSE DRUGO JE SPLOŠNO ČLOVEŠKO

FILOZOFIJA MINEVANJA

KSENIJA BRATINA

V Književnih listih, ki so tedenska priloga slovenskega dnevnika Delo, je letošnjega 30. marca izšel zanimiv prispevek, ki opisuje premišljevanje mladega dekleta: družina, ki med tednom nima prav nobenega časa, da bi bila skupaj in da bi se pogovarjala, hodi ob koncih tedna na mamino pobudo (saj vemo, da hodi družina v gore, če hoče hoditi mama) občasno v gore in tam je mnogo priložnosti, da se pogovarjajo o marsičem, o čemer se doma najbrž ne bi nikoli. Okvir je planinski, bržkone bi tak okvir začrtal še marsikateri odraščajoči Slovenec, vse drugo je splošno človeško. Zgodbica se nam zdi tako zanimiva, da jo z dovoljenjem uredništva Književnih listov in avtorice ponatiskujemo. (Op. ur.)

* * *

Moja mama!

Zadnje čase nas mama bolj kot ponavadi preganja, da moramo hoditi v hribe. In to ne kar na nekakšne hribočke. Višji so, bolj je mama zadovoljna. In sploh ni pomembno, da ona od nas štirih najtežje pride gor. Pomembno je, da pride in nas tam nekam sumljivo potiska na najbolj gole in na najbolj vetrovne predele. Mene, sestro in očka. Potem nam še malo kliče, kaj naj si ogledamo in ali ni lepo, ona pa se spravi v kakšno pripravno zavetje.

Nekaj časa sem mislila, da je to v kakšni zvezi s tistim, čemur se reče »zdravo nekaj v zdravem nečem« (zveni malo pobožno in malo ne ravno pobožno in mama temu reče »zdrav duh v zdravem telesu«), potem pa nam je nekega dne mama končno začela odkrivati, za kaj tokrat gre. Začela je postopoma in zelo od daleč. Začela je s svetlobo in za začetek nama je s sestro povedala, da se svetloba giblje s tako hitrostjo, da pride od sonca do nas v osmih minutah. Meni se to ni zdelo bogve kako hitro. Temu že ne bi mogli reči drvenje, se mi zdi. Naš očka bi, recimo, znorel, če bi vedel za ta podatek. Njemu se namreč vedno grozno mudi in zanj se vse giblje prepočasi (še najbolj mama zjutraj ob sedmih štirideset). Moj očka namreč strašno ljubi hitrost, še najbolj pa hitro odpravljanje od doma. Njemu se od vsega zdi najbolj pomembno, da gre skozi vrata. Da jih prvič zapre za sabo. In da nam zakliče: »Čakam vas v avtu.« Potem ga sicer ne moti, da mora še nekajkrat pozvoniti in reči, na primer: *ti, a mi vržeš ključe od avta in a mi lahko prineseš denarnico in a je tista disketa še pri telefonu – no, če je, vzemi jo s sabo*. Medtem ko me pridno zbiraom vse, kar je očka pozabil v stanovanju, prisopiha še sam – in ko se me že razveselimo, da nam bo pomagal pri iskanju svojih stvari, on na skrivaj jemlje svojo aktovko in kot da jo hoče pretihotapiti mimo

mame... Iz tega je verjetno razvidno, kakšen ljubitelj hitrosti je moj očka!

Z avtom potem pridrvimo v štirih minutah do šole in to je za polovico krajši čas, kot ga potrebuje sonce od sebe do nas. Celih osem minut – tega raje ne bom razlagala očku.

Mama pa je s svojo razlago še kar pri svetlobi in od sonca se je premaknila k zvezdam. Sedaj bo začela z romantiko. Jasna zvezdnata noč (po možnosti poletna), v njej pa eno dekle in en oboževalec (ki se mu nikamor ne mudi), oba rahlo drgetata (ma, kako, a ni rekla, da je poletna noč...).

Malo me je zaneslo in sem si predstavljala zgodbo, še preden sem dobro prisluhnila mami.

Mama pa je s svojo razlago še kar pri svetlobi in zvezdah in moram reči – vsaka ji čast. Vso romantiko je izpustila. Še več. Danes se je odločila, da bo prava zornica. Začela nama je namreč razlagati, kako zaradi tistega počasnega potovanja svetlobe (ampak s tem bo vseeno treba nekaj narediti – v današnjem času si vendar ne moremo privoščiti, da bi bilo še kaj tako presneto ležerno na tem planetu) gledamo na nebu zvezde, ki so že tisoč in milijon let mrtve. Jih ni več (slava jim). Mi pa jih vidimo samo zato, ker je svetloba – slika, ki so jo poslale (lahko bi temu tako rekli) – toliko časa potovala do nas. Na nebu da je v resnici sedaj že popolnoma

druga slika, ampak to bo videl enkrat čez milijon let nekdo drug tu na zemlji.

Tema je bila približno tako težka kot spoznavanje družbe po uri športne vzgoje.

Izjave pa tako in tako take, kot jih je sposobna le moja mama.

Ko si ti ves vesel v svetu in na svetu, v katerem si, ona vse obrne na glavo.

Pogledaš gor v nebo in vse je lepo, mirno in svetleče, ravno si začneš izmišljati kakšne lepe in ravno prav zabavne zgodbe, potem pa pride mama in ti začne dopovedovati, da ti sploh ne vidiš tistega, kar gledaš, ampak nekaj, česar že zdavnaj ni več. Kot da je na nebu ves čas prvi november ali kaj.

Zakaj da nama to pripoveduje, jo vpraša tamala, in obenem jo še prosi, če se sedaj lahko že umakne s tega prepaha na gori X.

Zato v bistvu, da bi naju razveselila, pravi mama in jaz se skušam malo veseliti ob misli na nebesne mrličke. Pa mi ne gre in ne gre. Zato postanem nemirna in nestrpna in tečna, in ob pravem času zaslišim mamo, ki govori o tem, da bomo mi vsa ta spoznanja, do katerih smo prišli, obrnili sebi v prid. Kolikor jo poznam, to še nikoli ni pomenilo česa denarnega, ampak verjetno kaj bolj psihičnega. Sledila je torej čista duševna nagrada.

Stojimo mi tako na tistem hribu in se malo nastavljamo na najboljši golem in najboljši prepahstem grebenu in si

Turno smučanje na Poljskem

Planinska organizacija na Poljskem (PTTK) prireja vsako leto več turnih smučanj, med katerimi so najbolj popularna v Tatrah, Krkonoših in na Mazurskih jezerih; tu je takšno smučanje kot pohod na tekaških smučeh po glacialnih gričkih in zamrznjenih jezerih. Vsake od omenjenih prireditev se udeležuje okrog sto smučarjev. Smuki trajajo približno teden dni in imajo različno težavnostno stopnjo. Brez dvoma so najbolj zahtevni tisti v Tatrah, kjer so terenske in snežne razmere najbolj podobne alpskim. Vsa ta turna smučanja imajo že dolgoletno tradicijo, v Tatrah in Krkonoših so jih letos organizirali že petinštiridesetič,

Skupina turnih smučarjev v Zahodnih Tatrah – 45. tatranski turni smuk

Foto: Wojciech Biedrzycki

na Mazurskih jezerih (z imenom »Severna potepanja«) pa enaintridesetič.

Vsaki dve leti se predstavniki organizatorjev turnih smučanj Češke, Slovaške in Poljske srečajo na posebnem posvetovanju (»Smučarski seminar«). V prejšnjih časih so na teh posvetovanjih sodelovali še Bolgari in Nemci iz bivše Vzhodne Nemčije, zdaj so jih nadomestili Avstrijci iz Naturfreunde. Na teh posvetovanjih predstavljajo referate o varnosti pri smučanju, načinih urjenja, novih terenih, interakciji med smučanjem in naravo, izmenjavajo pa tudi mnenja o organizacijskih problemih posameznih organizacij.

Letos so prvič organizirali mednarodni zimski tabor na Slovaškem na tromeji med Poljsko, Češko in Slovaško v okolici mesta Čadca. Štiridnevnega srečanja se je udeležilo okrog 1000 zimskih športnikov iz vseh treh dežel. Na turnih smučanjih na Češkem, pa tudi na Slovaškem, uporabljajo tekaške smuči, redkeje telemark smuči, na Poljskem pa je to po pravilu oprema »ski-tour«. Izbirna točka srečanja (v Beskidih) je omogočila vsem udeležencem prave izlete, ljubiteljem taborjenja na snegu pa skoraj severnjaške razmere. Zimski tabor (v glavnem so bili na njem Čehi) je štel več deset šotorov, vkopanih v globok sneg. Taka srečanja bodo po dogovoru organizirali vsaki dve leti izmenično v eni od treh navedenih dežel.

W. B.

moramo predstavljati, kako nas bo s pomočjo naj sodobnejših naprav, ki bodo izumljene čez milijon let na nekem drugem planetu, lahko s svojega bogve katerega kamna od sonca gledal en tip (upam, da bo tip, mislim, več možnosti imamo, da bi nas gledal z zanimanjem – če se seveda v milijon letih ne bo kaj popolnoma spremenilo) – nas, ki nas že milijon let ne bo več in bomo v njegovi napravi samo po zaslugi stare matere svetlobe, ki se tako betežno premika po vesolju. Malo me je zazeblu in malo sem kot dobila kurjo polt. Tamala je k sreči bolj prisebna, pa je mamo takoj vprašala, ali bo tako – kot je pri nas vpeljana za nekatere nadaljevanke – lahko tip telefoniral na zemljo in vprašal, kaj se bo z nami zgodilo naslednjega dne. Češ, naše življenje se mu bo zdelo napeto, kot se tamali zdijo južnoameriške nadaljevanke. Mogoče pa bo, pravi mama, če bo zemlja še stala in če bo zvok začel potovati s tako hitrostjo, da bo v celem vesolju en in isti zdaj. Niti nisem razumela. Niti nisem bila zelo žalostna zaradi tega. Tamala seveda tudi ni razumela. Se je pa spomnila na nekaj drugega. A zagotovo bomo vsi umrli? Aha, pravi mama.

A tudi tisti, ki so bolj lepi ali pa tisti, ki so bolj pametni? Mhm, pravi mama. A potem je vseeno, če smo kar lepo tisto, kar smo? Vse je relativno, pravi mama na to. In se domisli, da so nekemu gospodu Albertu zagotovo postavljali vprašanja takšnega tipa, ko je izrekel natanko iste besede kot mama zdaj. Gospod Albert je bil – nama razloži mama – en zelo pameten človek. Genij (je že umrl, je dodala, ko sva jo vprašali, ali ga bomo šli kdaj obiskat). A potem je tudi ona genij, če je izrekla natanko isti stavek kot on? Ne, ne, on je na podlagi tega stavka izumil še neko slavno formulo. Za vsak primer se potuhnem in utihnem. Ena misel me je namreč čisto prevzela. Mama je očitno pozabila, da ona vedno, ko je slabe volje, trdi, da sva medve s sestro v kombinaciji z očkom enaki ničli (nič ne naredimo, nič ne pomagamo, ničesar se ne domislimo...), kar ni nič drugega kot formula z zapisom: delovni prispevek (1. otrok + 2. otrok + njihov oče) = 0. Moja mama je torej slabovoljni genij. To pa je misel, ob kateri lahko človek pozabi tudi dihati, se mi zdi!

NEKAJ IDEJ ZA IZLETE Z NAJMLAJŠIMI

ISKANJE ZAKLADOV

JURE MARKIČ

Kdaj si zaljubljen? Takrat, ko ti duša uide med zareče macesne, bele oblake, živahne potočke, stene, ki žarijo v večernem soncu. Takrat si poln ljubezni, vdihavaš jo s polnimi pljuči. In kaj je lepšega kot deliti te občutke s tistimi, ki so ti najbližji! Skoraj od prvega dne, ko je Ajda privekala iz porodnišnice, smo drveli z vozičkom po gozdu ter plašili srne in fazane. Nad njo so v vetru plesali listi in se igrale ptice. Potem je pričela kraljevati na očijevem hrbtu – tako smo zlezli na marsikateri kucelj v bližnji okolici. Sedaj je stara leto in pol in rada delček poti prehodi tudi sama. Ob tem pobira in meče kamenčke, zbira liste, priganja z vejico očija in mamicco. Veliko idej za številne izlete smo našli v različnih vodniških in časopisih, če tam ni bilo nič primernega, pa smo pobrskali po zemljevidu in se je že kaj našlo. In ravno takšni izleti so nas največkrat prijetno presenetili. Bili smo raziskovalci, ki so posegli v neznano.

GREBEL VRH (1348 m)

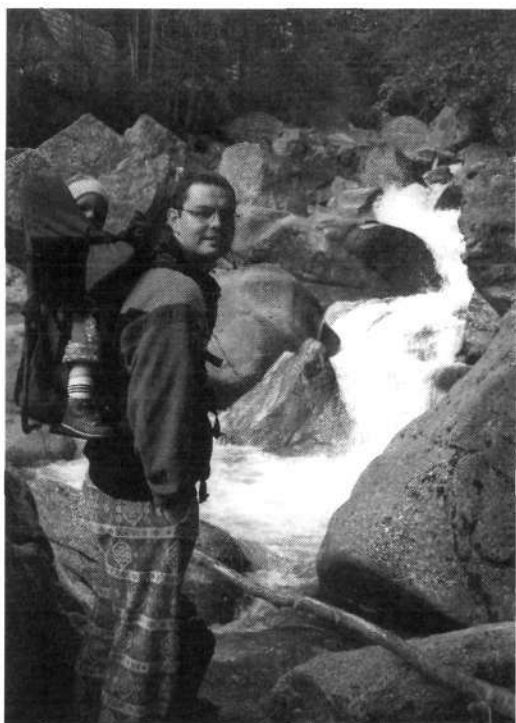
Na Grejb'l, kot bi mu rekli domačini, se da priti iz različnih smeri. Mi smo si lepo sončno popoldne za izhodišče izbrali vasico Ravne, do katere se cesta odcepi kmalu za Zalim Logom. Našega štirikolesnega prijatelja smo zapustili pri vikendu pred vasjo. Komaj

vidna potka nas je popeljala čez cvetoče travnike do roba gozda. Tu smo ujeli stezo, ki od Torke mimo Raven pripelje v vznožje našega cilja. Tej smo ob občasnih markacijah sledili do sedla nad Povdnom. Do njega lahko pridemo iz istega izhodišča po cesti ali od Prtovča. Slednja možnost je sicer bolj enostavna, zato pa toliko bolj obljudena.

S sedla smo se zapodili naravnost v breg proti vrhu. Celoten hrib je bil v času našega obiska (konec junija) en sam cvetoč travnik. Odpirali so se nam pogledi na Ratitovec, ki je bližnji sosed, pod našimi nogami so ležale samotne, žal precej zapuščene vasi Ravne, Torka, Danje. Na vrhu so nas presenetili beli skrati, ki so se blejajoč umaknili nižje med skrivenčeno drevje, ki pokriva vrh pleše.

Navzdol smo jo mahnili po travnikih na drugo stran. Vse okoli nas je kar dehtelo od vonjav. Ajda je preseščeno gledala čmrlja na cvetu in sledila vojski mravelj, ki je korakala do njihove trnjave – velikega mravljišča. Sredi pobočja smo previdno zlezli v bunker – ostanek morije iz prve svetovne vojne.

Po cesti, ki teče pod vrhom, smo se mimo kamnoloma, v katerem kopljejo pesek za obnovo ceste, vračali proti sedlu. Rana na hribu je bila edina črna točka današnje poti. Malo pred sedlom smo zavili v gozd in sledeč stezi prišli na že znano pot. Na travnikih nad Ravnami smo nabrali šopek cvetic, ki nas je še lep čas spominjal na najdeni zaklad.

Slapišče Dovžanove soteske

DOBRA GORA (620 m) IN HOMC (DOBRUH 500 m)

Že samo ime tega vršička pri Bledu človeka navda z navdušenjem in napolni z energijo. Možnih dostopov je več. Mi smo na Bledu zavili proti Ribnemu in nato sledili odcepu za vasico Selo. V križišču sredi vasi smo zavili desno. Ko se je pot izravnala in smo pred sabo že zagledali Bled, smo štirikolesnik prislonili ob prvo drevo. Ajda se je ugnezdila v nahrbtniku in ubrali smo jo navzgor. Na naša cilja nas tako kot na večino gričkov v okolici Bleda usmeri lična tabla.

Za ogrevanje smo se povzpeli na Homc. Hoje je bilo le za nekaj minut, z vrha pa se nam je odprl razgled na bližnjo sosedo – Ribensko goro.

Na drugi strani ceste je šlo bolj zares. Pot poteka ves čas po gozdu in je lepo urejena. Ko se je svet izravnal, smo zavili levo in že smo bili na cilju. Potrebna je velika previdnost, saj je vrh na robu nekaj deset metrov visoke stene. Pod nami je ležala vasica Selo, ljudje, ki so hiteli po vsakodnevnih opravkih, so bili kot palčki. Na drugi strani Save se je dvigovala Jelovica.

Po povratku smo ponovno zajahali našega konjička in se odpravili na osvežilno kopel. Ajda je med tem zabavala labode in številne račke, ki so plavale naokoli.

Omeniti velja, da je v okolici Bleda še vrsta vršičkov zanimivih imen, ki se jih spleča obiskati. Tako se lahko izpred hotela v Ribnem povzpemo na Ribensko goro (na vršnem grebenu je potrebna zelo velika previdnost zaradi izpostavljenosti), od gasilskega doma v Mlinu nas pot popelje do Obroča s pogledom na Savo

Bohinjko in Babji zob nad njo ter Kozarca z oddajnikom. Na poti med Pristavo in Zako se lahko odpravimo na bližnjo skalnato Ojstrico, malo višjo Malo Ojstrico, s katere je nedvomno eden od najlepših razgledov na Blejsko jezero, lahko pa nadaljujemo na Veliko Osojnico, od koder nam poglede odnese proti Pokljuki. Z Bleda se lahko odpravimo ob žičnici na Stražo ali pa mimo župnišča na Blejski grad, ki je za male nadebudneže še posebno doživetje. Iz Rečice – blejskega zaselka, do katerega lahko pridemo po cesti proti železniški postaji – se lahko vzpemo na Kuhovnico in si tako zakuhamo pogled na jezero z druge strani. Seveda pa je v okolici še vrsta drugih zanimivosti, začenši z Blejskim Vintgarjem, Poključsko luknjo, Jamo pod Babjim zobom...

JETERBENK (774 m)

Jeterbenk je vršiček zanimivega imena v Polhograjskem hribovju. Nanj se lahko povzpemo iz različnih smeri. Eden od najlažjih dostopov je nedvomno s Katarine, mi smo si, nabiti s kondicijo, za izhodišče izbrali Žlebe nad Medvodami.

Mimo Sv. Marjete, ki smo si jo spotoma uspeli ogledati, nas je navzgor vodila lepa potka. Ko smo stopili na travnike nad Turnicami, se nam je pričel odpirati pogled na Sv. Jakob, ki je po ideji odlične knjige Družinski izleti ostal bolj za jesenski čas (le da jo mi nanj nismo mahnilo s Katarine, temveč smo si izbrali vzpon od gostilne Legastja nad Soro, od koder na vrh vodita lepi stezici). Na križišču poti smo sledili puščici za Jeterbenk in mimo vikenda zavili proti svojemu cilju. Srečanja s kužkom na vrhu se je seveda najbolj razveselila Ajda. Ni nam bilo jasno, kako je lahko tu gori, kjer sedaj v nebo štrli le ogromen križ, nekoč stal grad.

Vračali smo se mimo Sv. Jakoba nad Petelincem. Pri kmetiji smo ujeli pot, ki pripelje nazaj v Žlebe. Tudi tokrat smo navzdol grede izkazovali poznavanje Kekčevih pesmi in gusarske himne, izmislili pa smo si tudi vrsto novih kitic pesmice Na planincih. Pri avtomobilu smo zadnjič pomahali svojemu današnjemu odkritju, katerega piramida se je markantno dvigovala nad Sv. Marjeto.

VRTIČNIK (682 m) IN VRHE (689 m)

Ko se peljemo od Hotemaž proti Preddvoru, nam v oči padeta hribočka, ki se dvigata nad Tupaličami. Mi smo si za izhodišče današnjega potepanja izbrali vasico Možjanca, kjer smo pomahali jekleni kočiji. Stopili smo mimo cerkvice in našli kolovoz, ki teče ob robu gozda. Najprej je bilo potrebno navzdol vse do sedla med vršičkoma. Do sem se da priti tudi tako, da parkiramo približno na pol poti med Tupaličami in Možjanco – na enem od redkih mest, kjer je parkirati sploh mogoče. Potem nadaljujemo po kolovozu peš navzgor.

S sedla smo šli malce na levo in navzgor v pobočje. Sledili smo zapuščeni kolovoz, ko se je ta končal, pa smo jo ubrali naravnost navzgor. Kar naenkrat smo zagledali palčke. Jamčim! Bili so rjavi z belimi ritkami. Tekli so proč, da se je kadilo. Ko so že izginili, smo še

lep čas tiho stali in čakali, če se bodo vrnili. Le Ajda je navdušeno kazala za njimi in jih na le njej razumljiv način klicala.

Z vrha Vrtičnika smo se spustili naravnost proti sedlu in na drugi strani kar po svoje zakoračili v gozd. Vzpeli smo se do najvišje točke in stopili na travnike. Vrhe, ki so s Tupalič videti kot pravi vršiček, so v resnici konec pomola. Tako se vračamo po travniku proti Možjanci skoraj po ravnem. Za zaključek izleta se lahko napotimo še v Preddvor in se sprehodimo okoli jezera Črna-va.

STARI LJUBELJ (1369 m) IN TOMINČEV SLAP

Če se želimo povzpeti na stari Ljubelj, se pripeljemo do istoimenskega mejnega prehoda.

Tam smo pred mejno stavbo ujeli stezico, ki nas je po nekaj korakih pripeljala do makadamske ceste. Ta je sicer zaprta za promet, tako da razen pozimi sankacev in enkrat letno oldtimerjev na njenih občasnih razritih nedrjih srečamo le še kakšnega zagretega kolesarja. V času našega obiska je bila cesta močno poškodovana od deževja in tako dejansko neprevozna. S hojo kljub temu nismo imeli posebnih težav. Opozoriti je potrebno, da so pod cesto strma gozdna pobočja, tako da je z razigranimi otroci vseeno potrebna previdnost.

S poti se nam je odpiral pogled na Rjavi vrh, Košutico (Babo) ter pobočja Košute. Na vrhu je pihalo, bilo je oblačno – nič kaj prijeten dan. Vseeno nam ni bilo žal, da smo se podali sem gor. Ajda je stekla do debele verige med mejnima stolpoma in jo gujsala sem in tja. To je bila zabava!

Navzdol je šlo hitro. Ob poti nazaj se lahko ustavimo pri ostankih koncentracijskega taborišča ali pa obiščemo Tominčev slap. Do njega zavijemo malo pred Podljubeljem in nadaljujemo po makadamski poti. Ko ta zavije strmo levo navzgor, je pred nami pravcato parkirišče.

Podali smo se čez mostiček in se vzpeli po potki. Kot bi mignil smo bili na razgledišču nad slapom, ki ga domačini imenujejo Scavnik. Ajda bi lahko ob vodi stala ure dolgo, pobirala kamenčke in jih metala v tolmun. Prebrali smo opis šumečega lepota in že nas je tema, ki je lezla med drevjem pregnala nazaj na pot domov.

DOVŽANOVA SOTESKA (OKOLI 630 m) IN SLAPOVA NAD TRŽIČEM

Dostop do tega naravnega bisera ni težak. Iz Tržiča se napotimo proti Jelendolu in potem na primernem mestu parkiramo.

Mi smo se ustvarili pred predorom, kjer je sicer odcep za partizansko tehniko. Najprej smo se napotili čez Dolžanov (tudi Hudičev) most. Potem smo se skozi Bornov predor povzpeli do Skakalcev. Med ogromnimi skalnimi bloki se je navzdol penila Tržiška Bistrica. Na desni strani smo ujeli stezico, ki nas je vodila ob številnih slapičih in nas (v zadnjem delu že zelo slaba) odložila na cesti. Po njej smo nadaljevali do mostu, ki preči reko, in nad njim zagledali še pravo Niagaro, ki pa je delo človeških rok.

Navzdol nas je peljal kolovoz po desni strani reke. Videli smo ostanke mlina oziroma žage ter ugotavljali, da vendarle vse življenje tu še ni izginilo. Mimo mostu pod Skakalci smo sledili ostankom nekdanje poti. Kašpergarjevi turni nad nami so žareli v večernem soncu.

Ob poti nazaj se lahko, če imamo čas, le malo pred Tržičem ustavimo in si ogledamo še dvojne slapov. Lomščiški slap je le malo oddaljen od ceste.

Parkirali smo na avtobusni postaji pred tablo Tržič, saj drugega primernege mesta v okolici ni bilo videti. Mimo objekta Elektro podjetja smo sledili dobro vidni stezici. Ko se je ta vzpela, smo malo po svoje sledili strugi in prišli pod slap. Je lep in vreden ogleda. Do njega bi se dalo verjetno priti tudi s ceste proti Lomu. Najti bi morali stezico, po kateri smo spodaj stopali in se nadaljuje mimo vrha slapu do kmetij.

Drugi, Tržiškobistriški slap, je pod tovarno Lepenka. Slap bi bil sicer v naravnem okolju lep, gledati ga vpetega v tako industrijsko okolico pa je prav žalostno. Slap lahko začutimo že z mostu proti tovarni, vidimo pa ga lahko, če gremo po pločniku ob cesti nazaj proti Tržiču. Dostop pod slap je precej težaven, saj je travnik ob cesti, prek katerega je dostop možen, podjetje zgradilo z mrežo. Mi smo se podali čez trenutno odprt vhod in preko travnika prišli prav do slapu.

VOBENCA

Izhodišče za ta biser je Zg. Kokra. Ko na levi strani – nasproti Povšnarjeve domačije – zagledamo tablo za

Ledenih rož poklanjam gori ✓

ALEŠ TACER

*Ledenih rož
nadihal sem na okna,
odtajal
led v zamrzli
sem podobi.*

*In videl sem te,
belo,
v pajčolanu,
v sneg in led ujeto,
vso zaspano...*

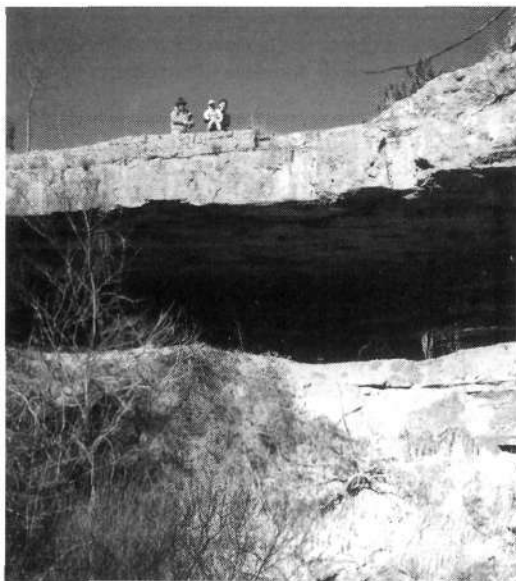
*Morda
bo kdo porekel,
da se ne spodobi,
ko diham
rož ledenih
ti na okna;
v času,
ko se druga dlan
oklepa neder tvojih –
topla, potna...*

Ostrovhrarja, zavijemo mimo nje po lepi makadamski poti. Štirikolesnik lahko parkiramo na primernem mestu ob poti, najkasneje pa čez približno kilometer, ko pride-mo do ostrega levega ovinka.

Mi smo jo najprej ubrali navzgor ob levem potoku (v smeri prihoda). Ko smo po precej divjem svetu in iskanju prehodov prišli nazaj na cesto, smo vedeli, da je bila odločitev napačna. Po cesti smo se ob kapljah dežja vrnili do avtomobila. Dež je hitro ponehal in nadaljevali smo ob desnem potoku (pravokotno na smer prihoda). Večkrat smo morali iskati najboljšo možnost prehoda preko vode, preden smo se skakajoč s kamna na kamen pognali na drugi breg. Ajda je kraljevala v nahrbtniku, sicer pa je ob poti potrebna previdnost, saj lahko ob neprevidnem koraku kdo hitro konča v vodi. Vendar pa je bila pot (izmenjuje se na eni in drugi strani) za brezpotje vseeno precej lepa. Kaže, kot da bi nekoč tukaj dejansko obstajal kolovoz.

Končno smo zagledali slap. Bil je res pravi lepotec, sploh v času našega obiska (začetek aprila), ko je veliko vode. Nad njim smo opazili še dva brka – slapiča, vendar je bilo nadaljevanje zaradi visoke stene nemo-goče.

Tako smo se obrnili in se po isti poti vračali nazaj. Ob poti smo se čudili ostankom zidov, ki so kazali, da je tukaj že ustvarjal človek.

Skalna pregrada na Supotu pri Koštaboni – ob našem obisku brez slapa

NAD DOLINO DRAGONJE

Ko se boste mudili na obali, se lahko namesto ležernega ležanja na plaži odločite za raziskovanje. Mi smo jo ubrali v smeri Sečovelj. Pred mejnim prehodom smo zavili v dolino Dragonje in ji po vedno slabši cesti sledili do kraja, kjer se je nad nami pokazala Koštabona. Zadnji

del poti je bila prava preizkušnja za avto, saj smo se po razriti, strmi makadamski poti prebijali do te istrske vasi-ce. Malo pod njo smo potok Supot morali prečkati kar brez mostu. Vsekakor je vsaj kar se avtomobila tiče primernejši prihod iz katere druge strani, npr. skozi Krkavče.

Iz vasi smo, sledeč vodničku in nasvetom prijaznih domačinov, na križišču pod šolo ujeli srednji kolovoz in mu sledili pod terasami. Oznak ni bilo nobenih, tako da smo šele, ko smo po prihodu na travnik opazili lovsko opazovalnico, spoznali, da smo kljub vsem dvomom na pravi poti. S travnika smo se po kolovozu, ki nas je pripeljal že iz vasi (in je ponekod kar zaraščten), spustili do kažipota za slap na Supotu. V potoku ob našem obisku februarja ni bilo vode, saj tu že od novembra ni bilo večjih padavin. Kljub temu je bil pogled na pregrado na Supotu, kjer je običajno slap, mogočen.

Če potok prečkamo, se dá na drugi strani spustiti tudi pod slap. Šele od tam se prav vidi mogočna pregrada. Tam je tudi vrsta izvirov, ob katerih rastejo znameniti Venerini laski.

Vrnili smo se do kolovoza, od koder so nam pot naprej kazale neke vrste markacije. Na drugi strani struge sta nas najprej stezica, od opuščene domačije Pri Raku pa kolovoz pripeljala v Pomjan. Sprehodili smo se do cerkve in pokopališča, od koder se nam je odpiral pogled na Koper in zaledje s Tinjanom in Slavnikom.

Po vrnitvi v Koštabono smo si ogledali še to primorsko vasico in se po dobri cesti nad njo usmerili proti Krkavčam. Pred vasjo smo pri pokopališču zavili do skrivnostnega kamna iz keltskega obdobja. Ta ima na eni strani, upodobljen relief človeka s perjanico.

S poti v dolino Dragonje se nam je odprl pogled nazaj na vas Krkavče, ki delno stoji na živi skali. V dolini smo se ustavili le toliko, da smo se čez polja sprehodili do mejne reke in pri tem splašili fazana.

Sicer pa je v okolici še vrsta znamenitosti, ki si jih lahko ogledamo in si tako popestrimo bivanje na morju: Sečoveljske soline, Tonino hišo v Sv. Petru, vasico Padna...

V OKOLICI PORTOROŽA

Še en lep izlet lahko opravimo med letovanjem na obali. Izhodišče je Portorož.

Mimo Avditorija smo se skozi razsvetljen predor, ki je bil nekoč menda mišljen za železniško povezavo Trsta z Lucijo, spustili na drugo stran, proti Strunjano. Pod cesto in mimo kampa smo prispeli do Strunjanskih solin. Ogle-dali smo si pripomočke za pridelavo soli in jo v nekem vozičku celo našli za poskušnjo.

Ker je bilo vreme lepo, smo se odločili, da jo mahnamo naprej proti Piranu. Cesti smo sledili, dokler se ni nad Sv. Duhom odcepila markirana stezica, ki nas je vodila nad klifom. Lepo sončno popoldne nam je ponujalo razgled na bleščeče morje. Kaplje dopoldanskega dežja so se svetlikale kot biseri. Kako nenavadno se je bilo v začetku februarja sprehajati med živobarvnim zelenjem! Pri nas doma je še vse belo.

Za sabo smo pustili zaliv Pacug in na drugi strani hriba sledili tlakovani poti navzdol. Šli smo mimo jezera v

Fiesi in nadaljevali po potki, ki vodi pod klifom do Pirana. Visoki, zanimivo naloženi skladi so nas prav preseñteli. Mimo cerkve sv. Jurija smo se v Piranu spustili na Tartinijev trg. Ob vrnitvi smo ob obali v Bernardinu občudovali sončni zahod, nato pa je bilo že potrebno mimo skladišč soli odhiteti v hotel na večerjo.

SVETINA NAD ŠTORAMI

Tudi na štajerskem koncu se najde vrsta lepih izletov. Za izhodišče smo si izbrali Štore.

Ko smo se pripeljali iz Teharj, smo po ostrem ovinku zapeljali čez progó. Sredi klanca smo zavili do blokov in parkirali v naselju Lipa. Povzpeli smo se do Razgledne ulice in zavili v gozd nad njo. Pot nas je vodila pod pečinami in nas odložila v vasi Spodnje Pečovje. Cesta nas je pripeljala do križišča z glavno povezavo Pečovja iz Štor ter nato desno do kozolca, kjer smo ujeli markacije na »Pot na Marijo« (tu je tudi primerno izhodišče za tiste, ki nočete preveč iskati). Te so nas peljale po lepi stezi mimo skalne kapelice z vpisno knjigo.

Ko smo prispeli do makadamske ceste, bi morali zaviti navzgor in nato takoj na drugi strani v breg. No, mi smo šli malo po svoje in se spustili nekaj deset metrov. Od tam smo se vzpenjali po brezpotju oziroma pravi goščavi, ki pa nas je končno po številnih orientacijskih domislicah pripeljala pod kočó na Ramanci (781 m). Vsem morebitnim ponavljalcem seveda svetujem, da sledite markacijam.

Mimo kočé smo se po travnatem pobočju spustili do vasi Svetina z mogočno cerkvijo. Od tu bi se dalo bolj ali manj po ravnem nadaljevati tudi do Celjske kočé, znane izletniške točke Celjanov.

Opisanih je nekaj idej za lepe izlete z otroki. Seveda pa boste morali sami presoditi, če je izlet primeren tudi za vas in vašega otroka ter se morebiti tudi na izletu še pravočasno obrniti, če bo pot pretežka ali prenevarna. Če sami brezglavo norite po gorah, na izletih z vašimi največjimi zakladi vklopíte glavo. Ne samo, da se lahko nesreča pripeti še hitreje, če se bo otrok na izletu prestrašil, če pa boste preobremenili, se mu lahko hoja v naravi za vedno zameri. To pa bi bilo ravno nasprotno, kar verjetno želite doseči.

O tem, koliko lahko obremenjujete svojega otroka, kakšno opremo potrebujete itd., se lahko poučíte v odlični knjigi **Urške** in **Andreja Stritar** »Z otroki v gore – družinski izleti«, ki jo vsem staršem toplo priporočam. Čas hoje je odvisen od številnih dejavnikov in ga ob opisanih turah nisem navajal, glede na to, komu so namenjene, pa se tudi najdaljše dá prehoditi v enem popoldnevu. Zapis tudi nima želje biti vodniček. Dodatne informacije vedno lahko dobíte iz številnih vodničkov in zemljevidov, ki so na voljo.

Predvsem naj vam bodo te ideje spodbuda za to, da bi se tudi vi odpravili iskat zaklade, ki so jih ravno za vas in vaše nadebudneže skrili številni palčki, skratki in druga pravljíčna bitja.

Razstava znamenj ob planinskih poteh ✓

V Duhovnem središču sv. Jožefa na Zrinjskega cesti 9 v Ljubljani, v še neposvečeni in še ne nanovo preurejeni Jožefovi cerkvi pod ljubljanskim gradom, so 3. maja odprli veliko razstavo fotografij »Gore in spomini ostajajo« Cirila Velkovrha, na kateri bo do konca junija razstavljenih več kot 200 fotografij naravne in predvsem verske kulturne dediščine v

Pogled skozi okno na cerkev sv. Uršule, Plešivec (1699 m)

Foto: Ciril Velkovrh

slovenskih gorah. To je Velkovrha že 73. taka – čeprav niso bile vse tako velike – razstava, ki jih je imel od Ljubljane, Maribora in Slovenske Bistrice do Radovljice, Zagreba, Šentjanža v Avstriji, Vancouvera v Kanadi, Clevelanda v ZDA, Melbourne, Canberra, Sydneya, Adelaide in še nekaterih drugih krajev v Avstraliji.

V dvehurnem programu, ki ga je pred cerkvenim oltarjem vodil vodja Duhovnega središča pater **Silvo Šinkovec** in v katerem so kot govorniki nastopili matematik in nekdanji Velkovrhov predstojnik prof. **dr. Peter Vencelj**, predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**, profesor cerkvene umetnosti na Teološki fakulteti v Ljubljani pater **mag. Andrej Kropelj** in sam avtor razstave, so v kulturnem sporu sodelovali še operni pevci **Olga Gracelj**, **Katja Pergar** in **Zdravko Pergar** ob orgelski spremljavi prof. **Toneta Potočnika**, ki so približno 150 prisotnim peli in igrali cerkvene pesmi.

Razstava je odprta vsak dan od 9. do 12. in od 15. do 19. ure, na voljo pa je tudi katalog, v katerem so predstavljene nekatere razstavljenе fotografije.

VZPON NA LEPENATKO ✓

IRENA ŠTIRN

Prijatelji, ki jim hribovski korak v zimskem času ni ravno vsakdanji, so si zaželeli obiskati eno od višje ležečih območij Slovenije. Kaj ponuditi? Vrh, kjer se še vedno blešči sneg, ki pa se je odstrl ravno toliko, da so topli žarki že ogreli korenine spomladanske flore. Vrh, ki je lahko dostopen, s katerega je lep razgled. Pot po pokrajini, kjer bodo dobili motiv za vzpenjanje tudi malce starejši otroci. Iščem predloge in se odločim: šli bomo na Lepenatko, visoko 1425 metrov. Ta ljubka vzpetina jih bo zapeljala ne le s svojim imenom, ampak tudi s svojo raznoliko geološko strukturo, s telohom, ki je kakor preproga pogrnjen preko njenega pobočja, z žafanom in trobenticami, s pogledom na možatega Mrtvega meniha.

Peljali smo se do Kamnika in od tam čez Črnivec proti Gornjemu Gradu. Pred tablo Nova Štifta se levo, proti severozahodu, odcepi gozdna cesta v Mačkin kot, stransko dolino med Lepenatko in Kranjsko rebrijo. Odcep ni označen, stoji pa tam, na desni strani, leseno nabožno znamenje. Po štirih kilometrih asfaltirane in slabem kilometru makadamske ceste smo se pripeljali do Vrbočnikove kmetije. Kmet nam je prijazno dovolil, da smo parkirali na robu travnika, ker je trava še počivala v zimskem odih.

Bilo je jasno, obetavno jutro. Pot po strmih gozdnih kolvozih smo si krajšali z ogledovanjem vzorcev različnih kamnin in zvoki, ki se ponujajo vsakemu planincu – ne meneč se za prisotnost tujih ušes si ptice svobodno podajajo svoje domislice. Prav kmalu smo naleteli na markacijske oznake. Izbrali smo si najširši, desni kolvovoz, po katerem smo dosegli prijazno jaso s pastirskim

stanom. Pred nami se je zableščala Menina planina, gornjegraška dolina je vabila v svoje naročje, ob pogledu na Golte pa se je, vsaj meni, prebudila paleta spominov na dogodke, preživete v tistem okolju.

Pobočje Lepenatke ni imelo navdiha pomladi. Bilo je odeto v sneg. Ogledali smo si snežno odejo. Bila je trda, ponekod celo poledenela, zato smo organizirali kratek tečaj pravilne hoje z derezami in uporabo cepina med hojo in za varovanje pri morebitnem zdrsu.

Med tem časom se je prej pretežno vedro nebo pooblačilo in od severozahoda je pričel pihati veter. Na vrh smo prišli v slabi uri, in to ne brez težav. Veter se je namreč iznenada zelo okrepil, komaj smo se pomikali skozi ozračje, nasičeno s snegom, ki so ga vetrovni sunki prenašali naokrog. Zaščitili smo se z vso obleko, ki smo jo imeli pri sebi, pa je še vedno zeblo do kosti. Nekateri smo imeli s seboj alpinistična očala, da smo si vsaj malo zaščitili oči. Oblaki snega so bili tako gosti, da z vrha ni bilo nikakršnega razgleda in tudi mrz je naglo načeljal toploto naših teles. Veter pa kot bi pobjaznel. Napihan sneg se je nalagal na travnato pobočje, po katerem smo nameravali sestopiti. Tvorile so se debele klože, ki so se ob najmanjši obremenitvi sprožale v plaziče, ki sicer niso bili obsežni, so pa nas vseeno ogrožali in nam jemali predvsem psihično moč.

Usmerili smo se na greben in tipaje nadaljevali spust. Bojan, med nami najbolj izkušen, je odšel naprej in vlekel za seboj vrv, ki smo ji vsi ostali sledili. Tako smo lahko s skoraj zaprtimi očmi, le skozi ozke reže med vekama, prepoznali, kam naj sploh gremo.

Med spustom sem se večkrat približala Urši, jo bodrila in tolažila, ker je dobila pravcati napad stiske; zajela jo je panika, jokala je, zmerjala vse vprek in se smilila sama sebi. Nato je celo pot naglas žebjala molitve, ki se jih je spomnila iz otroštva.

Ko smo sestopili v gozd, smo bili spet v zatišju. Ustavili smo se in komaj prepoznali drug drugega. Dobesedno lomili smo si z obrvi, z roba kape, z rokavic kose ledu. Videti smo bili kot osvajalci Himalaje.

Pri Vrbočniku so nam ob vrnitvi postregli z vročim čajem, ki so ga zabelili z zvrhanimi žlicami medu. Mislim, da nisem bila edina, ki si česa boljšega, kot je topla izba in vroča tekočina, ki nam je počasi ogrela telo, v tistem stanju nisem mogla želeti.

Ob koncu smo takole modrovali: človek je vpleten v naravo, to je naš izvor, to je naš dom, k njej se zatečemo v svojem veselju, še bolj pa jo potrebujemo ob padcih, v bolečini. Med nami so bili ljudje, ki so si medse in naravo postavili pregrado. Ko pa so se odločili, odprli duri in stopili vanjo, se je vzdramilo hrepenenje po nečem, za kar sploh niso vedeli, da tli v njih. Biti del elementarnosti, vzdržati napore, spopasti se s preizkušnjo prostovoljno, čeprav »ne bi bilo treba«, močno okrepi pozitivno samopodobo človeka in mu dá moči za delovanje na vseh drugih področjih življenja.

Krnu ✓

VERA PIPAL

Ded nam je o tebi pravil.
Veš, nikoli ni pozabil
rovov, ki so jih gradili,
da bi se pred smrtjo skrili.
So topovi rušili mu skale,
polk njegov mu pokopale.

Oče mnogo let kasneje
čuva tebe, čuva meje.

Lani spet narave sila
ti obraz je spremenila.
Le zakaj toliko let
se spreminja tvoj izgled?

Velik si, močan in lep,
tak ostani mnogo let.

ZAVITE MARKIRANE IN NEMARKIRANE PLANINSKE STEZE IN CESTE

POTI NA MENINO IN NA BIBO PLANINO

BOŽO JORDAN

V Planinskem vestniku iz leta 1959 piše, da je bil 3. zbor planinskih društev celjskega okraja 30. maja na Menini in se ga je udeležilo 10 planinskih društev, od katerih sta danes dve (Laško, Rimske Toplice) v zasavskem in eno (Poljčane) v podravskem meddruštvenem odboru planinskih društev. Preostalih pet, ki so še zdaj v savinjskem MDO, »se ni odločilo za težavno pot na Smrekovec, pod katerim leži Na Legah nov gornjegrajski planinski dom«. Šele sto in eno stran naprej je zapis o odpiranju tega planinskega doma, kar se je dogajalo v slabih vremenskih razmerah.

Lanskoletni proslavi 18. julija in otvoritvi biološke čistilne naprave pri koči je bilo vreme naklonjeno. Domači obiskovalci so prišli s Črničva v triinpolurni hoji (leta 1959 naj bi ta pot, kot piše na vabilu, trajala tri ure, na lanskoletnem vabilu je napisano, da bo hoje za štiri ure). Pred leti je bilo zapisano, da so prišli tudi obiskovalci s kranjske strani, čeprav od tod ni označenih poti; bile so le »z vranjske strani«. Takole piše: »V bližini vasi Laze v Tuhinjski dolini se odcepi gozdna cesta, ki je še v izgradnji, možen pa je dovoz do vasi Okrog, od koder je do doma približno dve uri in pol pešhoje. Poti s te strani so slabo ali nič markirane in je najbolj zanesljiv dostop preko kmetijskega posestva Biba na Menini. Od Bibe do doma pelje dobro markirana pot mimo zanimivih jezer. Z dograditvijo gozdne ceste bo dostop prav lahek, saj bo cesta pripeljala prav do Bibe, od koder je še trideset ur do doma.«

Rudolf Badjura opisuje v vodniku (1922/23) Menino in njen najvišji vrh Vivodnik (1508 m) ter dostop do tja iz Gornjega Grada in Motnika pri Trojanah. Na Zajasovniku je na Konfinarjevi hiši še zdaj stara zelena smerna tabla »Motnik 30 min, Menina planina 3 h, Gornji Grad 5 h«, ki jo je postavilo Turistično društvo Motnik (in bi jo bilo treba premestiti na avtobusno postajališče Zajasovnik). Zdaj pelje tod Savinjska planinska pot (Jeseničnik–Srebotno–Motnik–Zajasovnik) in dolga evropska pešpot E 6 povezuje Motnik s Trojanami.

Brilejev Priročnik za planince iz leta 1951 navaja Planinsko zavetišče na Bibi v gospodarskem posloju državnega posestva Jablje–Mengeš (obnovljeno leta 1946, zadnja prenova leta 1995), kjer je bilo skupno ležišče za 20 oseb, odprto od junija do oktobra. Za dostop je zapisano »od Pakjelca«, kar je ime za domačijo in zaselek ob cesti, čez Češnjice in Okrog, pot pa je dolga dve uri, iz Špitaliča mimo kmeta Koprivška je dve uri, iz Gornjega Grada 3 ure in 30 minut in iz Bočne 3 ure. V Planinskem vestniku (1968/520) piše, da je bilo ustanovljeno PD Emona iz Zaloga (delovati je prenehalo leta 1973), ki je 3. septembra 1967 odprlo planinsko postojanko na Bibi, ki je povezana s približno devet kilometrov dolgo makadamsko cesto od Pakjelca. Modra tabla z rdečimi črkami »Planinska zveza Slovenije, Dom na Bibi (1308 m)« je končala na podstrešju

Kažipot iz lanskega leta

Foto: Božo Jordan

gozdarske bajte (tudi te zdaj ni več) na Strojniku pod izvirov Bočnice (Korte).

V zapisu v Planinskem vestniku preberemo, da so leta 1982 označili planinsko pot čez Golice, na križišču za črpalko pa je smerna tabla »Golice–Dom na Menini 2^h30^m«. Ta pot pelje čez Oseke pod vrhom Vivodnika, od koder je le kratek skok na stolp, do planinskega doma na Menini. V Vodniku po poti spominov NOB občine Kamnik iz leta 1988 pa piše, da je posebno (z zvezdo v belem pravokotniku) označena pot iz Češnjic (nad njimi je spomenik **dr. Petru Držaju**, tam je tudi žig) do spomenika na Osekih, ki pelje le do ceste. Po tej cesti pelje pot spominov na Bibo planino (približno 4 km) in dalje na Lemonsko poljano (1377 m, spomenik, od katerega je nekoliko proti vzhodu razgledni Goli vrh–Šavnice, 1426 m, kjer je bila njega dni skrinjica z žigom), od tod pa na Novo Poljano, Slopi, Srebotno in v Motnik.

In kako je tam zdaj?

V križišču blizu Pakjelca stoji bencinska črpalka (562 m), od tod pelje asfaltirana cesta čez Češnjice (675 m) v Zgornji Okrog (790 m, 4 km). Od tod dalje je gozdna cesta. V vasi je tudi začetek označene poti, le smerne table ni, pa tudi markacije ni mogoče takoj opaziti. Takoj nad vasjo je že razpotje označene poti: po levi stezi pridemo v ovinek gozdne ceste, od koder se lahko pripeljemo (iz vasi je še približno kilometer). Tam je možno pustiti avto, tam je lep nov kažipot »Okrog 275

Koča na Bibi planini (1309 m)

10', Biba 1^h, Dom na Menini 2^h«. Pred tem je bila tam smerna tabla z napisom »Dom na Bibi 1^h, Dom na Smrekovcu 1^h 45«. V križišču približno četr št ure nad tem kaži potom je bila njega dni smerna tabla »Oseki 1^h, Dom na Smrekovcu 1^h 30 ali čez Oseke 1^h 45« in poleg tega še tabla za šoferje »Dom na Menini planini 8 km«, za rekreativce pa še zanimiv napis »nogomet«, katerega puščica je kazala proti Osekam. Zdaj tega napisa ni več, pred kaži potom pa je koš za odpadke in tam so tudi nove smerne table »Dom na Menini 9 km«, »Dom na Menini 1^h 45 oziroma 2^h«, »Oseki 1^h 15« in »Dom na Bibi 1^h«. Razdalja in čas sta se z leti povečala – ali pa smo ta čas postali počasnejši.

Kje so opisane in narisane te poti? Z Golice sta opis in skica poti v Planinskem vestniku in na planinski karti Posavsko hribovje (1:100.000, 1986). Kaj pa z Okro-

ga? Ta pot je sicer opremljena s Knafelčevo markacijo, čeprav ni planinska – ali je potemtakem sploh dovoljen opis? In ali lahko vsakdo riše te markacije, ker niso zaščitene?

Kljub vsemu naj poskusim opisati to pot.

Z ovinka gozdne ceste (880 m) 10 minut nad Okrogom nas kaži pot usmeri na strm kolovoz mimo vodnega zajetja levo na stezo, ki nas po gozdu pripelje na travnat svet pod cesto, ki smo jo zapustili. Prečimo jo, gremo previdno čez ogrado in po razglednem svetu v gozd. Ko pridemo iz njega, smo na počivališču (1219 m) nekoliko stran od »državnega hleva«, ki ga imenujejo tudi »spodnji hlev«. Tam smo na razpotju, na katerem so na smreki pribiti trije kaži poti za tri poti, ki pripeljejo do tja in peljejo dalje skupaj po razglednem pašnem svetu, nakar prečimo gozdno cesto in smo pri Domu na Bibi (Okrog pri Motniku 16). Tam se je vredno razgledati naokrog.

Do tam smo se lahko tudi pripeljali, od tod pa se lahko povzpemo na razgledni Goli vrh ali pa opravimo krožno pot čez najvišji vrh Menine. Gremo po stari označeni planinski poti do planinskega doma na Menini, vračamo pa se lahko po gozdni cesti in ne po označenih bližnjicah. Od doma lahko gremo na Vivodnik (pri kaži potu, kjer je krožna pot, po levi označeni stezi, ne na Golice) do razglednega stolpa in se po drugi strani spustimo na označeno stezo za Golice. Po tej stezi gremo sprva skoraj po ravnem čez gozd, spustimo se po pašnem svetu in gremo dalje po gozdu do gozdne ceste. Tam stoji kaži pot dvomljive vrednosti, s katerega ni mogoče prebrati, kaj piše na njem. Levo pod cesto je počitniška hišica. Po gozdni cesti krenemo na levo po

Planinski krst

Lanskega avgusta smo se z vsemi tremi vnuki podali na Snežnik. Tudi mali triletni Martin je vso pot od avta, s katerim smo se zaradi njega izjemoma zapeljali do zgornjega obračališča, pridno prehodil; za oporo mu je služila mamina ali pa moja roka.

Na Snežniku smo ga seveda hoteli krstiti – po gorniško. Dobil je čokolado, ko pa sem mu rekel, da ga bom za krst malo po ritki, me je začudeno pogledal in odločno pribil:

»Ne po ritki, sem bil priden!«

Kje je najlepše na svetu

Najstarejši vnuk Črt je že v rosnih letih postal velik ljubitelj gorá. Pred petimi leti smo bili s takrat sedemletnim Črtom na Snežniku.

Pri sestopu se je sredi ovršja nenadoma ustavil in me vprašal: »Deda, ali veš, kje je meni najlepše na svetu?«

Pomislim, a nič pravega mi ne pride na misel, zato mu rečem: »Povej, povej; to me pa res zanima!«

In Črt je jasno in glasno odvrnil: »V hribih, tu mi je najlepše.«

Z nahrbtnikom spat

Ob takem veselju do planin sva z ženo za tisto novo leto »naročila« dedku Mrazu, naj Črtu prinese planinski nahrbtnik.

Večjega veselja že zlepa ni bilo. Ves srečen je Črt dolgo časa hodil vsak večer s svojim nahrbtnikom spat in se je v postelji prižehl kot njemu kot majhen otrok k materi.

Zakaj samo (na) Stolu

Lanskega junija sem bil s prijateljem Matjažem na Stolu. Po vrnitvi so me doma vnuki vneto spraševali, kje sem bil, kako je bilo itd.

Najbolj radoveden je mali Martin – njegovih zakajev zlepa ne zmanjka. Tokrat je njegov »intervju« potekal takole:

»Deda, kje si bil? Ali na Snežniku?« (Tja namreč največkrat zaidem.)

»Ne, nisem bil na Snežniku, bil sem na Stolu.«

»Na Stolu?« (Sledi dolg premislek.) »Ali si bil tudi na mizi, deda?« (Po njegovi navadi.)

»Ne, Martin, gore, ki bi se imenovala miza, ni.«

»Zakaj pa ni mize, zakaj je samo stol?«

Pavel Pavlovec

Poti spominov kmalu zatem, ko pripelje cesta do planinskega doma, in prišli bomo na Bibo. Tam nas čaka avto.

Od Doma na Bibi lahko gremo po slabo označeni poti na Lemonsko poljano. Z nje pelje na zahod gozdna cesta proti Praprotnem lazcu, kjer stoji ovčarska bajta in višje večji hlev. Tam se levo od nje odcepi slabo vidna pot na jaso, kjer stoji visoka preža, hoje pa je le nekaj

minut. Začuda se tam pojavijo Knafelčeve markacije, ki nas popeljejo na Veliki vrh (1454 m) in mimo kar globokega brezna ter se končajo v gozdu nad Drolčeve planino. Gremo na planino in smo na označeni poti z Bibe proti jezercu Biba (1359 m) oziroma na cesti.

Kaj bi ata Knafelc ob svoji stoštiridesetletnici rojstva dejal o uporabi svojega očesca, svoje markacije? Zakaj pravzaprav nismo zaščitili te svoje markacije?

O ŠPIČKI, MOLČANJU IN RAZGLEDOVANJU NAVZNOTER

HRIB ZA NEKAJ PAROV NOG

MILENA OŽBOLT

Špičasto ali tudi Veliko Stražišče, po domače Špička, seže 955 metrov visoko nad morje, s pogledom pa coprniški Slivnici v hrbet in tja noter na Bloke pa po Menišiji, deželici **Martina Krpana** in **Maksima Gasparija**; tudi proti Travnji gori in Kočevju, malo proti Nanosu in sosesčini, s posebno posvečenih mestec tu in tam za hip proti Kamniškim planinam – dosti več pa niti ne. Preveč gozda je in prenikoz leži vse skupaj.

PROSTORA JE LE ZA MNOŽICO ENEGA

Na jugozahodno stran ošiljeni in strmo prisekani hrib je s severozahoda nekoliko bolj pohleven in stezica v velikem loku popotnika pripelje na vrh, kjer je prostora le za nekaj parov nog. Množičnost na tej točki odpade, zato se obiskovalci razglednega vršiča ob sončnih nedeljskih popoldnevih naglo izmenjujejo. Tistih nekaj, ki jim uspe vseeno hkrati ostati na vrhu, mora stopiti teno skupaj – in tako se skoraj morajo začeti tudi pogovarjati. Ko je že tako, da gredo potem še skupaj dol in težko če ne nazadnje še kam na požirek zapečatiti novo poznanstvo.

Včasih v nedeljskem popoldnevu proti koncu zime zai-de sem kak ostarel kmet iz vasi spodaj, ki mu je Gospod sicer prepovedal nedeljsko delo, zato pa sme iti in obhoditi svojo gmajno, pregledati, koliko je spet sušic v gozdu in kaj je zadnji težak sneg polomil. Pa je potem, zapeljan od sončne bleščave in modrega neba, kar hodil in hodil, dokler se ni znašel na vrhu in sédel na kamen.

Tu potem zamišljen motri dolino pod sabo, nemara vse do tedaj, ko ga zmoti naslednji obiskovalec. Če je ta pri volji, ga postarni mož hvaležno zaplete v besedovanje o vremenu in škodi, ki da jo je naredil sneg, in o tem, kako pravzaprav ni nameraval hoditi sem gor, pa ga je kar prineslo, potem ko je malo nad vasjo nasekal nekaj natkov – rajžnje pravzaprav – in jih bo spotoma na rami odnesel domov, da bodo pripravljene, ko požene fižol.

Ko smo se kdaj prej tudi v slabem vremenu potikali po kakšnem zakotnem hribovju, je znanka rada pomodrovala:

»Kadar hodiš po megli ali po dolgočasnih hribov, s katerih se skoraj nič ne vidi in tudi ob poti nimajo kaj zanimivega, je to kot nalašč za potovanje vase in razgledovanje po sebi.« Temu kajpak ni kaj ugovarjati, tudi če ni treba posebej utemeljevati take puščobne hoje.

Razgledovanje vase resda ni vedno prijetno in všečno, je pa koristno in ustvarjalno – kot nekakšno notranje pospravljanje, ko pomečeš nepotrebno in motečo ropotijo ven, seveda šele potem, ko si si vsak košček skrbno od vseh strani ogledal, ga potehtal v roki, podržal proti luči in se nazadnje odločil, kaj boš z njim. Tako nekako, čeprav še zdaleč ne enostavno. Tisto navznoter je vsaj tako naporno kot vzpenjanje v hrib in povrh ena hoja na vrh ne pomeni veliko; treba jo je ponavljati kar naprej, zakaj ropotija se neusmiljeno nabira iz dneva v dan.

Je pa seveda pogoj, da ne vzameš s sabo na tako pot kake klepetave družine, ki o koristnosti razgledovanja po sebi nima pojma. Čisto drugače je z ljudmi, ki zmorejo biti tiho in tudi razumejo, da molk ni vedno znak slabe vzgoje, zamere ali odljudne puščobe. Po hribov molčati s takimi je najlepše, ker znajo biti sami s svojimi mislimi. Vedo, da je lahko vse dobro in v redu tudi brez besed, potem ko se dovolj nahodiš, nadihaš, naznojiš, namolčiš.

Ali pa se vendar včasih tudi načencas, nasmeješ, namodruješ s prijatelji in naključnimi znanci, kakršne najdeš malo višje v hribov ali v veliki samoti gozdov, oblakov, morja: ožgane od vetrov in sonca, sijočih oči, čistih glasov, jasnih misli in razločnih besed. Tega v očeh, glasu, mislih ni mogoče zaigrati; lahko samo prigaraš, da pa se na hitro zapraviš. Zato je treba iti vsaj vsak teden molčati na Špičko. Ni treba, da na svoje oči vidiš vilince ali hribovske dobre duhke – delujejo vseeno. Tudi jim ni mar in ne zamerijo, če jim rečeš kako drugače; vedo, da ne vemo veliko.

KAKO MOLČIJO NOTRANJCI

Sicer Notranjcem ni težko molčati; zgovornost nekako ni v njihovi naturi. Morda jih je naredila take tudi ta deželica – kamnita in gozdnata, polna skrivnosti in vsa obrnjena vase, pa nič kaj radodarna; in zares prijazna samo najzvestejšim.

Stari so tukaj molk na svoj malo obešenjaški način celo gojili. Kajti ko so mulci dreznjali okoli njih in moledovali za zgodbe, so jih prefrigano odpravili:

»Tisto ti povem, ki so jo na Blokah molčali, če češ – če ne, pa nič!«

Kaj si more otročaj ob taki zvitosti pomagati!

KADAR MOLČIŠ PREVEČ ZARES

Kadar pa takole molčiš preveč zares ter se razgleduješ predaleč in preveč na široko noter vase, postane Špičasto Stražišče, vulgo Špička, hrib za izgubljanje. Saj vsega skupaj ni veliko in nimaš dosti kam zaiti, ampak tiste gmajne, nekdanje košenine in pašniki, grape in borovi gozdički se znajo kakor po coprniji zazdeti čudno vsi enaki, znani in neznani hkrati, potke in stezi ce pa se tako nič preveč razumno ne vijugajo in prepletajo. Gotovo ne more biti vse čisto, kot je treba, če te z označene, dobro uhojene zasnežene steze zapeljejo, da sem ne veš kdaj, prav samotne stopinje, ki vodijo v bližnji gozdiček, in pasji sledovi ob njih. In se potem še ti izgubijo. Nekaj mora biti v zraku; čudnega, mogoče celo majčkeno zlovesčega. Če ne bi bilo drugega – že sosesčina Slivnice je dovolj.

(No, resda se po nekaj spotikanja, podrsavanja po snegu, blatu in mokri travi spet prikaže potka in izgubljenost postane prednost, samotna sled pa bližnjica – ampak red je pa le red. In če je red, se hodi po poti, ne pa kar počez!)

A že ko sem nekoč zdavnaj prvič prišla sem, sva se s prijateljico izgubili. Kadar z mano kdo na novo pride v ta konec, po neki razumu nedoumljivi zakonitosti tudi zagotovo zaideva. Sama nikoli; samo takole, z drugimi – da je sramota.

Potemtakem mislim, da me Špička preveč ne mara. Seveda niti ne slutim, s čim sem se zamerila – še manj, kako naj se odkupim. Kakšne zarotitve bi bile potrebne, kakšen žrtveni dar, da bi se potolažila? Moj znoj ji nikakor ni dovolj, pa tudi iskreno občudovanje njenega profila in pogledov iz kritih kotičkov na Menišijo in dalje ne bele verige gora ne.

Ne trgaj rož v gorskem raju

FRANC ROP

*Ne trgaj, prosil me cvetlica,
le z nežnimi očmi me glej,
ker lepa sem kot je devica,
me pusti rasti še naprej.*

*Krasila ti bom gorski raj,
se v rosi jutranji solzila,
čakala, da te spet nazaj
privede k meni skrivna sila.*

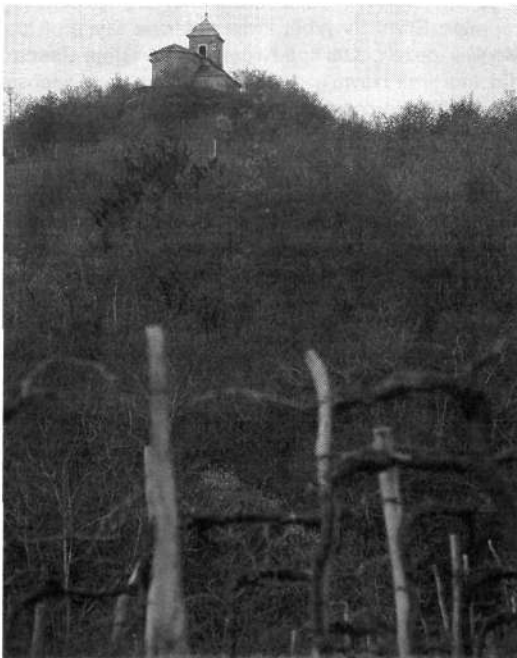
*Naj sila skrivna tja te vodi,
po vseh planinah naokrog,
in koderkoli srečno hodi,
naj čuva tebe skriti Bog.*

MINIATURA

TJA MED TRTE SVA ZBEŽALA

MARJAN BRADEŠKO

Ko se prebujajo pomlad, v visokem poletju, v čarobnih barvah jeseni – vipavske trte se zdijo kot zavetje, kamor se zatečeš, kot pôje **Iztok Mlakar** v eni od svojih pesmi – radostno in igrivo, z deklico ali brez nje, utrujen ali žalosten. Trte so tam, da radostijo – ves čas, od prvega zimskega dne, ko se skozi neusmiljeno podi burja, do pozne jeseni, ko njihov pridelek prvim pivcem v kletih ogreje dušo in razveseli srce. Grozdje, sladki sadež, stisnejo v vino; kot zdravilo je – če ga jemlješ v

Goče

primernih odmerkih, te pozdravi, če ga vzameš preveč, te pokoplje.

Takole razmišljam, ko se pred menoj v prelestni pomladi z Goškega prevala kot pahljača razprostrejo nabrekli trte – popje bo zdaj-zdaj počilo, listi se bodo razbohotali, pogled bo zastr. Zdaj še vidim skozi vinograde, preko rumenih travnikov regrata se izgubljajo pogledi v mrču robov nad Vipavsko dolino. V bližini, na travnem hrbtu, nekaj slokih cipres, za gričem je slutiti vas. Kuka vice se veselo oglašajo, komaj nekaj dreves je dovolj, da se skrijejo očem. Češnje so v polnem cvetu, čebele v poznem dopoldnevu že glasno brencijo.

Krenem proti vaši. Cerkvica Marije Snežne čepi kot kokaš nad stisnjeno vasjo, vinogradi so se vzpeli v po-

bočje prav do zidu okrog cerkve. Preorana polja pred vasjo, potresena s cvetjem češenj – zemlja je željna semena. Ozka vaška ulica je tiha, za starimi velbi kakšen osamljen glas, le pri eni hiši je nekaj več ropota – mlado deklet s strojem melje koruzo. Za vasjo me pozdravi rumeno pregrinjalo regrata, nekoliko bolj vstran se paseta črna konja. Vsepovsod pa trte in cvetoče češnje – cerkva je zdaj že bližje.

Mimo kapelice se pot zavije v pobočje Obelunca in rdeče vaške strehe, ki se držijo druga druge, ostajajo spodaj. Le zvonik cerkve sv. Andreja se visoko dvigne iznad njih. V vsakem vinogradu je kdo, tam nekdo še obrezuje, spet drugi prekopava.

Potka se izteče v sedelce pod cerkvico, le še kratek zavoj – in spet sem tam. Imenitno mesto, vsa vipavska dolina na vzhodu je na dlani, skalni robovi se z Nanosa vlečejo nad Gradiščem in dalje tja proti Vrhpolju. Drobena bela žila, polna kockastih tovrnjakov, bo kmalu postala debela, še bolj hrupna, še bolj polna. Škoda je te doline.

Sedim pred cerkvico, stara je, a trdna in lepa. Pomaranče dajo nove vitamine in novega poleta. Na drugo stran, v Erzelj se bom spustil, saj je na sosed-

njem gričku prav tako cerkva, sosed sv. Mihael se je utaboril na Taboru nad vasjo.

Skozi droben gozdiček se pretisnem na travnike, odkoder se odpre neoviran pogled v prostranstva Trnovskega gozda visoko nad dolino. Videti je bele zaplate snega – gori pod Golaki, v tistih sencah in mraziščih se zadrži tudi v majske dni. V Erzeltu razen psos ob tej uri ni kaj dosti življenja. Močno pripeka aprilsko sonce, ko točnem cesto na Tabor. Vse cveti, okrasno in divje cvetje, sadje, grmi – še star kostanj na vrhu pred cerkvico je že ves igriv, listje že daje senco.

Skozi umetelen vhod v zidu pred cerkvijo stopim pod zvonik, berem napis na starem nagrobniku. V starem, pozabljenem jeziku je. Tudi cerkva je stara, krita s težkimi skrilastimi kamni, da kljubuje burji. Hiše pod cerkvijo, prva se je oprijela kar velike skale, so lepo obnovljene, vendar ne stalno naseljene. Pa je vendar tako blizu dolina, tako lepo je tukaj v vrhuncu dneva! Kaj je tam doli, da so vsi odšli – jaz bi se vrnil, mnogo bi se jih rado vrnilo, pa jih tisto doli drži, žre, najeda...

Bodo sploh še imeli moč, da se bodo nekoč vrnil?

ODLIČNO OHRANJENE MUMIJE NISO NAŠLI SAMO V ALPAH, AMPAK TUDI NA FILIPINIH IN V ANDIH

FILIPINSKI IN INKOVSKI ÖTZIJI

Kolena so potegnjena pod brado, roke sklenjene, koža je v stotletih postala podobna usnju, spominjajo pa na Ötzija, slovito mumijo iz bronaste dobe, ki so jo našli na ledeniku Ötztalskih Alp dobesedno na meji med Avstrijo in Italijo, vendar na italijanski strani. Znanstveniki z vsega sveta se trudijo, da bi pojasnili, kako so se v različnih vremenskih razmerah mumije lahko ohranile. Ötzija iz tirolskih Alp je rešil led – kaj pa filipinske mumije?

Pripadniki plemena Ibaloi na Filipinih živijo preprosto življenje. Moški se dandanašnji lovijo v deževnih gozdovih, ženske skrbijo za hišo, otroke in živino. Toda njihovi predniki so bili izredni mojstri v umetnosti mumificiranja. Prve mumije v gozdovih severnih Filipinov so divji skrunilci grobov odkrili okoli leta 1900. Že takrat so te nenavadne postavbe veljale med zbiralci za posebne trofeje, postale so dragoceni deli velikih zasebnih zbirk. Njihovega izvora niso pogljobljeno raziskovali do leta 1972, ko je neki drvar v gozdovih Kabayane v skriti votlini našel več dobro ohranjenih mumij. Filipinska vlada je leto dni pozneje razglasila grobišče za narodno zakladnico, pleme Obaloi pa je postalo njen tako rekoč uradni varuh. Pa ne zaradi vlade! To plemo je namreč prepričano, da so jim mumije zaupale v varstvo božanstva in da bi njihova odstranitev pomenila nesrečo za celotno plemo. Edini, ki se lahko njihovim prednikom nekaznovano približuje, je raziskovalec **Orlando Albinion**, vendar ne sam. Vse se dogaja pod nadzorom plemenskega vrača, ki pred odprtjem vsake krste prosi svoje bogove za milost in dovoljenje.

Vračeva obleka je majhna rdeča cunjica okoli bokov in usnjen pas okoli čela. Najprej mora seveda zvedeti, ali

so bogovi tisti dan naklonjeni plemenu. To pokaže žolč pravkar zaklane črne svinje. Če je tekočina čista, se obred odpiranja lahko nadaljuje, če je motna, je treba počakati. Koliko časa? Tega nihče ne ve, najmanj še raziskovalec. Nadaljevanje obreda traja približno dve uri. To so molitve, prošnje, pitje riževega vina, ki ga ženske pridno prinašajo. Ko so začetne priprave opravljene, je na vrsti pohod v gore, v votline, kjer v juncastih krstah iz pinijevega lesa počivajo mumije. Veliko umrlih je izredno dobro ohranjenih, tako dobro, kot so samo nekatere najdbe pri južnoameriških Indijancih Majo ali egiptčanskih mumijah. Albinion se je prijateljil s pleme-

Takole so umrle pripravili, preden so jih položili v pinijeve krste, v katerih so se v visokogorskem zraku ohranili do današnjih dni.

nom, pridobil si je njegovo naklonjenost in izvedel za postopek mumificiranja.

Ta se je običajno začel že pred smrtjo. Umirajočemu so dali piti raztopino kuhinjske soli, s katero si je očistil notranje organe. Po smrti je najstarejši sin umrlega vpihal v njegova pljuča tobačni dim; tako jih je dezinficiral in ohranil. Potem so umrlega slekli, ga umili v mrzli vodi in ga s Cunjami privezali na visok stol. Mrtvaški prt mu je pokrival boke in noge. Pod stolom so zakurili šibak ogenj, sušenje se je tako začelo. Ko je tekočina iztekla in izparela, so truplo položili na sonce in ga posušili do konca. Postopek je trajal do dve leti, na koncu so izsušeno kožo namazali s rastlinskimi olji in truplo »zložili« v krsto iz pinijevega lesa.

Znanstvenike seveda zanima, koliko so mumije stare in iz katerih vzrokov so pripadniki starodavnega ljudstva umirali. To naj bi kmalu razkrili vzorci tkiva, ki jih je s posebnim dovoljenjem plemenskega vrača mrtvim lahko vzel Orlando Albinon.

Koliko je na vsem svetu ohranjenih ljudi iz davnine, ki nam lahko povedo podrobnosti o svojem času? Sep-

tembra leta 1991 sta nemška planinca v italijanskem delu Tiroolskih Alp naletela na mumificirano moško truplo, ki ga je izvrgel taleči se ledenik. Policija je sprva menila, da gre za truplo pred leti ponesrečenega smučarja, potem pa je mumija postala velikanska senzacija. Mož iz ledenika Ötzi je živel pred približno 5000 leti, bil je pastir, v ledenem viharju je najverjetneje zmrznil. V večnem ledu se je njegovo truplo dobro ohranilo. Bil je star med 40 in 50 let, živel je južno od Alp in je bil težak 45 kilogramov.

Lanskega aprila pa so tik pod vrhom 6700 metrov visokega vulkana Llullailaco med Argentino in Čilom in v njegovem kraterju odkrili drugo arheološko senzacijo: v začasnem grobu so našli mumije treh deklet, starih od osem do petnajst let. Skoraj 500 let zmrznjena telesa veljajo za najboljše ohranjene mumije Inkov. Otroci so bili verjetno žrtvovani bogovom, na visoko goro so jih pripeljali in jih tam pobili, da bi se bogovi pomirili. V ostrem podnebjju so trupla takoj po smrti zmrznila in ostala ohranjena do današnjih dni.

NAPAČNO NAČRTOVAN VZPON NA SVETO JAPONSKO GORO

POZNOJESENSKI VZPON NA MT. FUJI

VESA SIREN*

Samo dva načina obstajata za vzpon na najvišjo goro na Japonskem, na Mt. Fuji – pravi in napačen. Če vprašate Japonca, vam bo povedal, da je pravi čas za vzpon na 3776 metrov visoki Mt. Fuji edinole v mesecu juliju ali avgustu – skupaj s še 145.000 drugimi ljudmi. To pomeni prenočitve in hrano v enem od mnogih kamnitih zavetišč ob poti, ki pelje na vrh. Postaja prve pomoči je odprta in ljudje lahko tam kupijo kisik za lažji in varnejši vzpon. Avtomati za pijačo so na voljo do preko 3000 metrov nadmorske višine.

Hoja skupaj z množico drugih ljudi mogoče ne daje vtiša avanture. Vseeno pa je večina ljudi globoko ganjenih, ko po nočnem vzponu ob zori doseže vrh. Japonci smatrajo vzpon izven sezone kot napačen in nevaren. Gora je v tem času popolnoma zapuščena. Nobene pomoči ni na voljo. Vzpon izven sezone smatrajo za tako nevaren, da naj bi plezanci pred vzponom dali svojo plezalno opremo v pregled eni od lokalnih policijskih postaj.

Midva z ženo sva se odločila, da bova splezala na goro na napačen način, v mesecu oktobru.

Med uradno plezalno in planinsko sezono vozijo avtobusi večkrat na dan iz Tokia do »pete postaje« na gori, do višine 2400 metrov. V oktobru so povezave javnega prometa zelo redke. Zato sva se z ženo odločila, da se odpeljeva kar z osebnim avtomobilom. Za 190 kilome-

trov dolgo pot do vasi tik pod goro sva potrebovala šest ur, predvsem zaradi izredno gostega prometa. Niti pomislila nisva na prenočevanje na gori. Zato sva noč pred vzponom preživela v tradicionalnem japonskem hotelu »rjokan« in začela vzpon s »pete postaje« ob osmi uri zjutraj.

V začetku sva bila izredno dobre volje. Močna svetloba in jesenske barve gozdov, vse to je zelo spodbudno vplivalo na najino razpoloženje. Pokrajina je bila prekrasna.

Po štiridesetih minutah sva se prvič ustavila. Pljuča poskušajo zajeti več zraka in postanki postajajo pogostejši. Vseeno z lahkoto doseževa »šesto postajo«. Šest planincev od desetih se do tja že obrne, preden dosežejo vrh. Vendar pa se nama trenutno zdi, da doseči vrh ne bi smelo povzročati težav. Nahrbtnika se zdita lahka in najini planinski čevlji se zaenkrat dobro obnesejo.

Počasi pa začnejo najini nasmehi izginevati. Gora postaja vedno bolj strma in gozda ni več. Včasih sva prisiljena iti na vse štiri, da lahko sploh napredujeva. Na Mt. Fuji plezava en teden potem, ko je tam zgoraj padel prvi sneg, zato sva po treh urah v 20 centimetrov globokem snegu. Posebna plezalna oprema običajno za vzpon na Mt. Fuji ni potrebna, vseeno pa srečava plezalce, ki uporabljajo cepine in dereze. Počasi začenja va z dvomom gledati na najine lahke planinske čevlje. Misli va si, kako zelo lahko si je v takih razmerah zviti gleženj.

Počasi začenja razmišljati, da vzpon le ni bil prav dobra ideja. Nekateri deli poti so videti nevarni. Vseeno

* Vesa Siren, avtor tega prispevka, je novinar pri znanem finskem časopisu Sanoma. Z ženo Tuulo je leto dni preživel na Japonskem in je bil tudi na Fudžijami, kar je opisal v svojem časniku.

se odločiva, da nadaljujeva pot do naslednjega ovinka – in nato do naslednjega. Napredovanje v snegu pa je počasnejše, kot sva predvidevala. Kmalu postane vzpon tekma s časom. Po najinih informacijah naj bi sestop trajal približno tri ure. Ob dveh popoldne se bova morala obrniti, ker se ob petih že začne temniti. Spomniva se, da sva brala, da je v tem letnem času Mt. Fuji lahko usoden, predvsem za neizkušene planince, in da sta na tej gori v preteklem letu dva planinca izgubila življenji.

Vseeno rineva naprej do naslednjega ovinka – in nato do naslednjega. Počasi postaneva preveč utrujena, da bi še mislila. Najini telesi in pamet so otopeli. Samo pljuča še hlastajo za zrakom, ki postaja z vsakim korakom redkejši. Izven sezone so okrepčevalne postaje samo zapuščeni kupi kamenja. Veva, da sva mimo »sedme postaje«, ne moreva pa se sporazumeti, ali je zgradba, mimo katere greva, del »osme postaje« ali pa sva že pri »deveti postaji«.

Sedaj je že dvajset minut do dveh. Kmalu se bova morala obrniti.

Na koncu dela steze, preko katerega morava po vseh štirih, zagledava lesen obok. Ali je to samo naslednja »postaja« ali sva že blizu vrha? Dva kamnita kipa levov stražita obok. Najini upi v trenutku poskočijo. Na vrhu sva! Pred sabo vidiva krater in malo naprej je vremenska postaja, ki jo uporabljajo že več desetletij za napovedovanje tajfunov. V tistem trenutku nisva vedela, da bodo postajo naslednji teden za vedno zaprli.

Čeprav naj bi bilo mogoče videti do Tokia in Tihega oceana, se nisem zmenil za razgled. Stekel sem na enega od vrhov na robu kraterja in se nastavil soncu, medtem ko mi je mrzel veter rezal v lica.

Krater za menoj je tih. Mt. Fuji je zadnjič izbruhnil leta 1707, vendar ga še vedno smatrajo za aktiven vulkan.

V religiji shinto je Fuji-san (japonsko Mt. Fuji) vsemogočni bog. Japonci verjamejo, da gora izpolni želje skromnih plezalcev. Škoda, da najini izčrpani pameti ne pride na misel, da bi si kaj zaželela. Za Japonce je vzpon na goro tudi izkušnja visokih misli. Žal v ledenem vetru nisva sposobna nobenih visokih misli. Eno uro bi nama vzelo, da bi obhodila krater, vendar nimava časa. Začneva sestopati po ovinkasti stezi z desetminutno zamudo glede na najin prvotni plan.

Kmalu je žena daleč spredaj, saj sam začenjam čutiti bolečine v kolenih in moram v globokem snegu sestopati bolj previdno. V daljavi ob vznožju Mt. Fuji vidiva gozdove. Pogled je prekrasen, vendar ob prvem mraku nekoliko temačen. Kasneje sem zvedel, da so gozdovi okrog Mt. Fuji zelo popularno mesto za poskuse samomorov. Reševalna ekipa v bližnjem mestu pobira trupla samomorilcev iz gozdov kar dvakrat na teden!

Sonce hitro zaide za goro in popolnoma je temno, ko doseževa svoj avtomobil. Bilo je po devetih urah. Samo mesec osvetljuje ovinkasto cesto, po kateri se spuščava z gore.

Med peturno vožnjo domov oba čutiva, kako najina lica žarijo v mraku. Delen razlog za to so bile lahne sončne opekline, saj sva s seboj pozabila vzeti zaščitno sončno kremo.

MINIATURA

ROMANTIKA DANAŠNJIH DNI

HELENA GIACOMELLI

»Ko sem bil mlad« (sive lase je imel, a mladostno živahnost v očeh tisti ljubeznivi gospod, ki mi je v Kamniški Bistrici skrajšal čakanje na opoldanski avtobus, ko me je, hribovsko prašnih gozdarjev, vzel v avto, da bi me odložil na kamniški avtobusni postaji), »sem tudi jaz hodil v Kamniške. Največ na Veliko planino. Z

»Pri pastirjih«

Foto: Helena Giacomelli

vlakom do Kamnika, naprej pa peš. Uro po makadamski cesti do Stahovice. Do Bistrice nas je včasih kmet vzel na lojtnik ali traktorsko prikolico. Takrat še ni vozil avtobus. In tu,« (skozi Stranje je hitel avto) »je bilo samo nekaj hiš z majhnimi okni, slišal si prestopanje živine v hlevih, nekje na koncu vasi je bila kopa za oglje.«

Za hip me zažejja po romantiki časov tihotnejših, prašnih cest, po obredu počasnega približevanja goram...

»Takrat si ves dan porabil za hribovski izlet. Ne kot danes, ko se z avtobusom ali avtom zapelješ do izvira Bistrice, mnogi pa kar do konca gozdne ceste, se spočit

Ki je to
ev n
H. Planin

začenjaš vzpenjati na to ali ono sedlo in si do kosila že lahko nazaj, « razpreda misli prijazni gospod.

... potem pa se zagledam, kako v sončnem dopoldnevu sedim ob Kamrici nad pašniško krnico »Pri pastirjih«. Sedim in gledam Brano s trgajočo se megleno kapo, se zaziram v Planjavo z ostanki snega v grapah, kot da se beli, neslišni potoki zlivajo s sten, se s pogledom zapeljem navzdol do zelenih trat z razmetanimi, skalnatimi balvani. In gorsko cvetje vidim v nizki travi: resaste nežnovijolične alpske zvonce, napol zaprte modre svišče, svetleče rosne kapljice na dolgopecljatih rumenih pomladanskih jegličih, v vlažni senci macesnovja še zakasnele cvetove teloha – to je romantika mojega časa, pomislim. Časa asfaltnih cest, zajedenih globoko v dno dolin, časa hitrega, udobnejšega pristopa do vznožja gorá. Romantika nekajurnih dopoldanskih (ali popoldanskih) izletov študentov, delavcev z neevropskim ali izmenskimi delovnim časom, gospo-

din, upokoencev in (pre)redkih upokojenk, ki so polovico dneva varuške vnukom. Romantika, ki v nekaj urah ponuja toliko doživetij, kolikor si jih sposoben videti, občutiti in sprejeti vase. Tvoj cilj je hoja, pot (kot je tako lepo zapisal **Nejc Zaplotnik**), ki nima konca. Ker se znova začenja s tistim hipom, ko se z gorá, oznojene srajce, zaprašenih gojzarjev in žarečih lic, vrneš v dolino.

Zato so vse gorske doline, pašniške planine, vsa sedla s planinskimi kočami ali brez njih, vsi vrhovi gorá samo postaje na tej poti, izbrani kottički za počitek. Da si odahneš, utrdiš vtise, da pokramljaš z mimohodnimi popotniki, da obudiš spomine (vsako pomlad preseva na istih poteh drugačna svetloba skozi nežno zelenje bukovja, drugače zveni tišina med žgolenjem ptic) in da se zavedaš tega trenutka, ker je enkrat, neponovljiv, samo tvoj.

Rada jo imam, romantiko današnjih dni!

NADVSE POUČNA DOGODIVŠČINA

MALCE STRAHU NIKAKOR NE ŠKODI ✓

DAVORKA LAMUT

V ranem zimskem jutru se je obetal lep, jasen dan, brez presenečenj, saj so tudi vremenarji napovedali sonce. Zatorej se nas je dvajseterica prijateljev – Grmadnikov iz Celja odločila, da odrinemo proti Korošici.

Za vse je bilo poskrbljeno. Ključ zimske sobe je bil v žepu, fižol in šunka za pasulj razdeljeni po nahrbtnikih, tudi regrat, ki je že kar tradicionalen, je Zdenka nabrala in že očistila. Vsi smo bili dobro opremljeni, cepini in dereze so bili na mestu. Odrinili smo dovolj zgodaj, saj so nekateri od nas hoteli še isti dan na Ojstrico in v dolino.

Prvo presenečenje nas je čakalo že malo nad Planico. Tam, kjer smo se prejšnja leta še udobno peljali, se je letos cesta kar končala in nam tako pot podaljšala kar za célo uro.

Jutro je bilo res lepo in sveže, snega pa proti Podvežaku iz metra v meter več. Bil je zoprni in moker in že do prve planine se nam je vdiral do kolena.

Humoristi, na plan!

Še vedno velja naše povabilo, natisnjeno že ničlikokrat, naj bi se nam poleg vseh drugih dopisnikov in dopisovalcev oglašali tudi tisti, ki celo v najresnejših rečeh najdejo vsaj kanček smešnega. Še vedno torej iščemo **Janka Mlakarja** sedanjega časa, ki bi znal planinska popotovanja zapeljati na smešne poti. Predvsem poleti in med počitnicami se tudi v gorah dogaja marsikaj smešnega, kar bi bilo mogoče predstaviti najširšemu planinskemu krogu. Dovolj je že anekdota ali šala, še boljša je epsko ali lirsko zapletena zgodbica, ki ima vsaj okvir planinski. Nestrpno pričakujemo resnične ali izmišljene zabavne planinske dogodivščine!

Po prvem okrepcilu smo krenili strmo navkreber. Kmalu nam je postalo jasno, da si bomo morali pot utirati sami, saj pred nami ni bilo nobenih stopinj. Vodile so nas dobre markacije na redkem drevju, kmalu pa smo začeli hoditi kar po spominu, saj vsi vemo, da so tudi macesni z višino vse redkejši, markacije na tleh pa so bile varno spravljene pod snežno odejo. Še v gozdu smo naredili precej odvečnih korakov, saj smo pot hoteli speljati kar po svoje – po spominu. Vendar se narava ni dala. V dolinici, ki smo jo hoteli prečiti, se je vdiral do podpazuhe. Vrnili smo se dobrih dvesto metrov nazaj in našli boljši prehod.

Naslednji dve uri sta hitro minili med premetavanjem po globokem snegu, vlečenjem nog iz korenin in smehom, kadar se kdo le ni mogel sam izvleči iz luknje pod nogami. Nevarnosti plazov ni bilo, saj je teren dokaj lahek, in vsi smo bili res sproščeni.

V prijetni hoji se nihče ni zavedel, da nas vse bolj ovija megla. Najprej se je vanjo skrila dolina, čedalje bolj gostja je bila tudi okrog nas. Ker smo vsi izkušeni planinci, nihče te »malo« megle ni jemal prav zares. Zimske markacije so bile še dobro vidne in cilj pred nami je bil še kako jasen.

Toda... Ni minilo pol ure, ko so izginili dobro znani vrhovi okrog nas in zadnji ni več videl prvega. Markacije – kot da bi jih kdo posekal. Vse je bilo enako: nebo, sneg, okolica, vse se je zlilo v neskončno belino. Nobena vetra, nobenih oblakov. Vse sama belina, kar naenkrat – kot bi spomin vsem, ki smo pot že večkrat prehodili, popolnoma odpovedal. Nič več ni bilo prav. Strmina je bila v drugo smer, prepad spet ne v pravo. Vse se je nekako pomešalo. Nekajkrat smo šli v izvidnico, vedno pa smo našli neskončen nič. Konca poti ni bilo videti, markacije so izginile in Korošica je bila – nekje daleč.

Že so začele padati odločitve. Pot nazaj je dolga, poti naprej ne najdemo. Ker ni bilo vetra, so bile vsaj naše sledi dobro vidne in razen utrujenosti se nam ni bilo ničesar bati. Edini odgovor, ki je bil kot na dlani in v danih okoliščinah edini pameten, je bil, da se vrnemo po sledeh do zadnje markacije in tam sprejmemo zadnjo odločitev.

Pot pod noge in nazaj po sledeh! Vsi že rahlo depresivni in naveličani dveurnega tavanja smo se vračali, potem pa...

Če bi človek verjel v čudeže ali neko nepojasnjeno zaščito – nebo se je za minuto razprlo. Čudovita jasna nam je pokazala pot in v tistih nekaj sekundah smo ugotovili, kje smo. Pravo pot smo zgrešili za borih nekaj metrov, vendar je verjetno prav takrat nekdo med pravo pot in nas sezidal pravcato malo gor: desno je postalo levo, navzgor je bilo navzdol.

Enajst nas je po tipanju po gosti megli, ko smo bili že prav pred kočo, le našlo njena vrata in srečno smo prispeli na Korošico. Zakurili smo, da je bilo toplo in prijetno. Pasulj je bil odličen, regrat še bolj.

Zjutraj smo se zbudili v čudovit sončen in topel dan. S pogledi smo si povedali vse. Ojstrico so štirje najpogumnejši osvojili zjutraj, mi, ki smo ostali pri koči, pa smo se na vso moč čudili, kaj se nam je dogajalo prejšnji dan.

Dolina se nam je zdela prav blizu. Ob sledovih, ki smo jih videli in so peljali nekam stran od poti, smo se samo nasmehnili in jo za veliko izkušnjo bogatejši mahnilli proti dolini.

Naučili smo se veliko. Gore same so nas naučile, da so tam one glavne. Mi smo tisti, ki smo prišleki in imeli smo srečo in dovolj spoštovanja, da so nas s tisto čudežno kratko jasnino tako mirno spustile v svoje nedrje.

Koliko je organiziranih planincev ✓

V slovenskih planinskih društvih je bilo lani včlanjenih natančno 74.097 članov, planincev torej, ki so plačali članarino, od tega 1618 članov A, 48.374 članov B in 24.105 članov C, mladincev torej. V primerjavi z letom 1998 je to 4,3 odstotka manj. Kot je bilo rečeno na letošnji skupščini PZS, skrbi predvsem dejstvo, da se število mladih osipa hitreje kot število starejših planincev. Leta 1980 je bilo v osrednji slovenski planinski organizaciji še 45 odstotkov mladih članov, leta 1989 še 39 odstotkov, lani pa skoraj natančno tretjina, 33 odstotkov celotnega števila članstva v PZS.

Največji osip članstva je bil lani v kamniško-bistriškem in zasavskem meddruštvenem odboru, kar 12-odstoten. V ljubljanskem meddruštvenem odboru je bil 7-odstoten, podravskega in posoškega 6-odstoten, savinjskega in koroškega 3-odstoten in notranjskega 2-odstoten. Približno enako članov kot leta 1998 so imela lani planinska društva gorenjskega in primorsko-notranjskega meddruštvenega odbora. Za dva odstotka več članov je bilo lani v pomurskem meddruštvenem odboru, za 5 odstotkov več v zahodnodolenjskem in celo za 8 odstotkov več v dolenskem in belokranjskem.

Absolutni rekorder je PD Haloze, ki je imel lani kar za 260 odstotkov več članov kot leta 1998 (resnici na ljubo: leta 1998 samo 10, lani pa 36). Za sto odstotkov se je lani povečalo članstvo v ljubljanskem PD Polž, od 59 na 118, za 56 odstotkov v PD Kobariid in Plezalnem klubu Divača, kar za 78 odstotkov pa v PD Mariborski tisk.

iz planinske literature ✓

Zemljevid Snežnika ✓

Planinska založba je sredi letošnjega aprila, pred poletno planinsko sezono torej, kot svojo 183. izdajo izdala planinsko karto Snežnika v merilu 1:50.000, ki bo skupaj z opisi nekaterih posebnih zanimivosti in za planince posebno pomembnih podatkov na hrbtni strani koristen pripomoček na planinskih izletih in pohodih.

Čeprav je že skoraj celotna Slovenija pokrita s planinskimi kartami, je karta Snežnika vendarle prva planinska karta tega območja in je zato za planinske pohodnike še toliko dragocenejša. Hkrati je to prva

karta z naslovnico, kakršne bodo odslej na vseh zemljevidih v merilu 1:50.000, ki jih bo izdala Planinska založba: da se bodo karte v tem merilu že na zunaj razlikovale od tistih v merilu 1:25.000, ki jih bo ta založba slejkoprej še vedno izdajala, nekatere od takih, ki so doslej že izšle, v popravljenem ponatisu že letos.

Območje, ki ga prikazuje karta, sega od Planinskega polja in Rakitne na severu do hrvaške meje na jugu ter od Postojne, Pivke in Ilirske Bistrice na zahodu do Rutarske planote, Bloške planote in Babnega polja na vzhodu. Kot pravijo v založbi, je obseg karte precej večji, kot bi ga zahteval prikaz območja Snežnika, »vendar pa nas je pri določitvi območja vodila misel, da je potrebno na karti prikazati čim več priljubljenih dostopov, območje Slivne, Bloške planote in Javor-

Na planini ✓

IDA SLAPNIK

*Lepo je v dolini,
še lepše je v planini:
gor pride vsak rad,
naj bo star ali mlad.*

*Na jasi je koča,
v njej prijazni ljudje,
vesela ti družba
ogreje srce.*

*Zato le veselo
zavriskaj naglas,
naj tudi Ojstrica
čuje tvoj glas.*

*Kdor se pa jezno
in kisló drži,
naj kar doma
na peči sedi.*

nikov, ter tako ustreči čim večjemu številu planincev in pohodnikov po teh krajih».

Na karti so po ustaljeni maniri prikazane markirane planinske in pohodniške poti z dopolnjeno označbo Evropske pešpoti E-6 in planinske kočje, označena so avtobusna postajališča, gostišča, hoteli in turistične kmetije, kampi in priporočljiva razgledišča. Tako je karta koristen pripomoček pri načrtovanju planinskih izletov, pohodov in tur – zemljevid je preprečen z rdečimi črtami, ki označujejo take poti, pa tudi s stezami in kolovozi, ki s pomočjo karte tujca na teh poteh pripeljejo na cilj. Posebej je črtkano označeno območje vadišča Slovenske vojske vzhodno od Postojne in Prestranka okoli že kar znamenitega Počka, kjer zaradi vojaških vaj občasno velja poseben režim gibanja; glede tega se je potrebno pred pohodom pozanimati v občini Postojna, kar velja predvsem za obiskovalce tisočmetrske znamenite Svete Trojice in Lonice na vzhodnem robu tega območja.

Hrbtna stran karte je namenjena opisom le nekaterih posebno zanimivih lokacij, opisi pa so v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku. Tako so na hrbtni strani posebej predstavljeni (seveda) Snežnik, vseskozi kraški Rakov Škocjan, Postojna ter seveda njeni Postojnska in Pivka jama, Cerkniško jezero, Planinsko polje in njegova velikanska Planinska jama, Pivsko podolje s Petelinjskim in Palškim jezerom, Loška dolina z gradom Snežnikom in prekrasno, še vedno prvobitno Križno jamo ter »reko sedmerih imen«, Ljubljaničo, katere vode se zbirajo prav z območja, ki je predstavljeno na tej karti.

Ta besedila dopolnjujejo fotografije nekaterih naravnih znamenitosti s tega območja, v sliki in besedi so predstavljene štiri planinske kočje s tega območja, na Sviščakih, Kozleku, Velikem Snežniku in na Slivnici, navedeni so planinski in plezalni vodniki ter vodniki in dnevniko po veznih poteh tega območja ter še nekatere izdaje, ki jih je želela predstaviti Planinska založba, ter planinske in izletniške karte, ki jih je

zadnji čas izdala ista založba. Ob vsem tem je – za manj izkušene gorske in hribovske popotnike – natisnjen še grafikon za izračun porabe časa pri vzponu in sestopu.

Nobenega dvoma ni, pohodniki po tem območju so s to karto, ki jo je izdelal Kartografski oddelek Geodetskega zavoda Slovenije in na kateri je ekvidistanca plastnic 20 metrov, dobili zanesljivega vodnika in spremljevalca.

M. R.

Panoramska karta Zasavja

V prvih dneh letošnjega aprila je izšla nova turistična panoramska karta Zasavja. To je prva takšna karta, ki je bila izdelana in izdana za območje Zasavja. S karte je na prednji strani razvidna velika hribovitost krajine s številnimi gorskimi slemenimi, vrhovi in dolinami, pa tudi planinskimi domovi in kočami na območju Zasavja, Sv. gore, Čemšeniške planine, Kisovca, Javorja in Sv. planine, Mrzlice, Kala, Kopitnika in Kuma. Osrednji del karte pa predstavlja občine Hrastnik, Trbovlje in Zagorje z vrisanimi oziroma označenimi pomembnejšimi objekti gospodarskega, turističnega, športnega, kulturnega, prometnega, javnega in še kakšnega značaja. Dobršen del karte predstavlja planinski svet tega območja vse od Zasavske Sv. gore, Trojan in Kandrš do Zg. Rečice pri Laškem in Rimskih Toplic ter Zidanega mosta.

Na hrbtni strani panoramske karte je krajši opis Zasavja v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku, poleg tega pa je objavljenih precej oglasov zainteresiranih družb, podjetij, društev idr. Karto so založile občine Trbovlje, Hrastnik in Zagorje v produkciji EPSI d.o.o. Karto je narisal **Bojan Simončič** iz PAN ART, fotografije je prispeval **Matevž Lenarčič**, opis Zasavja je prispeval **Tine Lenarčič**, računalniški prelom **Tomaž Pajk**, prevod Amidas d.o.o., **W. Zitta**, filme je izdelal Scanart, karto je natisnila Tiskarna Ljubljana d.d., trženje ima na skrbi **Vanda Tomažič** v Trbovljah, izšla pa je v nakladi 2000 izvodov.

Karta predstavlja pomemben prispevek k poznavanju slovenskega osrčja – Zasavja – z vso njegovo pestrostjo, zanimivostjo, bogastvom narave idr. s posebnim poudarkom na razvoju turizma in planinstva.

Tine Lenarčič

društvene
novice

planinska
org

Odkritja iz PD Zabukovica

Ob različnih društvenih jubilejih odkrijejo to ali ono, pišejo razprave, brošure, knjige o zgodovini društva, prireajo razstave, na dan pridejo stari plakati, našitki, vabila itd.

Ob 50-letnici PD Zabukovica ni nihče napisal zgodovine društva – v društvu je že napisana podrobna kronika društva in tri raziskovalne naloge; v eni je predstavljeno društvo (to so natisnili v brošuri), druga govori o orientacijskih tekmovaljih in tretja, ki je posvečena jubileju, govori o mladinskih taborih vse od leta 1983 do danes. Njen naslov je Pod plateno streho. Društvo je izdalo zloženko, s katero so ga predstavili, in spominski žig, razstave pa niso pripravili.

Našli so različne dokumente. Marsikdo je bil presenečen, ko si je ogledal »priglasnico«, s katero so se pred 50 leti včlanjevali v društvo.

Alenka Drugovič je društvu izročila fotokopijo Planinskega koledarja, ki ga je njen oče **Jurhar** pisal v letih 1931 in 1932, ko je s prijatelji hodil po bližnjih in oddaljenih vrhovih. Prvi zapis in žig kočje sta z dne 12. 7. 1931 z Mrzlice. Na žigu piše Hausenbichlerjeva kočja na Mrzlici, 1119 m.

Ali še vemo, katera kočja je Planinska kočja sv. Uršula? Skupina iz Griž je bila v njej 31. 7. in 1. 8. 1933.

Kočje so že tedaj imele svoje najemnike. To nam izpričuje žig: Sv. Bolfenk na Poh., najemnik Šetina.

Dne 19. in 20. 9. 1931 je bila otvoritev novega planinskega doma na Mrzlici. Na žigu piše: Dom na Mrzlici, 1119 m, S.P.D. Trbovlje.

Iz leta 1932 najdemo žig Turistov dom na Urški gori. Sv. Ursule ni več – mogoče sta bila v koči dva žiga.

Med 14. in 17. 8. tega leta je planinska skupina odšla iz Logarske doline. Med drugim so obiskali Tillerjevo kočjo v Logarski dolini, Okrešelj, Kocbekov dom na Korošici itd.

Bili so na Triglavu. Tu srečamo med drugim žige slapa Peričnika, Aljaževega doma v Vratih, Staničeve kočje, Kredarice – Triglavskega doma, Aleksandrovega doma na višini 2404 m, Koče pri Triglavskih jezerih, slapa Vintgarja pri Bledu. Zapisali so: »Pa tak lušno je bilo, smo na Triglav prišli, šli smo mimo Triglavskih jezer in slapov Savice. Vse lepše in lepše je bilo.«

Na ta opis lahko navežemo opis poti na Triglav iz leta 1952. Pot je opisal eden izmed petih udeležencev **Tonči Pinter**. Spregovoril je o tem, da je morala skupina, ki se je odpravila na pot, da bi opravila vzpon, šteti najmanj pet članov, da je bila upravičena do popustov na železnici in v planinskih kočah. Poudaril je, da je bil to čas zivilskih kart, hrano je bilo mogoče nabaviti samo na te karte, zato v planinskih kočah ni bilo hrane. Vse so morali udeleženci izleta nositi v nahrbtniku, še sladkor za čaj. Ni bilo lahko, saj je izlet trajal šest dni.

Tonči Pinter je žigosal dnevnik z žigi koč, mimo katerih so šli ali so v njih prenočili. Šli so mimo Koče v Planici, do Zavetišča pod Špičko nad Zgornjo Trento, čez Razor v dolino Vrat in od tu na vrh Triglava.

Med kočami, ki so jih obiskali med sestopom v dolino, je bila »Tržaška kočja na Triglavu, sedlo Dolič«. Tu so si poleg slovenskega odtisnili v dnevnike še italijanski žig Rifugio Trieste, Triglav, Sella Dolič, 2120 m.

Lenko Čilenšek je bil med tistimi, ki so nam posodili članske izkaznice. Ta izkaznica je bogata z žigi. Žig »Planinski dom v Logarski dolini« je zelo lepo oblikovan. Lepo je bil oblikovan tudi žig Planinskega in alpinističnega društva Laško. Verjetno je bil v koči na Šmohorju.

Marsikaj so odkrili naši planinci. Tudi žigi imajo svojo zgodovino in ravno primerjave med žigi pred vojno in po njej, med žigi, ki so bili

takoj po vojni in sedanjimi žigi marsikaj povedo. Včasih je bila, npr., sveta, včasih pa samo Urška. Poleti leta 1931 smo imeli Hausenbichlerjevo kočjo na Mrzlici, jeseni pa Planinski dom na Mrzlici – itd.

Franc Jezovnik

Pisan mozaik označenih pešpoti na Kočevskem

Če ste se zalistali v knjigo avtorja **Franceta Avčina** s pomenljivim naslovom »Kjer tišina šepeta«, boste osupli zasledili tudi odlomek: »Silne stene nad Kolpo so vabljlive, da se ti je bodečih oči sanjalo o svetlih stolpih, drznih policah, o vročih trenutkih iz časov, ki so bili. Na dveh mestih, kjer so stene posebno drzne, v Dolu in nad Ribjekom, sem videl na nebu celo orla.« In ta silna lepota, skrajni jug Slovenije, Kočevska in Kolpska dolina, je bila še pred dobrim ducatom let neodkrita. Odmaknjena, pozabljena od vseh »modernih pridobitev« sodobne civilizacije, je sanjala svoje sanje.

Pa so tudi to samosvojo pokrajino odkrili ljubitelji živalskega in rastlinskega sveta, občudovalci razčlenjenega reliefa. Med njimi ni manjkalo niti zagrehtih planincev. Da se ne bi preveč zgubljali v širnih gozdovih, je Planinsko društvo Kočevje pred dvajsetimi leti uredilo Kočevsko trimčkovno pot, ki pohodnika v petih urah popelje po južnem delu Stojne, pogorju nad Kočevskim poljem. Na poti – pred dvema letoma je bila obnovljena in dopolnjena – izstopa obisk gradu Fridrihštajn (978 m; se spomnite nesrečne lju-

bezni med **Veroniko Deseniško** in **Friderikom Celjskim?**), ki ga postopoma obnavljajo. Čudoviti razgledniki so Mestni vrh (1034 m), Livoldski vrh (981 m) in Požgani hrib (1009 m). Poskrbljeno je tudi za počitek in okrepcilo, saj pravo planinsko vzdušje nudi Koča pri Jelenovem studencu (850 m). Planinsko društvo Kočevje jo oskrbuje vse sobote, nedelje in praznike v letu. V koči in na naslovu društva (Trg zbora odposlancev 30, 1330 Kočevje) je mogoče dobiti dodatna pojasnila, dnevnik poti in zemljevid. Po zbranih žigih v dnevniku dobite značko poti, za prvo in drugo ponovitev pa sta tu še znački v drugih barvah.

Za začetek odkrivanja Kočevske je to dovolj, boste rekli. Ker pa nemirni duh vleče planince v spoznavanju še naprej, je na voljo pred nedavnim odprta Kočevska planinska pot. To pa je že pot v pravem pomenu besede, po dolžini namreč, dolga 45 ur hoda. Čeprav je skoraj nova, se je lepo prijela in vedno znova privablja nove in nove avanturiste. Ti se na naslovu Planinskega društva ali pa pri tajniku poti (**Vida Ofak**, Turjaška 10, 1330 Kočevje) oskrbijo z dnevnikom in opisom poti – potem pa pot pod noge in osvajanje zahodnega dela Kočevske se začne.

Pohodnika popelje pot najprej od Koče pri Jelenovem studencu po južnem delu Stojne, prehaja v obsežno planoto mimo Štalcerjev (521 m) in Morave ter se spusti do najnižje točke – zaselka Žaga ob Kolpi (208 m). Zvedavo oko se že zazre v grad Kostel (406 m) strmo

Grad Kostel počasi vstaja iz ruševin.

Širni gozdovi, a tudi drzne stene so na Kočevskem.

Foto: Tine Kuruzar

nad reko. Ko se naveličate obujanja spominov na nekdanjo slavo, sledi pridobivanje višine in neopazno se znajdete na Orleku (800 m), prvem hribu v verigi nad Kolpsko dolino. Nato se kar ne morete odločiti, kateri hrib je bolj privlačen: ali je to Kuželjska stena (874 m), Borič (915 m), Krempa (942 m), Cerk (1190 m), Firstov rep (1002 m)? Ure minevajo, razgledi se spreminjajo in pot vas pripelje v jamo v Taborski steni. Ker pa si ponovno zaželite dnevne svetlobe, je pravi hrib pred vami. To je Goteniški Snežnik (1289 m), prvak po višini na Dolenjskem. A tudi naslednji načrtovani vzpon ni kar tako – Sušni vrh (1231 m) namreč. S tem se zaenkrat poslovite od tisočakov, opuščeno gozdarsko naselje Glazuta (770 m) je že bistveno nižje. Spustu do Grčaric (519 m) in Jasnice (500 m) sledi še vzpon na tisočake v severnem delu Stojne, na Slovenski vrh (1040 m) in Ledenik (1072 m), ter polni nepozabnih doživetij se znajdete na cilju – pri Koči pri Jelenovem studencu. Trud je poplačan z značko Velike Kočevske planinske poti, za trikrat prehojeno pot pa se znajde na vašem naslovu posebna značka in priznanje.

Za tiste bolj vztrajne je tu še trasa, ki razdeli opisani krog na pol in tako v enem od dveh krogov nastane Mala Kočevska planinska pot (z malo značko, seveda). Privlačna

pot čez Nagelbihl (918 m), Koče (600 m) in Borovec (676 m) pripelje na sedlo Krempa (866 m), oko pa se kar ne more ločiti od razgleda na spodaj šumečo Kolpo in v daljavi dvigajoči se Gorski Kotar ter Snežnik.

Za tiste, katerim ta razgled ne more iz glave, sta Planinsko društvo Kočevje in Turistično športno društvo Kostel pripravila razgibano šesturno Kostelsko planinsko pot. Od izhodišča pri Potoku (225 m) se pot dvigne na planoto Stružnico (700 m) in na še višjo Kuželjsko steno, nato pa se strmo spusti mimo Rak (550 m) do same Kolpe pri Kužlju (236 m). Po vzponu skozi Laze (315 m) in gorski masiv Koso (480 m) se pot prevesi navzdol in do sklenjenega kroga ni več daleč. Na razpolago je ličen bilten poti, ki ga vsako leto dopolnjujejo z novimi vsebinami.

So pa razen naštetih še druge označene pešpoti. Tako planinci vzdržujejo številne pristope iz dolin na Kočevsko planinsko pot, na visokogorje pa vas spomni kratka, a prepadna zavarovana plezalna pot na Fridrihštajn. Pri Zavodu za gozdove Slovenije – Območna enota Kočevje imajo urejeno Roško pešpot, Gozdni pešpoti Kozice, Grajsko pot na Stojno, Gozdno učno pot Rožni studenec in Borovsko pot. Kostelsko grajsko pot je pripravilo Turistično športno društvo Kostel, za Osilniško pot

skrbi agencija K2M iz Dolenjskih Toplic, del Kočevske pa vam odkri-va tudi drobec Poti kurirjev in vezistov (Planinsko društvo Pošte in Telekomu Ljubljana) od Baze 20 preko Pugleda, Žibna in Kočevja v Ribnico.

Vsekakor več kot dovolj razlogov za vandranje po Kočevski, mar ne!

Anton Selan Potočan

Nove poti v pogorju Breginjskega Stola

Pogorje Breginjskega Stola je dolga gorska pregrada, ki se vleče od Kobarida do Humina (Gemone) v Furlaniji in poteka v smeri vzhod-zahod. Preseka jo le rečica Ter v zahodni Benečiji. Izrazitejši vrhovi gorske verige so Starijski vrh (1147 m), Breginjski Stol (1673 m), Mali (1618 m) in Veliki Muzec (1629 m), Breški Jalovec (1613 m), Brinica (1636 m), Mali vrh (1466 m), Lanež (1629 m) in Čampon (1710 m). Na vrhove so z različnih strani speljane planinske poti in steze.

Že nekaj let deluje v Breginju nadvse uspešen in prizadeven odsek Planinskega društva Kobarid. Ena od najpomembnejših nalog v minulih letih je bila nadelava poti na Mali Muzec in na Breginjski Stol. Najprej so nadelali pot iz Breginja na Mali Muzec. Pot za breginjskim pokopališčem zavije levo navkreber in kmalu doseže zelo razgleden kamnit greben Prekopa. Tu se poti razcepijo. Navzdol in na levo nas pot pripelje v Plaze k ravnokar rojeni Nadiži. Tam se združita Črni in Beli potok, ki družno nadaljujeta pot pod imenom Nadiža ob slovensko-italijanski meji proti jugu na furlansko ravan. S Prekope poteka naravnost navzgor v idealnih zavojih nova pot, ki so jo mojstrsko nadelali breginjski planinci. Vrh Mallega Muzca je le eden od valov razgibanega grebena na odseku med Stolom in Breškim Jalovcem.

Drugo, še bolj drzno pot so breginjski planinci nadelali lani. Od cerkvice svete Marije na višini 972 metrov se pot v mnogih okljukih vzpenja tako lepo, da se planinec niti ne zave, kdaj premaga dobrih sedemsto metrov višinske razlike in

že stoji na vrhu Breginjskega Stola. Z vrha je eden od najlepših razgledov z naših gor, saj se gorske skupine in vrhovi kar vrstijo pred našimi očmi: od Dolomitov in Karnijskih gora na zahodu do zahodnih in vzhodnih Julijcev na severu in vzhodu tja do Snežnika in Učke na jugu. Pod nami kot na pladnju ležijo Furlanija in terske doline, kjer še vedno vztrajajo naši zamejski rojaki, čentarski Slovenci. Pod vrhom Stola je velika znamenitost, prehajajoči studenec, ki teče le pol ure na dan.

Prav tako je pogorje Stola eno izmed najbogatejših rastišč gorske flore in bivališče mnogih živali, celo zelo redkih. Žal sta na vrhu Stola razpadajoča hiša in televizijski stolp, last TV Slovenija. Pred leti, ko so kobariški planinci imeli hišo v najemu, je bila na vrhu gostoljubna kočica s skrbno urejeno okolico. Sedaj je okolica zanemarjena, hiša pa propada. Morda bi lahko TV Slovenija hišo znova dala v upravljanje planincem.

Vsekakor je pogorje Stola vredno obiska tudi zaradi dveh novih poti. Breginjski planinci so opravili mnogo prostovoljnih delovnih ur pri izdelavi poti, še prav posebej starosta planincev **Pavel Tonkli**. Vsem iskreno čestitamo in želimo, da se jim uresničuje še mnogi načrti, ki jih snujejo.

Zdravko Likar

Planinsko-turistične poti po občini Polzela

Na Polzeli se je Društvo upokojencev lotilo projekta planinskih in turističnih poti, da bi propagirali hojo in podrobno spoznavanje svoje občine. Tako so pripravili Pot po mejah občine, ki sedaj meji na braslovško, šmarsko, šoštanjnsko, velenjsko in žalsko, katere del je bila prej. To je najdaljša krožna pot, ki ima svoj začetek in konec pri savinjskem mostu (292 m) na Polzeli. Otvoritev te poti je bila s pohodom letošnjega 25. marca. Zbralo se je kar nekaj pohodnikov, ki jih je pozdravil **Franci Tanjšek**, na pot pa nas je popeljal **Stane Štorman**. Šli smo ob Savinji navzgor do Kodreta – »Pri lipici« (nova skrinjica, žig poti in

vpisna knjiga) se pot dvigne v bližini podgorskega kamnoloma – mimo Tomaža in Juga na Goro Oljko (733 m), ki je najvišja točka poti.

Drugi pohod se je začel na Gori Oljki 27. aprila in je šel čez Brezovec, mimo Vedeta, spomenika in Praprotnika na Brunški vrh (511 m, obvezen žig), spustimo se v Pivkov graben, se vzpemo na cesto Andraž–Velenje ter gremo po nji do Blagotinška (Cevzarja), kjer zapustimo Andraško pot. Po dovozni cesti gremo od te domačije navzdol v dolino Ložnice pri spomeniku in do Vranjeka, okoli tristo let stare domačije, kjer je urejen turistično-rekreacijski center. Ogljedali smo si rov opuščene rudnika boksita, kjer naj bi pričeli z dnevnim kopom 1913. leta, poznejši rov pa so zaprli leta 1956. Tu je tudi kraški vodni prodor, dolg okoli 80 metrov, ki mu pravijo Vranja peč in ima ime po pečini, kjer so se rade sončile vrane.

Tretja etapa je od Vage mimo Zgornjega Koška na Sevcnik (562 m), navzdol do Mlinarja in navzgor na Kadunec (427 m), ki je točka Savinjske planinske poti, ter s spustom v Grušovlje. Zadnja etapa je dolinska in gre mimo avtomobilskega poligona pri Grobeljskem mostu kot najnižje točke (276 m), kjer je tudi skrinjica, in ob Savinji navzgor na Polzelo. Pot ni posebej označena, ker se drži javnih in označenih planinskih poti. To so deli Savinjske, Šaleške in Andraške planinske poti in drugih.

V tem projektu je še Pot ob občinskem prazniku mimo dvorca Šenek (tu je skrinjica z žigom) čez Vimperk na Goro Oljko, z nje v Andraž in mimo Bajhta po dolini Slatine na Polzelo. V projektu je predvideno tudi prečenje, recimo iz Velenja ali Žalca, po označenih planinskih poteh.

Za ta projekt obstaja posebna pohodna izkaznica, ki zahteva obisk 12 točk, ki so v njem navedene in razporejene po vsej občini, ne samo ob poti po meji. Potrebni so le štirje posebni žigi (Pod lipco, na Gori Oljki, dvorec Šenek in avtopoligon), vsi drugi so žigi na obstoječih planinskih poteh.

B. J.

Snežkovanje 2000

Mladinski odsek pri Planinskem društvu Šoštanj redno organizira letne taborne mladi planincev. Ker smo tem poletnim taborom želeli dodati še piko na i, smo se odločili, da bomo v letu 2000 izvedli zimski tabor oziroma – po naše – snežkovanje.

Zakaj takšno ime? Med mnogimi planinskimi društvi velja za zimski tabor naziv zimovanje, ki pa ga v našem kraju uporabljajo taborniki za svoje zimске taborne. Da ne bi prišlo do zamenjav, smo člani mladinskega odseka izbrali novo ime, ki zaradi svoje nenavadnosti tudi bolj ostaja v spominu.

Kot za vsako drugo akcijo našega MO smo tudi za snežkovanje že nekaj mesecev pred začetkom izbrali vodstvo in določili termin ter predvideli lokacijo. Za vodjo je bil izbran načelnik MO in hkrati vodnik PZS **Matej Kortnik**, za tehničnega vodjo **Bojan Rotovnik** (vodnik PZS in vaditelj orientacije PZS) in za članice vodstva **Martina Pečnik** (vodnica PZS) ter **Andreja Konovšek** (kandidatka za vodnico PZS in vaditeljica orientacije PZS). Za termin za snežkovanje smo izbrali prvi vikend zimskih počitnic, in sicer od sobote, 26. februarja, do ponedeljka, 28. februarja 2000. Glede lokacije sta bili v igri dve varianti, in sicer Mladinski dom na Peci in Koča na Travniku. Zaradi lažje organizacije in tudi poznavanja terena smo se na koncu odločili za Kočo na Travniku (1548 m), ki nam jo je dal v najem PD Ljubno ob Savinji.

Nekaj dni pred začetkom smo imeli sestanek z udeleženci in starši, kjer se je vodstvo predstavilo, pojasnili smo program ter se pogovorili o potrebni opremi in drugih vprašanjih. Na sestanku smo tudi prevzeli vplačila za snežkovanje, ki so bila zaradi prostovoljnega dela članov vodstva in podpore matičnega društva zelo nizka. Vsak udeleženec je prispeval za prevoz, celotno prehrano, organizacijo in vodenje snežkovanja samo 3500 tolarjev za tri dni.

Po obilici organizacijskega dela, ki te vedno čaka, če nekaj organiziráš prvič, se je šest osnovnošolcev, 287

štirje dijaki in štirje člani vodstva v soboto, 26. februarja, s posebnim avtobusom odpeljalo do vasice Primož (okoli 900 m) in se od tam z zelo natovorjenimi nahrbtniki odpravilo peš do Koče na Travniku (1548 m). V dolini je bila že skoraj pomlad, pri koči pa je bilo še skoraj meter snega, kar nam je tudi omogočilo celotno izvedbo programa.

V soboto popoldne smo najprej začeli z igrico »skriti prijatelj« ter z nekaj spoznavnimi igrami in nato imeli še predavanja o nevarnostih v gorah pozimi, prvi pomoči in tehnični opremi za zimsko gibanje v gorah. Poleg tega smo imeli še spoznavni večer, ki je kar trajal in trajal.

V nedeljo smo se v dopoldanskem času povzpeli na Komen (1684 m), kjer je bilo množično kepanje in slikanje. Med vračanjem smo naredili še prerez snežne odeje in ugotovili, da je nevarnost snežnih plazov med 2. in 3. stopnjo.

Popoldne je zmagala utrujenost in šele tik pred nočjo nam je uspelo izdelati prav velik snežni iglu, ki je bil dovolj velik za sedem udeležencev. In ker se za zadnji večer spodobi, da organiziramo zaključni večer, smo ga izvedli tudi mi. Zaradi pomanjkanja prave volje (še sedaj se ne ve, ali pri vodstvu ali pri udeležencih) ni bilo zimskega planinskega krsta! Pa drugo leto!

Zadnji dan smo se v soncu vzpeli na vrh Travnika (1637 m), kjer stoji nov lesen razgledni stolp ljubenskih planincev. Po vrnitvi smo se razdelili v dve skupini. Ena se je s pomočjo lavinske žolne učila iskati drugo v snegu skrito lavinsko žolno ter uporabe lavinske sonde. V drugi skupini so vsi poskusili hoditi s cepinom ter derezami in kljub ne najboljšim snežnim razmeram je to še kar dobro uspevalo.

Po zadnjem kosilu na snežkovanju se je pričelo množično pakiranje osebnih stvari ter malo manj množično pospravljanje koč, ki nas je gostila tri dni. Vračali smo se po isti poti do vasi Primož in nato s kombijem nazaj v Šaleško dolino.

Ves čas snežkovanja smo si sami kuhali in vso hrano smo tudi prinesli s sabo. Tako za vodnike kot za udeležence je bilo prav zabavno pomivanje posode v snegu, ki je

bilo po vsakem obroku. Koča na Travniku je skoraj idealna za izvedbo takšnih in podobnih programov, saj lahko sprejme do 15 udeležencev in nudi veliko udobja kljub temu, da ni tekoče vode.

Mladinski odsek PD Šoštanj bo na podlagi pridobljenih izkušenj, ki so bile večinoma pozitivne, vsekakor tudi v prihodnje izvajal snežkovanja. Edina bistvena sprememba bo ta, da bo za en dan daljše, saj bomo tako lažje izvedli program in se še bolj približali zimski naravi, kar je tudi naš osnovni namen.

Bojan Rotovnik

Novi vodniki PZS kategorija D 2000

Tečaj za vodnike PZS za pridobitev kategorije D – vodenje lahkih snežnih tur – je bil v organizaciji Odbora PLV pri KVIZ PZS. Za tečaj, ki je bil razpisan v novembru 1999, se je prijavilo 21 kandidatov, ki so morali ob prijavi izpolnjevati dva osnovna pogoja, in sicer, da so vodniki A kategorije in da imajo v zadnjih petih letih opravljenih 10 lažjih in 5 težjih snežnih tur.

Tečaj sta vodila **Marjan Kregar** kot tehnični vodja in **Marinka Koželj Stepic** kot organizacijski vodja. Tečaj je bil letos prvič v treh delih. Tečajniki so se 15. in 16. 1. 2000 udeležili dneva varstva pred snežnimi plazovi na Rudnem polju. To akcijo že leta organizira GRS in je namenjena vsem, ki jih mika hoja v gore pozimi. Tu so se seznanili z nevarnostmi snežnih plazov kot tudi z drugimi zimskimi nevarnostmi, reševanjem, prvo pomočjo podhlajenemu in omrznjenemu ter kako se lotiti ture v zimskih, snežnih razmerah. Drugi del tečaja je bil od 11. do 13. 2. na Veliki planini, kjer je bil poudarek na gibanju v zasneženih gorah, orientaciji, metodiki dela, opremi in bivakiranju. Slednje so izvedli v noči s sobote na nedeljo in ugotovili, da je noč v naravi zelo lepa, da le imaš dobro opremo. Na tečaju ali izpitni turi so kot predavatelji ali inštruktorji sodelovali **Vasja Jerovšek**, **Marinka Koželj Stepic**, **Marjan Kregar**, **Drago Metljak** in **Bojan Pollak**.

Zaključni izpiti so bili 1. in 2. 4. 2000 v Blejski koči na Lipanci. Tu so kandidati v soboto pisali teste ter opravili tudi ustne zagovore iz tistih tem, kjer so pri pisnem preverjanju znanja pokazali bolj pomanjkljivo znanje. V nedeljo je bila izpitna tura bodisi na Mrežce ali pa Brda. Na izpit je prišlo 19 kandidatov, dva sta manjkala iz opravičljivih razlogov in sta izpitno turo in ostale dele izpita opravila 29. 4. 2000, tudi na Mrežce. Izpit je sestavljen iz treh delov. Vsak kandidat opravi doma nalogo iz orientacije in izpitno nalogo, na izpitni konec tedna pa piše teste iz osmih tem ter opravi izpitno turo. Ta je bila po skupinah, z vsako pa je bil inštruktor, ki je odigral različne nevarščosti in so jih kandidati morali pravilno reševati. »Nevšečnosti« so bile od poškodbe ramena, strahu pred strmim pobočjem, slabosti, slabe kondicije, nepoznavanja uporabe cepina in derez do pomanjkljive opreme in še česa, skratka, vse, kar se lahko zgodi na zimski snežni turi.

Tečajniki so pokazali dokaj veliko mero znanja, zlasti pri izdelavi izpitne naloge.

Po končanem tečaju smo ob analizi ugotovili, da je bila to ena od boljših skupin na tečajih za vodnike PZS za D kategorijo, saj je bila povprečna ocena kar 88,5 %. Tudi to, da je med tečajem in izpitom kak mesec časa za učenje, je prispevalo k takemu uspehu. Pri praktičnem delu bo potrebno v prihodnje bogato znanje uporabiti o pravem času in na pravem mestu.

Novi pripravniki za vodnike D kategorije so **Andrej Deržič**, **Andreja Ogorevc** in **Martin Vimpolšek** – PD Brežice, **Vojko Dobrila** – OPD Koper, **Martin Dušič** – PD Ljubno ob Savinji, **Negro Kočar**, **Robert Teržan** in **Srečko Uzar** – PD Rečica ob Savinji, **Saša Lindič** in **Franc Obreza** – PD Kamnik, **Anica Magajne** in **Gabrijel Podobnik** – PD Cerklje ob Krki, **Ana Perdan** – PD Kranj, **Andraž Poljanec** – PD RTV, **Tatjana Ravnikar**, **Zoran Sodnik**, **Janez Uršič**, **Jožica Uršič**, **Franc Zarnik** in **Irena Zarnik** – PD Komenda, **Irena Štirn** – PD Logatec.

Marinka Koželj Stepic

MAMMUT - EDEN VODILNIH SVETOVNIH PROIZVAJALCEV GORNIŠKE, OUTDOOR IN
TREKING OPREME; 130 LET INOVACIJ, KVALITETE, IZKUŠENJ, TRADICIJE IN ZAUPANJA KUPCEV

MAMMUT OPREMA USTREZA EN, CE, UIAA, ISO 9001 NORMAM

MAMMUT

Foto: Esben Hardt - North of Tinitiglag, Greenland

UVOZNIK IN DISTRIBUTER

TERRA.

GORNIŠKA OPREMA

MOUNTAINEERING EQUIPMENT

SI 2000 Maribor, I. Internacionale 22, Slovenija

Tel.: +386 62 227 613, 109 53 20

Fax: +386 62 109 53 21

NA VAŠO ŽELJO VAM POŠLJEMO BREZPLAČEN KATALOG; ZA DRUŠTVA, ORGANIZACIJE IN USTANOVE POSEBNE UGODNOSTI.

PLANINSKI KOLEDARJI 2001

ZA LETO 2001 STA V PRODAJU DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

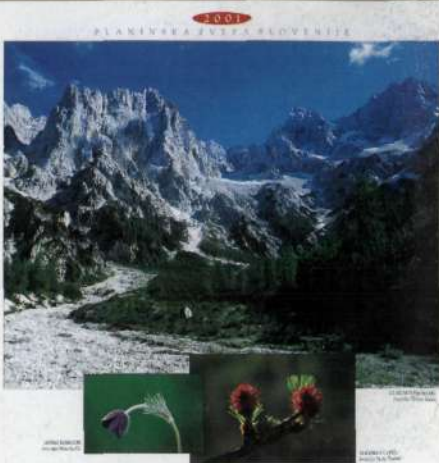
PO GORSKIH POTEH 2001

Glavni motivi 12 koledarskih listov so naš gorski svet od Štajerske prek Gorenjske in tja do Primorske, na 24 dopolnilnih posnetkih pa so biseri iz življenja narave. Na zadnjem listu je povzetek oziroma kratek oris pristopov na vrhove in koč.

Format je pokončen 33 × 48 + 5 cm (za dotisk), koledar je vložen v papirnato vrečko.

Cena do 20. 9. 2000 je 750 SIT za izvod. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

Po 10. točki 26. člena Zakona o davku na dodano vrednost smo kot registrirani davčni zavezanec oproščeni obračuna DDV

J U N I J - J U N E						
PROSTORNI MESEC	MAY 31	JUN 30	JUL 31	AUG 31	SEPT 30	OCT 31
28	29	30	31	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	
2	3	4	5	6	7	8

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

DVORŽAKOVA 9, 1000 LJUBLJANA

PRIPOROČAMO SE ZA NAROČILO

RAZGLEDI PO SLOVENSKEH GORAH 2001

prosinec JANUAR january						
PROSTORNI MESEC	DEC 31	JAN 31	FEB 28	MAR 31	APR 30	MAY 31
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

To je avtorski koledar priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Ob odličnih posnetkih ga odlikuje razviden koledarski del s prazniki, luninimi menami itd. Koledar dopolnjuje 12 manjših fotografskih posnetkov ter preglednica preteklega in prihodnjega meseca. Je odlična kombinacija umetniškega in poslovnega koledarja. Zadnja stran prinaša risbe in opis najpomembnejših planinskih koč.

Format je dvojen, torej 42 × 30 cm, v visečem položaju 42 × 60 + 5 cm dodatka za dotisk.

Cena do 20. 9. 2000 je 780 SIT za izvod. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

Po 10. točki 26. člena Zakona o davku na dodano vrednost smo kot registrirani davčni zavezanec oproščeni obračuna DDV.

Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let pripravljamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju ZUPANČIČU (tel.: 01/434 30 22 ali 434 30 23/interna 104, faks: 01/43 22 140) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana.